

Program dela Konvencije o biološki raznoverstnosti za zavarovana območja

~ Stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji ~

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Program dela Konvencije o biološki raznoverstnosti za zavarovana območja

~ Stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji ~

Ljubljana, maj 2011

Kolofon

Naslov publikacije

Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja: stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji

Avtorica besedil in prevoda

Jana Kus Veenvliet

Soavtor 4. poglavja

Andrej Sovinc

Leto izida

2011

Izdajatelj in založnik

Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana

Avtorji fotografij

Stanka Dešnik, Anita Golobič Prosenjak, Boris Grabrijan, Tomo Jeseničnik, Brina Knez, Miha Krofel, Jana Kus Veenvliet, Matevž Lenarčič, Borut Lozej, Tina Mikuš, Borut Mozetič, Andrej Sovinc, Davorin Tome, Tomislav Urh, Paul Veenvliet, Aleš Zdešar

Jezikovni pregled

Damjana Bračič

Naklada

200 izvodov

Tisk:

Studio Print d. o. o.

Priporočeni način citiranja

Kus Veenvliet, J. (Ur.) & A. Sovinc, 2011. Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja: stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.

Publikacijo smo pripravili v sklopu projekta Zavarovana območja v Dinarski ekoregiji (*Dinaric Arc Ecoregion Project*), ki ga izvaja Svetovni sklad za naravo (WWF) v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor. Glavni cilj projekta je krepitev zmogljivosti za izvajanje Programa dela za zavarovana območja na območju Dinariidov. Tisk publikacije je skozi projekt WWF finančno podprla Fundacija MAVA.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

005:502.2(1-751)

574.1(497.4-751)

KUS Veenvliet, Jana

Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja : stanje in prihodnost izvajanja v Sloveniji / [avtorica besedil in prevoda Jana Kus Veenvliet ; soavtor 4. poglavja Andrej Sovinc ; avtorji fotografij Stanka Dešnik ... et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, 2011

ISBN 978-961-6392-67-9

1. Gl. stv. nasl.

256327936

Predgovor

Ko smo leta 2008 začeli izvajati projekt Svetovnega sklada za naravo (WWF) – Zavarovana območja v dinarski regiji – so v Sloveniji Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja poznali le redki. Danes je drugače. Program smo približali upravljalcem zavarovanih območij, ne le dinarskega dela Slovenije, temveč cele države. Zdaj, tri leta pozneje, smo ena redkih držav, ki je dokument prevedla v nacionalni jezik in si postavila naloge za njegovo izvajanje.

V tej publikaciji je poleg prevoda izvirnega besedila programa dela predstavljena tudi analiza izvajanja dejavnosti, ki jih za krepitev zavarovanih območij navaja program. Čeprav do leta 2008 tega programa v Sloveniji nismo izvajali sistematično, je analiza pokazala, da so bile nekatere dejavnosti uspešno izvedene. Tudi v Sloveniji se lahko pohvalimo z nekaj primeri dobrih praks na zavarovanih območjih.

Kljub temu s trenutnim stanjem ne moremo biti zadovoljni. Ustanavljanje novih zavarovanih območij je med letoma 2003 in 2006 popolnoma zastalo, po letu 2006 pa sta bili ustanovljeni le še dve širši zavarovani območji: Krajinski park Ljubljansko barje in Ribnik Vrbje z zaledjem. Čeprav je Slovenija v Evropi in svetu znana kot »vroča točka biotske raznovrstnosti«, sistem

zavarovanih območij trenutno obsega le 12,6 % državnega ozemlja. To je celo manj od svetovnega povprečja, ki za kopenska območja znaša 12,9 %. Zgovoren je tudi podatek, da v Sloveniji omrežje Natura 2000 obsega kar 35,5 % državnega ozemlja, vendar se le nekaj več kot četrtina površine teh območij prekriva z obstoječimi zavarovanimi območji. Zaradi načina varstva, ki se na območjih Natura 2000 osredotoča predvsem na evropsko pomembne vrste in habitatne tipe, marsikje pred očmi izgubljamo vrste nacionalnega pomena.

V zadnjih treh letih se vloga zavarovanih območij postopoma le krepi. Ker so bila ta območja dolgo zapostavljena, nas v prihodnjih letih čaka veliko nalog. V zadnjem obdobju bolj sistematično pristopamo k načrtovanju in upravljanju zavarovanih območij. Naš cilj ni več samo povečevanje površine zavarovanih območij, temveč tudi učinkovito delovanje sistema zavarovanih območij. Toda čaka nas še veliko dela. Številna območja, ki obsegajo 24 % površine vseh zavarovanih območij, namreč nimajo urejenega upravljanja. Ta območja slabijo celoten sistem zavarovanih območij, saj dajejo vtis, da so zavarovana območja le obris na papirju. Zavarovana območja, zlasti tista, ki so jih ustanovile občine, je treba prevetriti: preveriti cilje in namene ustanovitve, ugotoviti stanje in zagotoviti učinkovito upravljanje.

Ob koncu leta 2012 se izteče veljavnost Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji in Nacionalnega programa varstva okolja. Zato nas v prihodnjih dveh letih čaka priprava dveh ključnih programskih dokumentov za novo programsko obdobje. Analiza preteklega dela, ki jo opisujemo v tej publikaciji, pomeni oporo za boljše razumevanje do zdaj opravljenega dela in omogoča postavitev kakovostnih in uresničljivih ciljev za prihodnje programsko obdobje. Predvsem pa bi morali tokrat uresničiti dogovorjene naloge. Neizpolnjevanje ciljev, neodločnost in dolgi postopki pri ustanavljanju novih zavarovanih območij niso v prid njihovi priljubljenosti med ljudmi. Nasprotno, če omahuje država, začne dvomiti tudi ljudstvo. Potrebujemo torej jasno in trdno politiko, ki se ji bo v obdobju, ko kapital velja več od narave, uspelo upreti pritiskom.

Jana Kus Veenvliet,
nacionalna koordinatorica projekta WWF
Zavarovana območja v dinarski regiji

Zahvala

Za pomoč pri pripravi publikacije se zahvaljujem dr. Katarini Groznik Zeiler, Mladenu Bergincu in dr. Gordani Beltram, ki so mi pomagali iz številnih informacij ustvariti današnjo podobo in stanje sistema zavarovanih območij v Sloveniji. Posebej se zahvaljujem mag. Andreju Sovincu, s katerim sva skozi številne razgovore oblikovala priporočila za izvajanje programa dela v prihodnje ter postavila trdnjše temelje slovenske terminologije na področju zavarovanih območij. Hvala tudi mami Bredi Kus za skrben pregled vseh besedil.

Zahvaljujem se tudi vsem avtorjem fotografij, ki so za publikacijo prijazno odstopili svoja dela in s tem omogočili, da bralcem tudi v barvni podobi prikažemo lepoto slovenskih zavarovanih območij.

Foto: Paul Veenvliet

Seznam kratic

Kratica	Pomen
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CBD	Konvencija o biološki raznovrstnosti (<i>Convention on Biological Diversity</i>)
CRP	Ciljni raziskovalni projekt
DAE	projekt Zavarovana območja v dinarski regiji (<i>Dinaric Arc Ecoregion Project</i>)
GEF	Svetovni sklad za okolje (<i>Global Environment Facility</i>)
IUCN	Svetovna zveza za ohranitev narave (<i>The World Conservation Union</i>)
KOP	Kmetijsko-okoljska plačila
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
NATREG	projekt Kako upravljati varovana območja narave, da bodo postala priložnost za trajnostni razvoj
NPVO	Nacionalni program varstva okolja
PoWPA	Program dela za zavarovana območja (<i>Programme of Work on Protected Areas</i>)
RAPPAM	Analiza učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij (<i>Rapid Assessment and Prioritization of Protected Areas</i>)
SCI	posebno ohranitveno območje (Natura 2000) (<i>Site of Community Interest</i>)
SPA	posebno varstveno območje (Natura 2000) (<i>Special Protection Area</i>)
UNEP	Program Združenih narodov za okolje (<i>United Nations Environment Programme</i>)
WCMC	Svetovni center za varstvo in monitoring (<i>World Conservation Monitoring Centre</i>)
WCPA	Svetovna komisija za zavarovana območja (<i>World Commission on Protected Areas</i>)
WWF	Svetovni sklad za naravo (<i>World Wide Fund for Nature</i>)
ZO	zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave

Poglavje 1

Zgodovina Programa dela za zavarovana območja7

Poglavje 2

Prevod Programa dela za zavarovana območja17

Poglavje 3

Analiza izvajanja Programa dela za zavarovana območja v Sloveniji47

Poglavje 4

Priporočila za krepitev izvajanja Programa dela za zavarovana območja77

Poglavje 5

Terminološki slovar izrazov za zavarovana območja83

Viri in literatura 99

Poglavje 1

Zgodovina Programa dela za zavarovana območja

V prvem poglavju sta opisani vloga Konvencije o biološki raznovrstnosti pri ustanavljanju in ohranjanju zavarovanih območij in kratka zgodovina Programa dela za zavarovana območja. Poglavje končuje pregled ciljev tega programa dela in dejavnosti za države pogodbenice.

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je začelo krepiti zavedanje, da so biološki viri ključni za ekonomski in družbeni razvoj človeštva. S tem se je povečeval tudi pomen ohranjanja biotske raznovrstnosti za sedanje in prihodnje generacije. Formalna prizadevanja za oblikovanje konvencije so se začela leta 1988, že naslednje leto pa so stekle priprave za oblikovanje pravnega okvira Konvencije o biološki raznovrstnosti¹ (*Convention on biological diversity* – CBD). Usklajeno besedilo konvencije o biološki raznovrstnosti je bilo sprejeto 22. maja 1992. Od leta 2002 ta dan obeležujemo kot dan biotske raznovrstnosti. Konvencija je začela veljati ob koncu 1993, ko jo je ratificiralo prvih trideset pogodbenic. Do konca leta 2010 so to konvencijo podpisale že skoraj vse države, razen Združenih držav Amerike, Andore in Vatikana. Slovenija je konvencijo podpisala junija leta 1992 in sredi leta 1996 sprejela Zakon o

ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti. S sprejetjem zakona so določila konvencije v Sloveniji postala pravno zavezujoča. Glavni cilji konvencije so:

- i. ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- ii. sonaravna uporaba njenih sestavnih delov;
- iii. pravična in nepristranska delitev koristi, ki izhajajo iz uporabe genskih virov.

Izmed vseh mednarodnih konvencij prav Konvencija o biološki raznovrstnosti najbolj celovito obravnava zavarovana območja. Izraz zavarovano območje je opredeljen v drugem členu konvencije, in sicer kot »geografsko opredeljeno območje, ki je določeno ali urejeno in upravljano za doseganje posebnih ciljev varstva«. V osmem členu konvencije, ki obravnava ohranjanje narave *in-situ*, so za zavarovana območja predvideni naslednji ukrepi pogodbenic konvencije:

1 Danes v slovenščini besedno zvezo »biološka raznovrstnost« uporabljamo le, kadar se nanaša na konvencijo, sicer pa uporabljamo izraz »biotska raznovrstnost« ali »biotska pestrost«.

- ustanoviti sistem zavarovanih območij ali območij, kjer se izvajajo posebni ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- kadar je potrebno, pripraviti smernice za izbiro, ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij ter območij, kjer se izvajajo posebni ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- nadzorovati ali upravljati naravne vire, ki so pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti na zavarovanih območjih ali zunaj njih, in pri tem upoštevati njihovo ohranjanje in trajnostno rabo;
- spodbujati okolju prijazen in trajnostni razvoj na območjih, ki mejijo na zavarovana območja, zato da bi se lahko zavarovanje razširilo na ta območja;
- sodelovati pri zagotavljanju finančnih sredstev in drugih oblik pomoči za ohranjanje *in-situ*, predvsem za države v razvoju.

Februarja 2004 je Konferenca pogodbenic konvencije sprejela Program dela za zavarovana območja (*Program of Work on Protected areas – PoWPA*). Glavni cilj programa je vzpostavitev ekološko reprezentativnih in učinkovito upravljanih nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij. Program je razdeljen v štiri programske sklope:

- **Programski sklop 1:** Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov zavarovanih območij
- **Programski sklop 2:** Vodenje, sodelovanje, pravična in nepristranska delitev koristi zavarovanih območij
- **Programski sklop 3:** Podporne dejavnosti
- **Programski sklop 4:** Standardi, presoje in monitoring

Vsak programski sklop vključuje cilje ter podrobno opredeljene in časovno določene dejavnosti za pogodbenice in sekretariat konvencije. Povzetek dejavnosti za pogodbenice je v tabeli 1.1 na strani 11, prevod celotnega programa dela pa v poglavju 2.

Prvotni časovni načrt izvajanja programa dela je predvideval, da bo do leta 2010 izvedena večina dejavnosti. S tem bi zavarovana območja tudi bistveno pripomogla k Cilju 2010². Leto 2010 je bilo prelomno tudi za program dela, saj je bil za 10. konferenco pogodbenic pripravljen podroben pregled izvajanja programa.

2 op. a. Cilj 2010 je cilj, sprejet leta 2002 na 6. konferenci pogodbenic, da se do leta 2010 doseže bistveno zmanjšanje trenutne stopnje upadanja biotske raznovrstnosti na svetovni, regionalni in nacionalni ravni ter se tako prispeva k blaženju revščine in v korist vsemu življenju na Zemlji.

Na podlagi poročil pogodbenic so bile opravljene globalne analize (IUCN WCPA, 2010). Te so pokazale, da je bil pri izvajanju programa dela sicer dosežen napredek, vendar številne dejavnosti še niso dokončane ali pa se njihovo izvajanje sploh še ni začelo. Najmanj je bilo storjenega glede prepoznavanja družbenih koristi zavarovanih območij, vključevanja skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev v upravljanje ter vzpostavljanja novih oblik vodenja zavarovanih območij. V prihodnjih letih je treba izboljšati mehanizme za učinkovito upravljanje in za zavarovana območja pripraviti finančne načrte. Ti morajo poleg tradicionalnih virov sredstev vsebovati tudi inovativne finančne mehanizme. V času, ko je nastajal program dela za zavarovana območja, se še nismo povsem zavedali pomena podnebnih sprememb. Zato je bil v letih 2008 in 2010 program na tem področju razširjen s sklepi konference pogodbenic.

Na 10. konferenci pogodbenic je bil sprejet tudi nov sklep, ki države pogodbenice poziva h krepitvi izvajanja ključnih nalog na zavarovanih območjih. V skladu s sklepom X/31 naj pogodbenice za krepitev izvajanja programa dela izvedejo naslednje dejavnosti:

Foto: Matevž Lenarčič

Tudi soline, ki jih je človek spremenil za pridobivanje naravnih virov, so pomembna območja ohranjanja biotske raznovrstnosti.

- ▶ pripravijo dolgoročni akcijski načrt za izvajanje programa dela;
- ▶ ta akcijski načrt najpozneje šest mesecev pred COP-12 (predvidoma do začetka leta 2014) vključijo v posodobljeno strategijo in akcijski načrt ohranjanja biotske raznovrstnosti ter v ključne sektorske načrte in proračune;
- ▶ do leta 2012 pripravijo in izvedejo finančne načrte in tako zagotovijo trajnostno financiranje zavarovanih območij;
- ▶ pravočasno in ustrezno uporabijo sredstva Svetovnega sklada za okolje – 5 (*Global Environment Facility* – GEF 5), ki so namenjena krepitvi zavarovanih območij, in druge oblike finančne pomoči, ki podpirajo izvajanje programa dela;
- ▶ do leta 2015 dosežejo cilj 1.2 programa dela o vključitvi zavarovanih območij v kopno in morsko krajino ter sektorske politike;
- ▶ nadaljujejo izvajanje analiz učinkovitosti upravljanja in do leta 2015 zagotovijo take analize na najmanj 60 odstotkih površine zavarovanih območij;
- ▶ okrepijo prizadevanja, da bi dosegli cilj 1.1, da bo do leta 2012 vzpostavljeno reprezentativno omrežje morskih zavarovanih območij;
- ▶ sprejmejo obliko poročanja o izvajanju programa dela na nacionalni ravni.

Poleg določb sklepa X/31 pa je za zavarovana območja pomemben tudi cilj 11 Strateškega načrta biotske raznovrstnosti 2011–2020 (CBD, 2010a, Decision X/5). Do leta 2020 naj bi dosegli cilj, da bo najmanj 17 odstotkov kopnega in celinskih voda ter 10 odstotkov obalnih in morskih območij, predvsem tistih, ki imajo velik pomen za biotsko raznovrstnost in ekosistemske storitve, zavarovanih ter učinkovito in pravično upravljanih. Območja morajo biti ekološko reprezentativna in dobro povezana v sistem zavarovanih območij ali pa varovana z drugimi učinkovitimi ukrepi območnega varstva in vključena v kopensko ali morsko krajino.

Na Kočevskem so že dolgo časa prisotne pobude za ustanovitev zavarovanega območja.

Foto: Paul Veenliet

Tabela 1.1: Povzetek ciljev in priporočenih dejavnosti Programa dela za zavarovana območja, ki se nanašajo na pogodbenice. Celotno besedilo programa dela je v 2. poglavju te publikacije. (ZO = zavarovano območje).

Programski sklop 1: Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov ZO
1.1 Oblikovati in okrepiti sistem ZO.
1.1.1 Oblikovati časovno opredeljene in merljive cilje in kazalnike za ZO.
1.1.2 Ustanoviti ali razširiti ZO v predelih obsežne, neokrnjene ali nerazdrobljene narave.
1.1.3 Izboljšati zastopanost morskih in celinskih vodnih ekosistemov v sistemih ZO.
1.1.4 Pripraviti nacionalni pregled oblik varovanja narave, vključno z analizo inovativnih oblik vodenja ZO.
1.1.5 Dokončati analizo reprezentativnosti ZO.
1.1.6 Določiti nova ZO, za katera je bila ugotovljena potreba po zavarovanju.
1.1.7 Spodbujati ustanavljanje ZO, ki ponujajo koristi skupnostim domorodnih in lokalnih prebivalcev.
1.2 Vključiti ZO v kopno in morsko krajino ter sektorske politike.
1.2.1 Oceniti pretekla prizadevanja za vključitev ZO v kopno in morsko krajino ter v sektorske načrte in strategije.
1.2.2 Določiti in izvesti potrebne dejavnosti za izboljšanje vključitve ZO v kopno in morsko krajino.
1.2.3 Vključiti sisteme ZO v kopno in morsko krajino, med drugim z ustanavljanjem in upravljanjem ekoloških omrežij in koridorjev.
1.2.4 Razviti orodja za zagotavljanje ekološke povezanosti ZO.
1.2.5 Obnoviti ter ponovno vzpostaviti habitate in degradirane ekosisteme.
1.3 Ustanoviti in okrepiti čezmejna ZO.
1.3.1 Sodelovati pri ustanavljanju učinkovitih regionalnih omrežij ZO.
1.3.2 Sodelovati pri ustanavljanju in upravljanju morskih ZO.
1.3.3 Ustanoviti nova čezmejna ZO ter okrepiti skupno upravljanje obstoječih čezmejnih ZO.
1.3.4 Spodbujati sodelovanje meddržavnih ZO.

1.4 Izboljšati načrtovanje in upravljanje ZO.

1.4.1 Načrte upravljanja ZO pripraviti v posvetovalnih procesih.

1.4.2 Določiti ustrezne merljive cilje za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ZO.

1.4.3 Pripraviti analize priložnosti in groženj na ZO.

1.4.4 Oblikovati nove in posodobiti stare načrte upravljanja ZO.

1.4.5 Pri načrtovanju ZO in sistemov ZO upoštevati ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam.

1.4.6 Zagotoviti učinkovito upravljanje ZO in naravovarstveni nadzor.

1.5 Preprečiti in omiliti negativne vplive in ključne grožnje za ZO.

1.5.1 Izvajati presoje vplivov na okolje za načrte ali projekte, ki bi lahko vplivali na ZO.

1.5.2 Pripraviti mehanizme za izvajanje ukrepov odgovornosti in nadomestil v zvezi s škodo, povzročeno na ZO.

1.5.3 Vzpostaviti in izvajati ukrepe za obnovo in ponovno vzpostavitev ekološke celovitosti na ZO.

1.5.4 Vzpostaviti ukrepe za nadzor tveganj, povezanih z invazivnimi tujerodnimi vrstami na ZO.

1.5.5 Ugotoviti ključne grožnje za ZO in pripraviti ter izvesti strategije za njihovo preprečevanje in/ali omilitve.

1.5.6 Razviti politike in preprečiti nezakonito izkoriščanje virov na ZO.

Programski sklop 2: Vodenje, sodelovanje, pravična in nepristranska delitev koristi ZO.

2.1 Krepi pravično in nepristransko delitev koristi ZO.

2.1.1 Oceniti stroške, koristi in vplive ustanavljanja in ohranjanja ZO, predvsem vplive na skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, ter zagotoviti delitev koristi.

2.1.2 Prepoznati in krepi različne oblike vodenja ZO.

2.1.3 Vzpostaviti politike in mehanizme za pravno priznanje in učinkovito upravljanje ZO, ki jih upravljajo skupnosti domorodnih prebivalcev.

2.1.4 Uporabiti socialne in ekonomske koristi ZO za zmanjševanje revščine.

2.1.5 V načrtovanje in vodenje ZO vključiti skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter ključne deležnike.

2.1.6 Ustanoviti ali okrepiti nacionalne politike na področju dostopa do genskih virov na ZO ter poštene in pravične delitve koristi, ki izhajajo iz njihove rabe.

2.2 Okrepiti in zagotoviti vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter pomembnih deležnikov v ustanavljanje in upravljanje ZO.
2.2.1 Pripraviti analizo stanja, potreb in mehanizmov za vključevanje deležnikov pri načrtovanju politik in upravljanju ZO.
2.2.2 Izvesti dejavnosti za vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev v procese vzpostavljanja, vodenja in upravljanja ZO.
2.2.3 V posvetovalnih procesih izvesti analize o upravljanju obstoječih ter ustanavljanju in upravljanju novih ZO.
2.2.4 Zagotavljati podporo za vključevanje domorodnih skupnosti in ključnih deležnikov v procese sprejemanja odločitev v zvezi z ZO.
2.2.5 Zagotoviti, da je morebitna preselitev domorodnih skupnosti zaradi ustanavljanja ZO izvedena po postopku soglasja po predhodnem obveščanju.
Programski sklop 3: Podporne dejavnosti
3.1 Zagotoviti podporno politiko ter ustrezne institucionalne in socioekonomske pogoje za ZO.
3.1.1 Določiti šibkosti in ovire, ki zavirajo učinkovito vzpostavljanje in upravljanje Z, ter se nanje ustrezno odzvati.
3.1.2 Oceniti prispevke ZO h gospodarstvu in kulturi države ter k doseganju Milenijskih razvojnih ciljev.
3.1.3 Uskladiti sektorske politike in zakone tako, da bodo podpirali ohranjanje in učinkovito upravljanje sistema ZO.
3.1.4 Preučiti načela vodenja ZO.
3.1.5 Ugotoviti in odstraniti sprevržene spodbude in neskladja v sektorskih politikah, ki povečujejo pritiske na ZO.
3.1.6 Določiti in vzpostaviti nove spodbude.
3.1.7 Sprejeti pravne okvire za nacionalne, regionalne in subnacionalne sisteme ZO.
3.1.8 Oblikovati spodbude za ustanavljanje ZO na zemljiščih v zasebni lasti in v zasebnih rezervatih.
3.1.9 Ugotoviti in spodbujati ekonomske priložnosti in trge za dobrine in storitve, ki nastajajo na ZO in so odvisne od ekosistemskih storitev.
3.1.10 Razviti mehanizme za finančno vzdržnost institucij, ki so odgovorne za ohranjanje biotske raznovrstnosti.
3.1.11 Sodelovati s sosednjimi državami pri ustvarjanju spodbudnega okolja za čezmejna in meddržavna ZO.
3.2. Okrepiti zmogljivosti za načrtovanje, ustanavljanje in upravljanje ZO.
3.2.1 Določiti potrebe po krepitvi zmogljivosti ter vzpostaviti programe krepitve zmogljivosti na področju upravljanja ZO.
3.2.2 Vzpostaviti učinkovite mehanizme za dokumentiranje obstoječega znanja in izkušenj o upravljanju ZO.
3.2.3 Skozi posredovalnico informacij in druga sredstva obveščanja izmenjevati nova spoznanja, informacije ter izkušnje.

3.2.4 Okrepiti zmogljivost institucij za vzpostavljanje medsektorskega sodelovanja pri upravljanju ZO.
3.2.5 Izboljšati zmogljivosti za zagotavljanje trajnostnega financiranja organizacij, ki delujejo na ZO.
3.3 Razviti, uporabiti in prenesti tehnologije na ZO.
3.3.1 Dokumentirati tehnologije za ohranjanje in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti na ZO ter jih dati na voljo drugim.
3.3.2 Preučiti potrebe po ustreznih tehnologijah za upravljanje ZO.
3.3.3 Spodbujati razvoj in uporabo tehnologij za obnovo in ponovno vzpostavitev habitatov, kartiranje naravnih virov in trajnostno rabo.
3.3.4 Zagotavljati spodbudno okolje za prenos tehnologij in tako izboljšati upravljanje ZO.
3.3.5 Izboljšati prenos tehnologij in sodelovanje, zato da je upravljanje ZO uspešnejše.
3.4 Zagotoviti trajnostno financiranje ZO.
3.4.1 Izvesti študijo učinkovitosti porabe obstoječih finančnih virov ter potreb po financiranju za nacionalne sisteme ZO.
3.4.2 Vzpostaviti in začeti izvajanje načrtov trajnostnega financiranja ZO na nacionalni ravni.
3.4.3 Podpirati in nadalje razvijati mednarodne programe financiranja ZO.
3.4.4 Sodelovati z drugimi državami pri oblikovanju in izvajanju trajnostnih programov financiranja ZO.
3.4.5 Ključnim organizacijam priskrbeti informacije o financiranju ZO.
3.4.6 Spodbujati vključevanje finančnih potreb ZO v razvojne in finančne strategije ter programe razvojnega sodelovanja.
3.5 Okrepiti komunikacijo, izobraževanje in ozaveščenost javnosti.
3.5.1 Vzpostaviti ali okrepiti izobraževalne programe ter povečati ozaveščenost javnosti o pomenu ZO.
3.5.2 Določiti osrednje teme za programe izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja, ki se navezujejo na ZO.
3.5.3 Okrepiti in vzpostaviti mehanizme za podajanje informacij o ZO.
3.5.4 Razviti mehanizme za dialog in izmenjavo informacij med upravljavci ZO ter skupnostmi domorodnih in lokalnih prebivalcev.
3.5.5 Tematiko ZO vključiti v šolske učne načrte ter v neformalne programe izobraževanja.
3.5.6 Ovrednotiti učinke obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja splošne javnosti o ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Programski sklop 4: Standardi, presoje in monitoring
4.1 Pripraviti in sprejeti minimalne standarde in dobre prakse za oblikovanje sistemov ZO.
4.1.1 Sodelovati pri razvoju standardov in dobrih praks za načrtovanje, upravljanje, vodenje in soodločanje na ZO.
4.1.2 Oblikovati in izvajati učinkovit monitoring za spremljanje učinkov sistemov ZO.
4.1.3 Glede na rezultate monitoringa prilagoditi in izboljšati upravljanje ZO.
4.2 Oceniti in izboljšati učinkovitost upravljanja ZO.
4.2.1 Oblikovati in sprejeti metode za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja in vodenja ZO.
4.2.2 Izpeljati oceno učinkovitosti upravljanja na najmanj 30 odstotkih ZO in nacionalnih sistemov ZO.
4.2.3 Rezultate ocen učinkovitosti upravljanja ZO vključiti v redna nacionalna poročila Konvenciji o biološki raznovrstnosti.
4.2.4 Izvajati priporočila, ki izhajajo iz ocen učinkovitosti upravljanja.
4.3 Oceniti in spremljati stanje in trende ZO.
4.3.1 Izvesti programe za spremljanje in oceno stanja in trendov biotske raznovrstnosti.
4.3.2 Oceniti napredek pri doseganju ciljev ZO in o tem poročati Konvenciji o biološki raznovrstnosti.
4.3.3 Izboljšati in posodobiti nacionalne in regionalne podatkovne baze o zavarovanih območjih.
4.3.4 Posredovati podatke v Svetovno podatkovno bazo zavarovanih območij.
4.3.5 Spodbujati uveljavitev in uporabo novih tehnologij za spremljanje stanja na ZO.
4.4 Uporabiti znanstvena dognanja pri ustanavljanju in učinkovitem delovanju ZO.
4.4.1 Izboljšati raziskave ter znanstveno in tehnično sodelovanje na področju ZO.
4.4.2 Spodbujati interdisciplinarne raziskave o ekoloških, socialnih in ekonomskih vidikih ZO.
4.4.3 Spodbujati izdelavo študij o razširjenosti, statusih in trendih na področju biotske raznovrstnosti.
4.4.5 Spodbujati razširjanje znanstvenih informacij o ZO.
4.4.6 Spodbujati razširjanje in omogočiti dostop do informacij, predvsem do publikacij o ZO.
4.4.7 Razviti in okrepiti partnerstva z organizacijami, ki izvajajo raziskave o biotski raznovrstnosti in ZO.

Poglavje 2

Program dela Konvencije o biološki raznovrstnosti za zavarovana območja

Program dela za zavarovana območja (Programme of Work on Protected Areas) je del sklepa VII/28, ki je bil sprejet februarja 2004 na 7. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti. V tem poglavju je prevod celotnega programa dela. Izrazi, ki so v besedilu krepko tiskani, so vključeni v terminološki slovar, ki je v poglavju 5.

1. Uvod

1. Ohranjanje *in-situ*, trajnostna raba **biotske raznovrstnosti** ter poštena in pravična delitev koristi, ki izvirajo iz rabe **genskih virov**, so odvisni od ustreznega vzdrževanja naravnih habitatov v zadostnem obsegu. **Zavarovana območja**, vključno s pobudami za ohranjanje, trajnostno rabo in ponovno vzpostavitev habitatov, v širšem kopenskem in morskem okolju, so pglavitna sestavina nacionalnih in globalnih strategij ohranjanja biotske raznovrstnosti. Zavarovana območja zagotavljajo dobrine in **ekosistemske storitve**, hkrati pa se na njih ohranjata naravna in kulturna dediščina. Prispevajo lahko tudi k blaženju revščine, saj se z njimi ustvarjajo delovna mesta in nove možnosti zaslužka za prebivalce na zavarovanih območjih in ob njih. Poleg tega zavarovana območja ponujajo priložnosti za raziskovanje, vključno z raziskovanjem mogočih ukrepov za prilagajanje

podnebnim spremembam, in priložnosti za razvoj rekreacije in turizma. Zato so sisteme zavarovanih območij razvile skoraj vse države. Omrežje zavarovanih območij trenutno pokriva približno enajst odstotkov kopenske površine Zemlje, vendar pa je do zdaj zavarovan le en odstotek morskega dela Zemlje¹. Osrednja vloga zavarovanih območij pri doseganju ciljev te Konvencije je bila večkrat poudarjena s **sklepi** konference pogodbenic. Zavarovana območja so ključna vez med različnimi tematskimi programi, predvsem glede morske in obalne biotske raznovrstnosti, celinskih vodnih **ekosistemov**, biotske raznovrstnosti sušnih in polsušnih območij, gozdne biotske raznovrstnosti ter gorske biotske raznovrstnosti.

1 op. a. Od sprejema programa dela leta 2004 je bil dosežen napredek pri ustanavljanju zavarovanih območij, tako je bilo maja 2011 zavarovanega 12,9 % kopnega in 6,3 % teritorialnih voda. Stanje lahko spremljate na spletni strani Konvencije: <http://www.cbd.int/protected/implementation/>

2. Glede na številne koristi, ki jih zavarovana območja prinašajo, so ta območja pomembno orodje za doseganje cilja Konvencije za bistveno zmanjšanje stopnje upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010². Kljub temu je iz trenutno dostopnih podatkov o statusih in trendih zavarovanih območij (UNEP/CBD/SBSTTA/9/5) razvidno, da svetovni **sistemi zavarovanih območij** še niso dovolj obsežni niti ustrezno načrtovani in upravljani tako, da bi lahko kar največ prispevali k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Zato je nujno sprejeti dejavnosti za izboljšanje pokritosti, reprezentativnosti in **upravljanja zavarovanih območij** na nacionalni, regionalni in globalni ravni.
3. Konvencija o biološki raznovrstnosti se pri spodbujanju ohranjanja in trajnostne rabe na zavarovanih območjih povezuje s številnimi partnerskimi organizacijami, konvencijami in pobudami. Med njimi so: Svetovna komisija za zavarovana območja (WCPA) pri Svetovni zvezi za ohranjanje narave (IUCN), Svetovni center za ohranitev

2 op. a. Na 10. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti, ki je potekala oktobra 2010, je bil sprejet revidiran in posodobljen Strateški načrt konvencije 2011–2020. Načrt vsebuje tudi nove cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti za obdobje po letu 2010. Enajsti cilj strateškega načrta je, da bo do leta 2020 zavarovanega najmanj 17 % območja kopnega in celinskih voda ter 10 % obalnih in morskih območij.

narave – Svetovni center za varstvo in monitoring (UNEP – WCMC), Mednarodna pomorska organizacija (IMO), Svetovni inštitut za naravne vire (WRI), The Nature Conservancy (TNC), Svetovni sklad za naravo (WWF), program UNESCO Človek in biosfera (MAB), UNESCO – Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, Konvencija o mokriščih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Ramsarska konvencija), Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (Konvencija CITES), Forum Združenih narodov za gozdove (UNFF), Svetovni sklad za okolje (GEF), Konvencija za nadzor kitolova (ICRW), Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO), Konvencija Združenih narodov o pomorskem pravu (UNCLOS), organizacije domorodnih skupnosti, drugih **deležnikov** in gospodarstva ter različni regionalni dogovori in programi.³

4. **Program dela za zavarovana območja** obsega cilje in dejavnosti, ki se nanašajo na zavarovana območja. Na ta območja se nanašajo tudi nekateri elementi drugih programov dela, na primer o gozdovih, celinskih vodah, sušnih in polsušnih območjih, o obalni in morski ter gorski biotski raznovrstnosti, pa tudi Globalna strategija za

3 op. a. Angleška imena organizacij so zbrana na straneh 44–45.

ohranjanje rastlin in Globalna taksonomska pobuda. Kadar se cilji in dejavnosti v teh programih nanašajo na zavarovana območja, naj se smiselno upoštevajo. Pri izvajanju Programa dela za zavarovana območja naj se upoštevajo tudi druge pomembne smernice, ki so bile pripravljene v sklopu **presečnih tem** Konvencije o biološki raznovrstnosti.

5. Na Svetovnem vrhu o **trajnostnem razvoju** je bil sprejet načrt izvajanja, v katerem je navedeno, da je treba za doseganje cilja 2010 zagotoviti nova in dodatna finančna sredstva in tehnične vire. Prav tako je za doseganje cilja 2010 nujen napredek pri ustanavljanju in vzdrževanju celovitega, učinkovito upravljanega in ekološko reprezentativnega globalnega sistema zavarovanih območij. Svetovni vrh je prav tako pozval k zagotovitvi finančne in tehnične podpore. Pri tem je bilo poudarjeno, da se mora nacionalno in mednarodno financiranje ustrezno dopolnjevati, izkoristiti pa je treba vse mogoče mehanizme financiranja, vključno z javnim financiranjem, **odpustki terjatev v zameno za investicije v naravo**, zasebnim vlaganjem, plačili za storitve zavarovanih območij ter nacionalnimi davki in prispevki za rabo ekoloških storitev.

Foto: Brina Knez, arhiv KP Strunjan

V Strunjanski klif, ki je del Krajinskega parka Strunjan, je morje v flišno obalo vrezalo neponovljive vzorce.

II. Namen in okvir programa dela

6. Namen Programa dela za zavarovana območja je zagotoviti podporo ustanavljanju in vzdrževanju zavarovanih območij do leta 2010 na kopnem in do leta 2012 na morju. Tako bo vzpostavljen celovit, učinkovito upravljan ter ekološko reprezentativen nacionalni in regionalni sistem zavarovanih območij, ki bo kot celovito svetovno omrežje⁴ prispeval k doseganju treh ciljev te konvencije⁵ in cilja 2010 za bistveno zmanjšanje trenutne stopnje upadanja biotske raznovrstnosti na globalni, regionalni, nacionalni in subnacionalni ravni. Poleg tega bo ta program prispeval tudi k zmanjšanju revščine ter zagotavljanju trajnostnega razvoja, s čimer podpira tudi cilje Strateškega načrta konvencije, načrta Svetovnega vrha o trajnostnem razvoju ter **Milenijske razvojne cilje**.

4 Svetovno omrežje predstavlja povezave med pogodbenicami in drugimi pri izmenjavi idej in izkušenj, znanstvenem in tehničnem sodelovanju, krepitvi zmogljivosti in skupnih dejavnosti, ki podpirajo nacionalne in regionalne sisteme zavarovanih območij ter skupaj prispevajo k doseganju ciljev programa dela. To omrežje pa nima pristojnosti ali mandata glede nacionalnih in regionalnih sistemov.

5 op. a. Trije cilji te konvencije so: (i) ohranitev biotske raznovrstnosti, (ii) trajnostna raba sestavin biotske raznovrstnosti in (iii) poštena in pravična delitev koristi, ki izvirajo iz rabe genskih virov.

7. Program dela je sestavljen iz štirih povezanih programskih sklopov, ki naj se pri izvajanju med seboj krepijo in prepletajo. Da bi se izognili nepotrebnemu podvajanju, so bili pri pripravi programa dela upoštevani drugi programi dela in druge že začete dejavnosti v sklopu Konvencije o biološki raznovrstnosti. Program podpira tudi sinergije in usklajevanje s pomembnimi programi različnih mednarodnih organizacij. Pogodbence naj, kjer je primerno, vključijo cilje in dejavnosti iz drugih tematskih programov dela in dejavnosti na presečnih temah.

8. Dejavnosti na zavarovanih območjih v sklopu te konvencije upoštevajo **ekosistemski pristop**. Ekosistemski pristop je osnoven način delovanja v sklopu konvencije, s katerim se dosega ravnotežje med tremi cilji konvencije. **Večnamenska zavarovana območja** lahko na primer v kontekstu ekosistemskega pristopa prispevajo k doseganju ciljev, ki se navezujejo na ohranjanje, trajnostno rabo ter pošteno in pravično delitev koristi, ki izhajajo iz rabe genskih virov. Ekosistemski pristop je okvir, s katerim lahko razumemo odnos zavarovanih območij do **kopne in morske krajine** in ustrezno vrednotimo dobrine in storitve, ki jih dobimo iz zavarovanih območij. Poleg tega v skladu z ekosistemskim pristopom ustanavljanja in upravljanja sistemov zavarovanih območij ni

mogoče obravnavati le na nacionalni ravni, temveč se ekosistem, ki sega prek nacionalnih meja, obravnava v širšem bioregionalnem merilu. To je močan argument za ustanavljanje čezmejnih zavarovanih območij in **zavarovanih območij zunaj meja nacionalnih pristojnosti**, čeprav je slednje bolj zapleteno. Kadar se dejavnosti iz programa dela za zavarovana območja nanašajo na morska in obalna zavarovana območja, morajo biti skladne s sklepom VII/5 o morskem in obalnem biotski raznovrstnosti.

9. Program dela je zasnovan kot pomoč pogodbenicam pri vzpostavljanju nacionalnih programov dela, ki naj vključujejo dobro opredeljene cilje, dejavnosti, deležnike, časovne opredelitve, vloške ter pričakovane in merljive rezultate. Pogodbenice lahko izberejo, prilagodijo in/ali dodajo dejavnosti, ki so predlagane v programu, glede na nacionalne in lokalne razmere ter stopnjo razvoja. Pri izvajanju programa dela naj upoštevajo ekosistemski pristop Konvencije o biološki raznovrstnosti. Pogodbenice naj pri izvajanju programa dela upoštevajo socialne, ekonomske in okoljske stroške ter koristi različnih možnosti. Poleg tega naj pogodbenice upoštevajo ustrezne tehnologije, vire financiranja in tehničnega sodelovanja in z ustreznimi dejavnostmi zagotovijo sredstva za uresničevanje izzivov in potreb svojih zavarovanih območij.

10. Izvajanje programa dela bo prispevalo k doseganju treh ciljev te konvencije.

Foto: Jana Kus Veenvliet

Ali bodo naši zanamci še lahko občudovali pisane poletne travnike?

PROGRAMSKI SKLOP 1

Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov zavarovanih območij

Dolgoročni cilj 1.1: Oblikovati ter okrepiti nacionalne in regionalne sisteme zavarovanih območij in jih vključiti v svetovno mrežo kot prispevek k svetovno sprejetim ciljem.

Cilj: Do leta 2010 na kopnem in do leta 2012 v morskem okolju ustanoviti svetovno mrežo celovitih, reprezentativnih in učinkovito upravljanih nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij kot prispevek k: (i) ciljem strateškega načrta konvencije in načrta Svetovnega vrha o trajnostnem razvoju pri doseganju bistvenega zmanjšanja stopnje upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010; (ii) Milenijskim razvojnim ciljem, še posebej cilju 7 o zagotavljanju okoljske trajnosti; (iii) Svetovni strategiji o varstvu rastlin.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

1.1.1 Do leta 2006 pripraviti primerne, časovno opredeljene in merljive cilje ter kazalnike za zavarovana območja na nacionalni in regionalni ravni.

1.1.2 Kot nujno nalogo do leta 2006 izvesti dejavnosti za ustanovitev ali razširitev zavarovanih območij v katerih koli predelih obsežne neokrnjene ali relativno nerazdrobljene narave, nena-domestljivih naravnih območjih ali območjih, ki so močno ogrožena, pa tudi na območjih najbolj ogroženih vrst, v skladu z nacionalnimi prioritetami in ob upoštevanju potreb **selitvenih vrst**.

1.1.3 Kot nujno nalogo do leta 2006 na kopnem in do leta 2008 v morskem okolju izvesti dejavnosti za obravnavo šibke zastopanosti morskih in celinskih vodnih ekosistemov v sedanjih nacionalnih in regionalnih sistemih zavarovanih območij in pri tem, v skladu z veljavnim mednarodnim pravom, upoštevati tudi morska območja zunaj nacionalnih pristojnosti ter čezmejne celinske vodne ekosisteme.

1.1.4 Do leta 2006 ob enakopravnem sodelovanju **skupnosti domorodnih in skupnosti lokalnih prebivalcev** ter pomembnih deležnikov opraviti nacionalni pregled trenutnih in potencialnih

oblik varstva in njihovo ustreznost za doseganje ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti. Pri tem naj se upoštevajo tudi inovativne **oblike vodenja zavarovanih območij**, ki jih je treba uveljaviti s pravnimi mehanizmi, mehanizmi ustreznih politik, finančnimi mehanizmi in mehanizmi skupnosti. To so na primer: vodenje zavarovanih območij prek vladnih agencij na različnih ravneh, soupravljanje, zasebna zavarovana območja ter območja, ki jih ohranjajo skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev.

- 1.1.5** Do leta 2006 dokončati **analizo reprezentativnosti zavarovanih območij** na nacionalni in regionalni ravni, pri čemer naj se upoštevajo potrebe po reprezentativnih sistemih zavarovanih območij, na katerih se ustrezno ohranjajo biotska raznovrstnost in ekosistemi kopnih in morskih okolij ter celinskih voda. Nacionalni načrti naj se pripravijo tako, da bo, če bo potrebno, mogoče določiti vmesne ukrepe za zavarovanje najbolj ogroženih in najvrednejših območij. Pri analizi reprezentativnosti zavarovanih območij naj se upošteva dodatek I Konvencije o biološki raznovrstnosti in drugi kriteriji, kot so na primer: nenadomestljivost sestavin biotske raznovrstnosti, najmanjša učinkovita velikost območja in potrebe za preživetje, potrebe selitvenih vrst, celovitost, ekološki procesi in ekosistemske storitve.

- 1.1.6** Do 2009 **opredeliti zavarovana območja**, za katera je bila v analizi reprezentativnosti zavarovanih območij ugotovljena potreba po zavarovanju (tudi na podlagi podrobnih zemljevidov) ter do leta 2010 na kopnem in do leta 2012 v morskem okolju dokončati ustanovitev celovitih in ekološko reprezentativnih nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij.

- 1.1.7** Spodbujati ustanavljanje zavarovanih območij, ki ponujajo koristi skupnostim domorodnih in lokalnih prebivalcev ob upoštevanju, ohranjanju in vzdrževanju njihovih **tradicionalnih znanj**, v skladu s členom 8(j)⁶ in sorodnimi določili.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 1.1.8** Določiti možnosti za kvantitativne in kvalitativne cilje in kazalnike za zavarovana območja, ki naj se uporabljajo na globalni ravni in lahko prispevajo k cilju 2010 in Milenijskim razvojnim ciljem.

⁶ op. a. Člen 8(j) Konvencije o biološki raznovrstnosti vsebuje določila glede upoštevanja in ohranjanja tradicionalnih znanj, inovacij in praks skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter njihovim nosilcem zagotavlja pravično in nepristransko delitev koristi, ki izhajajo iz rabe teh znanj, inovacij in praks.

1.1.9 Povabiti ključne mednarodne in regionalne organizacije, da ponudijo pomoč pogodbenicam pri izvajanju analize reprezentativnosti zavarovanih območij na nacionalni ravni.

1.1.10 Prek **posredovalnice informacij** in drugih primernih množičnih občil zbirati in širiti pomembne pristope, okvire in orodja za načrtovanje sistemov zavarovanih območij in promovirati ter pomagati pri izmenjavi izkušenj in novih spoznanj pri njihovi rabi in prilagoditvi različnim ekološkim in socialnim razmeram.

Dolgoročni cilj 1.2: Zavarovana območja vključiti v kopno in morsko krajino ter sektorske politike tako, da bo mogoče ohranjati ekološko funkcijo in strukturo.

Cilj: Do leta 2015 so vsa zavarovana območja in sistemi zavarovanih območij vključeni v kopno in morsko krajino in relevantne sektorske politike, pri čemer se uporabi ekosistemski pristop in upošteva **ekološka povezanost**⁷ in, kjer je primerno, tudi koncept **ekoloških omrežij**.

⁷ Koncept povezanosti morda ne velja za vse pogodbenice.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

1.2.1 Do leta 2006 oceniti izkušnje na nacionalni in lokalni ravni ter nova spoznanja o posebnih prizadevanjih za vključitev zavarovanih območij v kopno in morsko krajino ter v sektorske načrte in strategije, kot na primer v strategije za zmanjševanje revščine.

1.2.2 Do leta 2008 določiti in izvesti potrebne dejavnosti za izboljšanje vključitve zavarovanih območij v kopno in morsko krajino, vključno z ukrepi na ravni politik, zakonodaje, načrtovanja in drugih ukrepov.

1.2.3 Regionalne, nacionalne in subnacionalne sisteme zavarovanih območij vključiti v kopno in morsko krajino, in sicer z ustanavljanjem in upravljanjem ekoloških omrežij, **ekoloških koridorjev**⁸ in/ali, kjer je potrebno, **robnih območij**, zato da se vzdržujejo ekološki procesi, in ob upoštevanju potreb selitvenih vrst.

1.2.4 Razviti orodja za zagotavljanje ekološke povezanosti, kot so na primer ekološki koridorji, s katerimi se povezujejo zavarovana območja, za katera se na podlagi nacionalnih prioritet za ohranjanje biotske raznovrstnosti to izkaže za potrebno ali primerno.

⁸ Ekološki koridorji morda ne veljajo za vse pogodbenice.

- 1.2.5** Kjer je potrebno, **ekološko obnoviti** in **ponovno vzpostaviti habitate** in **degradirane ekosisteme** kot prispevek k vzpostavljanju ekoloških omrežij, ekoloških koridorjev in/ali robnih območij.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 1.2.6** Spodbujati organiziranje regionalnih in sub-regionalnih seminarjev za izmenjavo izkušenj o vključevanju biotske raznovrstnosti in zavarovanih območij v ustrezne sektorske in prostorske načrte.
- 1.2.7** Prek posredovalnice informacij in drugih množičnih občil zbirati in razširjati primere dobrih praks in drugih poročil, ki se nanašajo na uporabo ekosistemskega pristopa v povezavi z zavarovanimi območji, na mednarodni, regionalni, nacionalni in subnacionalni ravni.

Foto: Borut Mozetič

Naravni rezervat Škocjanski zatok je primer uspešne ponovne vzpostavitve degradiranih obalnih habitatov.

Dolgoročni cilj 1.3: Ustanoviti in okrepiti regionalna omrežja, **čezmejna zavarovana območja** in vzpostaviti sodelovanje **meddržavnih zavarovanih območij**.

Cilj: Do leta 2010/2012 ustanoviti in okrepiti čezmejna zavarovana območja, druge oblike sodelovanja meddržavnih zavarovanih območij ter regionalnih omrežij in tako krepiti **ohranjanje in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti**, ob uporabi ekosistemskega pristopa in izboljšanjem mednarodnem sodelovanju.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

1.3.1 Sodelovati z drugimi pogodbenicami in relevantnimi partnerji pri ustanavljanju učinkovitih regionalnih omrežij zavarovanih območij, še zlasti na območjih s skupnimi prioritetami za ohranjanje (npr. koralni grebeni, obsežna povodja, gorovja, obsežni ostanki gozdov, pomembni habitati ogroženih vrst) in, če je potrebno, vzpostaviti koordinacijske mehanizme med državami v podporo ustanavljanju in učinkovitemu dolgoročnemu upravljanju takih omrežij.

9 Cilji za morska zavarovana območja naj se uskladijo z načrtom izvajanja, sprejetem na Svetovnem vrhu o trajnostnem razvoju.

1.3.2 Pri ustanavljanju zavarovanih območij na morju, na **območjih zunaj meja nacionalnih pristojnosti**, sodelovati z drugimi pogodbenicami in relevantnimi partnerji na ravni neformalnega posvetovalnega procesa Združenih narodov o pomorskem pravu (UNICPOLOS). Območja naj se ustanovijo in upravljajo v skladu z mednarodnim pravom, vključno s Konvencijo združenih narodov o morskem pravu (UNCLOS), in naj temeljijo na znanstvenih informacijah.

1.3.3 Kjer je primerno, s sosednjimi pogodbenicami in državami ustanoviti nova čezmejna zavarovana območja ter okrepiti učinkovito skupno upravljanje obstoječih čezmejnih zavarovanih območij.

1.3.4 Spodbujati sodelovanje meddržavnih zavarovanih območij.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

1.3.5 Sodelovati in se posvetovati z relevantnimi organizacijami in odbori pri razvijanju smernic za ustanavljanje čezmejnih zavarovanih območij in, kadar je primerno, tudi pri drugih skupnih upravljavskih pristopih in te informacije posredovati pogodbenicam.

1.3.6 Zbirati in razširjati informacije o regionalnih omrežjih zavarovanih območij in čezmejnih

zavarovanih območjih. Te naj vključujejo čim natančnejšo opredelitev njihove geografske razporeditve, zgodovinskega ozadja, vloge ter partnerjev, vključenih v njihovo upravljanje.

- 1.3.7** Preučiti možnosti za regionalno sodelovanje s Konvencijo o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali, predvsem glede povezovanja meddržavnih omrežij zavarovanih območij in morda tudi območij zunaj meja nacionalnih pristojnosti, z ustanavljanjem **selitvenih koridorjev za ključne vrste**.

Foto: Milha Krofel

V strategiji ohranjanja rjavega medveda v Sloveniji smo določili tudi prehodno območje, ki omogoča širjenje vrste proti severu.

Dolgoročni cilj 1.4: Bistveno izboljšati načrtovanje na ravni območij in upravljanje zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2012 je za vsa zavarovana območja vzpostavljeno učinkovito upravljanje, ki se oblikuje v **posvetovalnem procesu** in ob upoštevanju znanstvenih podatkov ter vključuje jasne širše cilje, specifične cilje, načine upravljanja in programe spremljanja stanja, pri čemer se uporabljajo veljavne metodologije in dolgoročni **načrti upravljanja**, pripravljeni v sodelovanju z deležniki.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 1.4.1** Pri pripravi načrtov upravljanja vzpostaviti posvetovalne procese, v katere so vključene skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter relevantni deležniki in pri tem uporabiti ekosistemski pristop ter pomembne ekološke ter socioekonomske podatke, ki so potrebni za izvedbo učinkovitih načrtovalnih procesov.
- 1.4.2** Za območja določiti ustrezne merljive **cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti**, upoštevajoč kriterije iz dodatka I¹⁰ Konvencije biološki raznovrstnosti in druge pomembne kriterije.

10 op. a. Dodatek I te konvencije vsebuje pregled skupin ekosistemov in habitatov, vrst in združb ter genomov in genov, za katere naj se izvajata identifikacija in monitoring.

1.4.3 V postopkih priprave načrtov upravljanja za posamezna območja upoštevati tudi analizo priložnosti, ki jih ponujajo zavarovana območja kot prispevek k ohranjanju in trajnostni rabi biotske raznovrstnosti na lokalni in regionalni ravni, ter **analizo groženj** in možnosti za njihovo odpravljanje.

1.4.4 V primernem času, vendar ne pozneje kot leta 2010, oblikovati nove in posodobiti stare načrte upravljanja zavarovanih območij, ki naj se pripravijo v zgoraj opisanem procesu, zato da se izboljša doseganje treh glavnih ciljev te konvencije.

1.4.5 Pri načrtovanju na zavarovanih območjih, strategijah upravljanja in pri načrtovanju sistemov zavarovanih območij upoštevati ukrepe za prilagajanje podnebnim spremembam.

1.4.6 Zagotoviti, da zavarovana območja **učinkovito upravlja** ali nadzoruje dobro usposobljeno in izkušeno osebje, ki ima ustrezno opremo in zagotovljeno podporo za izvajanje poglobitve vloge pri upravljanju in ohranjanju zavarovanih območij.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

1.4.7 Zbirati in prek posredovalnice informacij razširjati trenutne relevantne pristope, okvire in orodja za načrtovanje na ravni območij ter

kremiti in omogočiti izmenjavo izkušenj in novih spoznanj pri njihovi rabi in prilagajanju različnim ekološkim in družbenim razmeram.

1.4.8 Razširjati informacije o uspešnih upravljaljskih modelih zavarovanih območij, ki podpirajo tri osrednje cilje te konvencije in lahko pripomorejo tudi k zmanjševanju revščine in zagotavljanju trajnostnega razvoja.

Dolgoročni cilj 1.5: Preprečiti in **omiliti negativne vplive** in ključne grožnje za zavarovana območja.

Cilj: Do leta 2008 so vzpostavljeni učinkoviti mehanizmi za ugotavljanje in preprečevanje in/ali omilitev negativnih vplivov največjih groženj zavarovanim območjem.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

1.5.1 Ustrezno in pravočasno izvajati presoje vplivov na okolje za katerikoli načrt ali projekt, ki bi lahko vplival na zavarovana območja, in zagotoviti pravočasno izmenjavo informacij med vsemi udeleženi strankami, pri čemer naj se upošteva sklep VI/7 **konference pogodbenic** o smernicah za vključevanje biotske raznovrstnosti v zakonodajo in/ali v postopke presoje vplivov na okolje in **celovitih presoj vplivov na okolje**.

- 1.5.2 Do leta 2010 pripraviti nacionalne pristope za izvajanje ukrepov **odgovornosti in nadomestil za škodo** z vključevanjem **načela onesnaževalec plača** in drugih ustreznih mehanizmov v zvezi s škodo na zavarovanih območjih.
- 1.5.3 Vzpostaviti in izvajati ukrepe za obnovo in ponovno vzpostavitev **ekološke celovitosti** na zavarovanih območjih.
- 1.5.4 Vzpostaviti ukrepe za nadzor tveganj, povezanih z **invazivnimi tujerodnimi vrstami** na zavarovanih območjih.
- 1.5.5 Ugotoviti ključne grožnje zavarovanim območjem in pripraviti ter izvesti strategije za njihovo preprečevanje in/ali omilitve.
- 1.5.6 Razviti politike, izboljšati upravljanje in zagotoviti izvajanje nujnih ukrepov za preprečitev **nezakonitega izkoriščanja virov** na zavarovanih območjih, okrepiti mednarodno in regionalno sodelovanje za odpravljanje nezakonite trgovine s temi viri, pri čemer naj se upošteva **običajna trajnostna raba virov** skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, v skladu s členom 10(c) te konvencije.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 1.5.7 Zadeve, specifične za zavarovana območja, naj se posebej obravnavajo v smernicah za vključevanje biotske raznovrstnosti v presoje vplivov na okolje in celovite presoje vplivov na okolje, postopke in predpise.
- 1.5.8 V sodelovanju z Mednarodno zvezo za vplive na okolje in drugimi pomembnimi organizacijami naj se pripravijo in podrobneje opredelijo tudi smernice za presoje vplivov, tako da bodo na zavarovanih območjih izpeljane vse stopnje procesa presoje vplivov ob upoštevanju ekosistemskega pristopa.
- 1.5.9 Zbirati mehanizme in študije o drugih načinih, dobrih praksah in novih spoznanjih glede blaženja negativnih vplivov ključnih groženj in jih posredovati prek posredovalnice informacij ter pomagati pri izmenjavi izkušenj.

PROGRAMSKI SKLOP 2

Vodenje, sodelovanje, pravična in nepristranska delitev koristi zavarovanih območij

Dolgoročni cilj 2.1: Krepitev pravične in nepristranske **delitve koristi** zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2008 vzpostaviti mehanizme za pravično delitev stroškov in koristi, ki so posledica ustanovitve in upravljanja zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

2.1.1 Oceniti ekonomske in družbeno-kulturne stroške, koristi in vplive, ki so posledica ustanovitve in ohranjanja zavarovanih območij, predvsem vplive na skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter prilagoditi politike tako, da se bo mogoče negativnim vplivom izogniti ali jih omiliti. Kadar je primerno, je treba stroške ustrezno povrniti in zagotoviti delitev koristi zavarovanih območij skladno z nacionalno zakonodajo.

2.1.2 Prepoznati in krepiti različne oblike vodenja zavarovanih območij glede na možnosti za njihov prispevek k doseganju ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti v skladu s to konvencijo.

To lahko vključuje tudi območja, ki jih ohranjajo skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, in naravne rezervate v zasebni lasti. Uveljavitev območij naj se zagotovi s pravnimi in/ali političnimi in finančnimi mehanizmi ter mehanizmi skupnosti.

2.1.3 Ob polnem sodelovanju skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev vzpostaviti politike in institucionalne mehanizme za pospešitev pravnega priznanja in učinkovitega upravljanja zavarovanih območij, s katerimi upravljajo skupnosti, in zagotoviti, da se upravljanje izvaja v skladu s cilji ohranjanja biotske raznovrstnosti ter ob upoštevanju znanja, inovacij in praks skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev.

2.1.4 Socialne in ekonomske koristi zavarovanih območij uporabiti za zmanjševanje revščine, skladno s cilji upravljanja zavarovanih območij.

2.1.5 Skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev in ključne deležnike vključiti v posvetovalno načrtovanje in vodenje zavarovanih območij, skladno z načeli ekosistemskega pristopa.

- 2.1.6** Ustanoviti ali okrepiti nacionalne politike glede dostopa do genskih virov na zavarovanih območjih ter poštene in pravične delitve koristi, ki izhajajo iz njihove rabe, v skladu z Bonnskimi smernicami o dostopu do genskih virov ter poštene in pravične delitvi koristi¹¹, ki nastajajo pri njihovi rabi.

Foto: Tomo Jeseničnik, arhiv KP Logarska dolina

Krajinski park Logarska dolina zaradi lepot predvsem poleti obiščejo številni turisti.

¹¹ op. a. Bonnske smernice so bile sprejete na 6. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti s sklepom VI/24.

Dolgoročni cilj 2.2: Okrepiti in zagotoviti vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter pomembnih deležnikov v ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2008 se zagotovi popolna in učinkovita udeležba skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev pri upravljanju obstoječih ter ustanavljanju in upravljanju novih zavarovanih območij ob celovitem upoštevanju njihovih pravic in priznanju odgovornosti v skladu z nacionalno zakonodajo in veljavnimi mednarodnimi obveznostmi. Prav tako naj se zagotovi udeležba drugih pomembnih deležnikov.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

2.2.1 V posvetovalnem procesu pripraviti nacionalni pregled statusa, potreb in mehanizmov za vključevanje deležnikov ter zagotavljanja **enakopravnosti in enakosti med spoloma** ter socialne enakosti pri načrtovanju politik in upravljanju zavarovanih območij na ravni državnih politik, sistemov zavarovanih območij ter posameznih območij.

2.2.2 Izvesti specifične načrte in pobude za učinkovito vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ob upoštevanju njihovih pravic in skladno z nacionalno zakonodajo, veljavnimi mednarodnimi obveznostmi ter za

učinkovito vključevanje deležnikov na vseh ravneh načrtovanja, vzpostavljanja, vodenja in upravljanja zavarovanih območij, s posebnim poudarkom na določitvi in odstranjevanju ovir, ki preprečujejo njihovo ustrezno sodelovanje.

2.2.3 Podpirati izvajanje posvetovalnih analiz, s katerimi deležniki določijo in zagotovijo uporabo znanj, izkušenj, virov in institucij, ki so pomembni za ohranjanje in so že prisotni v družbi.

2.2.4 Vzpostaviti ustrezno podporo (zakonodaja, politike, zmogljivosti in viri) za vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter ključnih deležnikov v procese sprejemanja odločitev in za razvoj njihovih zmogljivosti in priložnosti za ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij, vključno z zavarovanimi območji, katerih ohranjanje je v pristojnosti skupnosti ali zasebnikov.

2.2.5 Zagotoviti, da je morebitna **preselitev domorodnih prebivalcev** zaradi ustanovitve ali upravljanja zavarovanih območij izvedena v **postopku soglasja po predhodnem obveščanju**, ki se izvede v skladu z nacionalno zakonodajo in veljavnimi mednarodnimi obveznostmi.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

2.2.6 Na podlagi dobrih praks in drugih virov informacij o vključevanju deležnikov v delo na zavarovanih območjih dati pogodbenicam na razpolago študije in nasvete.

2.2.7 S posredovalnico informacij, tehničnimi publikacijami in drugimi sredstvi promovirati mednarodno izmenjavo izkušenj o učinkovitih mehanizmih za vključevanje deležnikov ter o oblikah vodenja in ohranjanja, še posebno glede zavarovanih območij v **soupravljanju**, območij v upravljanju skupnosti lokalnih in domorodnih prebivalcev ali zavarovanih območij v zasebnem upravljanju.

PROGRAMSKI SKLOP 3

Podporne dejavnosti

Dolgoročni cilj 3.1: Zagotoviti podporno politiko ter ustrezne institucionalne in socioekonomske razmere za zavarovana območja.

Cilj: Do leta 2008 pripraviti pregled in, če je potrebno, revizijo politik, vključujoč socialne in ekonomske vidike vrednotenja in **spodbud**, za zagotavljanje podpornega okolja za učinkovitejše vzpostavljanje in upravljanje zavarovanih območij ter sistemov zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 3.1.1** Do leta 2006 pripraviti analizo zakonskih in institucionalnih šibkosti in ovir, ki zavirajo učinkovito vzpostavljanje in upravljanje zavarovanih območij, in se do leta 2009 na ugotovljene šibkosti in ovire ustrezno odzvati.
- 3.1.2** Izvesti nacionalne analize prispevkov zavarovanih območij, kadar je primerno, ob upoštevanju okoljskih uslug, h gospodarstvu in kulturi države ter doseganju Milenijskih razvojnih ciljev na nacionalni ravni. **Ekonomsko vrednotenje** in **vrednotenje naravnih virov**

naj se vključi v načrtovanje na nacionalni ravni tako, da se določijo skriti in očitni ekonomski prispevki zavarovanih območij ter ugotovi, kdo ima te koristi.

- 3.1.3** Uskladiti sektorske politike in zakone ter zagotoviti, da podpirajo ohranjanje in učinkovito upravljanje sistema zavarovanih območij.
- 3.1.4** Preučiti načela vodenja, kot so na primer: **pravna država**, decentralizacija, mehanizmi posvetovalnega sprejemanja odločitev glede odgovornosti ter institucije in postopki za **pravično reševanja sporov**.
- 3.1.5** Ugotoviti in odstraniti **sprevržene spodbude** in neskladja v sektorskih politikah, ki povečujejo pritiske na zavarovana območja, ali ukrepati tako, da bo njihov vpliv omiljen. Kadar je mogoče, naj se naredi preusmeritev v ukrepe, ki spodbujajo ohranjanje narave.
- 3.1.6** Določiti in vzpostaviti spodbude, ki podpirajo celovitost in ohranjanje zavarovanih območij ter vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev in deležnikov v dejavnosti za ohranjanje.

- 3.1.7** Kadar je potrebno, sprejeti pravne okvire za nacionalne, regionalne in subnacionalne sisteme zavarovanih območij.
- 3.1.8** Kadar je potrebno, oblikovati nacionalne spodbude, institucije in pravne okvire, s katerimi se podpira ustanovitev vseh zavarovanih območij, ki prispevajo k ciljem ohranjanja biotske raznovrstnosti na zemljiščih v zasebni lasti in v zasebnih rezervatih.
- 3.1.9** Ugotoviti in spodbujati ekonomske priložnosti in trge na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni za dobrine in storitve, ki nastajajo na zavarovanih območjih in/ali so odvisne od ekosistemskih storitev, ki jih prinašajo zavarovana območja, v skladu s cilji zavarovanih območij in ob spodbujanju pravične delitve teh koristi.
- 3.1.10** Razviti potrebne mehanizme za institucionalno in finančno vzdržnost institucij, ki so odgovorne za ohranjanje biotske raznovrstnosti na regionalni, nacionalni in lokalni ravni.
- 3.1.11** S sosednjimi državami sodelovati pri ustvarjanju podpornega okolja za čezmejna in meddržavna zavarovana območja ter drugih podobnih pristopov, vključno z regionalnimi omrežji.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 3.1.12** V sodelovanju s ključnimi partnerji, kot so OECD, IUCN, WWF in sekretariati drugih konvencij, zbirati informacije o pomembnih smernicah, informacijskih orodjih in drugih informacijah o spodbudah, vključno s tistimi, ki se nanašajo na oblikovanje novih spodbud.
- 3.1.13** S posredovalnico informacij in drugimi množičnimi občili zbirati in posredovati študije o primerih dobrih praks uporabe spodbud pri upravljanju zavarovanih območij.
- 3.1.14** S posredovalnico informacij in drugimi množičnimi občili zbirati in posredovati dobre prakse o načinih in sredstvih za vključevanje spodbud v načrte upravljanja zavarovanih območij, programe in politike ter o vključevanju možnosti za odstranitev sprevrženih spodbud ali blaženje njihovih vplivov.

Dolgoročni cilj 3.2: Okrepiti zmogljivosti za načrtovanje, ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2010 se izvedejo celoviti programi in pobude za krepitev zmogljivosti za razvoj znanja in izkušenj na individualni ravni, ravni skupnosti ter institucionalni ravni, hkrati pa se povečajo standardi strokovnega dela.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 3.2.1** Do leta 2006 končati **analizo potreb po krepitvi zmogljivosti** na nacionalni ravni in na podlagi izsledkov analize vzpostaviti programe krepitve zmogljivosti, ki vključujejo pripravo izobraževalnih programov, ter vire in programe za trajno izvajanje usposabljanja za upravljanje zavarovanih območij.
- 3.2.2** Vzpostaviti učinkovite mehanizme za dokumentiranje doseženega znanja in izkušenj o upravljanju zavarovanih območij, vključno s tradicionalnim znanjem v skladu s členom 8(j) in sorodnimi določili, ter na podlagi tega ugotoviti pomanjkljivosti znanja in izkušenj.
- 3.2.3** S posredovalnico informacij in drugimi sredstvi obveščanja izmenjati nova spoznanja, informacije in izkušnje o krepitvi zmogljivosti med državami in ključnimi organizacijami.
- 3.2.4** Okrepiti zmogljivost institucij za vzpostavljanje medsektorskega sodelovanja pri upravljanju zavarovanih območij na regionalni, nacionalni in lokalni ravni.
- 3.2.5** Izboljšati zmogljivosti organizacij, ki delujejo na zavarovanih območjih, pri zagotavljanju trajnostnega financiranja z uporabo davčnih spodbud, okoljskih storitev in z drugimi instrumenti.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 3.2.6** Sodelovati z IUCN in drugimi ključnimi organizacijami pri zbiranju in razširjanju razpoložljivih informacij.
- 3.2.7** Sodelovati s pobudami, kot je na primer *Protected Areas Learning Network* (PALNet – IUCN), in v sodelovanju s ključnimi organizacijami preučiti njihova nova spoznanja.

Foto: Tina Mikuš

Presahli vodotoki na Radenskem polju pozno poleti razkrijejo požiralnike nenavadnih oblik.

Dolgoročni cilj 3.3: Razviti, uporabiti in prenesti tehnologije na zavarovana območja.

Cilj: Do leta 2010 se bistveno izboljšajo razvoj, preverjanje in prenos ustreznih tehnologij in inovativnih pristopov za učinkovito upravljanje zavarovanih območij, pri čemer se upoštevajo sklepi konference pogodbenic o prenosu tehnologij in sodelovanju.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 3.3.1** Dokumentirati in dati na voljo sekretariatu ustrezne tehnologije za ohranjanje in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti na zavarovanih območjih ter upravljanje območij.
- 3.3.2** Preučiti potrebe po ustreznih tehnologijah za upravljanje zavarovanih območij, ki bi vključevale skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter druge deležnike, kot so na primer raziskovalne institucije, nevladne organizacije in zasebni sektor.
- 3.3.3** Spodbujati razvoj in uporabo ustreznih tehnologij, vključno s tehnologijami skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, ob njihovi vključitvi, dovoljenju in sodelovanju v skladu s členom 8(j) in sorodnimi določbami, za ekološko obnovo in ponovno vzpostavitev habitatov, **kartiranje naravnih virov**, bioloških popisov in hitrega ocenjevanja biotske

raznovrstnosti, monitoringa, ohranjanja *in-situ* ter *ex-situ*, trajnostne rabe itd.

- 3.3.4** Zagotavljati spodbudno okolje za prenos tehnologij v skladu s sklepom VII/29 konference pogodbenic o prenosu tehnologij in sodelovanju, zato da se izboljša upravljanje zavarovanih območij.
- 3.3.5** Izboljšati prenos tehnologij in sodelovanje, zato da se uspešnejše upravljajo zavarovana območja.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 3.3.6** Zbirati in razširjati informacije držav pogodbenic in ključnih mednarodnih organizacij glede ustreznih tehnologij in pristopov za učinkovito upravljanje zavarovanih območij ter ohranjanje in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti na zavarovanih območjih.

Dolgoročni cilj 3.4: Zagotoviti trajnostno financiranje zavarovanih območij ter sistemov zavarovanih območij na nacionalnih in regionalnih ravneh.

Cilj: Do leta 2008 zagotoviti zadostna finančna, tehnična in druga sredstva za pokrivanje stroškov za izvajanje nalog in upravljanje sistemov zavarovanih območij na nacionalni in regionalni ravni. Sredstva naj se zagotovijo iz nacionalnih in mednarodnih virov, pri čemer naj se še posebej zagotovi podpora **državam v razvoju, državam z gospodarstvom v tranziciji in majhnim otoškim državam v razvoju.**

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

3.4.1 Do leta 2005 na nacionalni ravni izvesti študijo učinkovitosti porabe razpoložljivih finančnih virov ter potreb po financiranju nacionalnih sistemov zavarovanih območij. V študiji naj se preučijo možnosti za zadostitev potreb z različnimi nacionalnimi in mednarodnimi viri, pri čemer naj se upoštevajo vsi mogoči instrumenti financiranja, kot so na primer javni finančni viri, **odpustki terjatev v zameno za investicije v naravo**, odprava sprevrženih spodbud in subvencij, zasebna vlaganja ter davki in plačila za ekološke storitve.

3.4.2 Do leta 2008 vzpostaviti in začeti izvajati nacionalne načrte trajnostnega financiranja,

s katerimi se zagotavlja financiranje nacionalnih sistemov zavarovanih območij, vključno s potrebnimi ukrepi za ureditve, zakonodajo, politike, institucije ipd.

3.4.3 Podpirati in še naprej razvijati mednarodne programe financiranja, ki podpirajo izvajanje nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij v državah v razvoju, državah z gospodarstvom v tranziciji ter majhnih otoških državah v razvoju.

3.4.4 Sodelovati z drugimi državami pri oblikovanju in izvajanju trajnostnih programov financiranja nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij.

3.4.5 Priskrbeti redne informacije o financiranju zavarovanih območij za ključne organizacije in mehanizme, med drugim tudi z nacionalnimi poročili.

3.4.6 Spodbujati vključevanje potreb zavarovanih območij v nacionalne, kjer je primerno pa tudi v regionalne, razvojne in finančne strategije ter programe razvojnega sodelovanja.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

3.4.7 Čim prej in najpozneje do konca leta 2005 sklicati srečanje donorskih agencij in drugih ključnih organizacij in z njimi preučiti možnosti za zagotovitev novih in dodatnih finančnih

sredstev za izvajanje programa dela za države v razvoju, države z gospodarstvom v tranziciji ter majhne otoške države v razvoju.

- 3.4.8** Zbirati študije in primere dobrih praks glede financiranja zavarovanih območij ter jih posredovati s posredovalnico informacij in drugimi sredstvi množičnih občil.
- 3.4.9** Do leta 2006 pripraviti in posredovati v pregled študije o vrednotenju ekosistemskih storitev, ki jih zagotavljajo zavarovana območja.

Dolgoročni cilj 3.5: Okrepiti komunikacijo, izobraževanje in **ozaveščenost javnosti**.

Cilj: Do leta 2008 se bistveno poveča ozaveščenost javnosti ter razumevanje in vrednotenje pomembnosti in koristi zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 3.5.1** V sodelovanju s **Pobudo obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja** (*Communication, Education and Public Awareness Initiative* – CEPA), ki deluje pod okriljem Konvencije o biološki raznovrstnosti, vzpostaviti ali okrepiti strategije in izobraževalne programe, namenjene vsem deležnikom, ter povečati ozaveščenost javnosti o pomenu zavarovanih območij, še posebno glede njihove vloge pri

ohranjanju biotske raznovrstnosti in trajnostnega socioekonomskega razvoja.

- 3.5.2** Določiti osrednje teme za programe izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja o zavarovanih območjih, ki naj med drugim vključujejo opis prispevka zavarovanih območij h gospodarstvu in kulturi. S tem se doseže med drugim tudi soglasje med uporabniki virov in drugimi deležniki, poveča znanstveno razumevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, **odločevalcev** ter omogoči, da vlade, nevladne organizacije in drugi ključni deležniki okrepijo razumevanje potreb, prioritet in pomena znanja skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter njihovih inovacij in praks.

- 3.5.3** Okrepiti in, kjer je potrebno, vzpostaviti mehanizme za podajanje informacij, ki so prilagojeni ciljnim skupinam, kot so na primer zasebni sektor, odločevalci, razvojne organizacije, združenja skupnosti lokalnih prebivalcev, mladi, množična občila in splošna javnost.

- 3.5.4** Razviti mehanizme za učinkovit dialog in izmenjavo informacij ter izkušenj med upravljavci zavarovanih območij ter med njimi in skupnostmi lokalnih in domorodnih prebivalcev ter njihovimi združenji in z drugimi okoljskimi akterji.

- 3.5.5** Tematiko zavarovanih območij vključiti v šolske učne načrte in v neformalne programe izobraževanja.
- 3.5.6** Vzpostaviti mehanizem in ovrednotiti učinke programov obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja splošne javnosti o ohranjanju biotske raznovrstnosti in zagotoviti, da se z njimi dejansko izboljša ozaveščenost javnosti, spremeni vedenje in poveča podpora za doseganje ciljev zavarovanih območij.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 3.5.7** Sodelovati z IUCN in drugimi ključnimi organizacijami pri zbiranju in razširjanju izobraževalnih orodij in gradiva, ki se lahko prilagodi in uporabi za promocijo zavarovanih območij in je pomembno sredstvo za zagotavljanje ohranjanja in trajnostne rabe biotske raznovrstnosti.
- 3.5.8** V sodelovanju z IUCN in drugimi ključnimi organizacijami zasnovati pobudo, s katero se v ozaveščanje javnosti o **izgubi biotske raznovrstnosti** in pomembni vlogi zavarovanih območij pri ohranjanju biotske raznovrstnosti vključijo svetovna množična občila (televizija, film, popularna glasba, internet itd.).

Foto: Paul Veenliet

Opazovanje narave postaja priljubljena pristočasna dejavnost številnih ljudi različnih starosti in poklicev.

PROGRAMSKI SKLOP 4

Standardi, presoje in monitoring

Dolgoročni cilj 4.1: Oblikovati in sprejeti minimalne standarde in dobre prakse za oblikovanje nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2008 so pripravljeni in sprejeti standardi, kriteriji in dobre prakse za načrtovanje, izbiro, ustanavljanje, upravljanje in vodenje nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 4.1.1** Sodelovati z drugimi pogodbenicami in ključnimi organizacijami, predvsem z IUCN, pri pripravi, testiranju, pregledu in uveljavitvi neobvezujočih standardov in dobrih praks za načrtovanje, upravljanje, vodenje zavarovanih območij in soodločanje na tem področju.
- 4.1.2** Oblikovati in izvajati učinkovit in dolgoročen sistem monitoringa, s katerim se spremljajo učinki sistemov zavarovanih območij glede na cilje, zastavljene v tem programu dela.

- 4.1.3** Glede na rezultate monitoringa prilagoditi in izboljšati upravljanje zavarovanih območij in pri tem upoštevati ekosistemski pristop.

Priporočene podporne dejavnosti sekretariata:

- 4.1.4** V sodelovanju s ključnimi partnerji in na podlagi najboljših primerov dobre prakse spodbujati rabo razpoložljivih navodil, ki jih lahko pogodbenice uporabijo pri oblikovanju minimalnih standardov za načrtovanje, izbiro, ustanavljanje, upravljanje in vodenje zavarovanih območij ter sistemov območij.
- 4.1.5** Zbirati informacije o dobrih praksah in primerih učinkovitega upravljanja zavarovanih območij, jih razširjati prek posredovalnice informacij ter spodbujati njihovo izmenjavo.

Dolgoročni cilj 4.2: Oceniti in izboljšati **učinkovitost upravljanja** zavarovanih območij.

Cilj: Pogodbenice do leta 2010 sprejmejo in uporabijo orodja za spremljanje, ocenjevanje in poročanje o učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij na ravni posameznih območij, nacionalnih in regionalnih sistemov ter čezmejnih zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 4.2.1** Do leta 2006 oblikovati in sprejeti ustrezne metode, standarde, kriterije in kazalnike za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja ter vodenja zavarovanih območij in vzpostaviti relacijsko podatkovno bazo, pri čemer naj pogodbenice upoštevajo veljavni okvir IUCN – WCPA za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij ter druge primerne metodologije, ki naj jih prilagodijo za svoje razmere.
- 4.2.2** Do leta 2010 v vseh državah pogodbenicah izpeljati oceno učinkovitosti upravljanja na najmanj 30 odstotkov zavarovanih območij ter nacionalnih sistemov zavarovanih območij in, kjer je to primerno, tudi ekoloških omrežij.

4.2.3 Rezultate ocen učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij vključiti v nacionalna poročila Konvenciji o biološki raznovrstnosti.

4.2.4 Izvajati priporočila, ki izhajajo iz ocen učinkovitosti upravljanja posameznih zavarovanih območij in sistemov, kot osrednji element strategij prilagojenega upravljanja.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 4.2.5** Zbirati in razširjati informacije o učinkovitosti upravljanja s posredovalnico informacij, oblikovati podatkovno bazo strokovnjakov in izvedenih ocen učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij ter preučiti možnosti za organizacijo mednarodne delavnice o ustreznih metodah, kriterijih in kazalnikih za ocenjevanje učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij.
- 4.2.6** V sodelovanju z IUCN – WCPA in drugimi ključnimi organizacijami zbirati in razširjati informacije o dobrih praksah pri oblikovanju, ustanavljanju in upravljanju zavarovanih območij.

Dolgoročni cilj 4.3: Oceniti in spremljati stanje in trende zavarovanih območij.

Cilj: Do leta 2010 vzpostaviti nacionalne in regionalne sisteme, ki omogočajo učinkovito spremljanje obsega zavarovanih območij ter njihovih statusov in trendov na nacionalni, regionalni in globalni ravni, in sodelovati pri oceni napredka pri doseganju **globalnih ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti**.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

- 4.3.1** Izvesti nacionalne in regionalne programe za spremljanje in oceno stanja in trendov biotske raznovrstnosti v posameznih zavarovanih območjih in sistemih.
- 4.3.2** Z rednim monitoringom oceniti napredek pri doseganju ciljev zavarovanih območij in o tem poročati v prihodnjih nacionalnih poročilih Konvenciji o biološki raznovrstnosti ter v tematskem poročilu za COP-9.
- 4.3.3** Izboljšati in posodobiti nacionalne in regionalne podatkovne baze o zavarovanih območjih ter prečistiti Svetovno zbirko zavarovanih območij (*World Database on Protected Areas*) kot ključno orodje za oceno in monitoring statusov in trendov zavarovanih območij.
- 4.3.4** Posredovati podatke za Svetovno zbirko zavarovanih območij, ki jo vzdržuje UNEP – WCMC,

ter za Seznam zavarovanih območij Združenih narodov (*United Nations List of Protected Areas*) in Proces ocenjevanja zavarovanih območij (*State of the World's Protected Areas assessment process*).

- 4.3.5** Spodbujati uveljavitev in uporabo novih tehnologij, vključno z geografskim informacijskim sistemom in **orodji za daljinsko zaznavanje**, za spremljanje stanja na zavarovanih območjih.

Priporočene podporne dejavnosti za sekretariat:

- 4.3.6** Oblikovati in utrditi partnerstva z ustreznimi organizacijami in institucijami, ki so razvile in vzdržujejo sisteme spremljanja stanja in podatkovne baze o zavarovanih območjih, predvsem z UNEP – WCMC in IUCN – Svetovno komisijo za zavarovana območja.
- 4.3.7** Preučiti možnosti za vzpostavitev usklajenega sistema in časovnega načrta za poročanje o zavarovanih območjih, ki so razglašena po Konvenciji o mokriščih, Konvenciji o svetovni dediščini in programu UNESCO MAB in o drugih regionalnih sistemih. Kadar je primerno, naj se pri tem upošteva tekoče delo UNEP–WCMC glede usklajenega poročanja ter delo IUCN glede kategorizacije zavarovanih območij v zvezi s poročanjem.

4.3.8 Pripraviti posodobljeno obliko tematskega poročila za zavarovana območja, ki naj med drugim vsebuje poročanje o vključevanju zavarovanih območij in nacionalnih sistemov zavarovanih območij v ključne sektorske in prostorske načrte, pri čemer naj se upošteva sklep VII/25 o nacionalnem poročanju¹².

Dolgoročni cilj 4.4: Zagotoviti, da znanstvena dognanja prispevajo k ustanavljanju in učinkovitem delovanju zavarovanih območij ter sistemov zavarovanih območij.

Cilj: Znanstvena dognanja, ki se nanašajo na zavarovana območja, se še naprej razvijajo in prispevajo k ustanavljanju, učinkovitemu delovanju in upravljanju zavarovanih območij.

Priporočene dejavnosti za pogodbenice:

4.4.1 Izboljšati raziskave ter znanstveno in tehnično sodelovanje, ki se nanaša na zavarovana območja na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

¹² op. a. Na 10. konferenci pogodbenic leta 2010 je bila sprejeta nova oblika poročanja o izvajanju programa dela. Pogodbenice bodo v novi obliki predvidoma poročale v letu 2011.

4.4.2 Spodbujati interdisciplinarne raziskave, s katerimi se izboljša razumevanje ekoloških, socialnih in ekonomskih vidikov zavarovanih območij, vključno z metodami in načini za vrednotenje dobrin in storitev, ki jih ponujajo zavarovana območja.

4.4.3 Spodbujati izdelavo študij, s katerimi se izboljša znanje o razširjenosti, statusih in trendih glede biotske raznovrstnosti.

4.4.4 Spodbujati skupne raziskave znanstvenikov in predstavnikov skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, kot jih določa člen 8(j), v zvezi z ustanavljanjem in učinkovitim upravljanjem zavarovanih območij.

4.4.5 Spodbujati razširjanje znanstvenih informacij o zavarovanih območij med drugim tudi s posredovalnico informacij.

4.4.6 Spodbujati razširjanje in omogočiti dostop do znanstvenih in tehničnih informacij predvsem do publikacij o zavarovanih območjih ter pri tem še posebej upoštevati potrebe držav v razvoju, držav z gospodarstvom v tranziciji in majhnih otoških držav v razvoju.

4.4.7 Razviti in okrepiti partnerstva z ustreznimi organizacijami in institucijami, ki izvajajo raziskave, s katerimi se krepi razumevanje biotske raznovrstnosti in zavarovanih območij.

DODATEK

Okvirni seznam partnerjev in drugih sodelavcev

Partnerji:

- ▶ Konvencija o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (*Convention on Conservation of Migratory Species*)
- ▶ Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (*Food and Agriculture Organization*)
- ▶ Svetovni sklad za okolje (*Global Environment Facility*)
- ▶ Medvladna komisija za oceane pri Organizaciji Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (*Intergovernmental Oceanic Commission of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)
- ▶ Mednarodna pobuda za varstvo koralnih grebenov (*International Coral Reef Initiative*)
- ▶ Mednarodna pomorska organizacija (*International Maritime Organization*)
- ▶ Mednarodno združenje za presoje vplivov na okolje (*International Association for Impact Assessment*)
- ▶ Svetovna zveza za ohranitev narave s Svetovno komisijo za zavarovana območja, Komisijo za upravljanje z ekosistemi in Komisijo za ohranitev vrst (*IUCN – The World Conservation Union and its World Commission on Protected Areas, Commission on Ecosystem Management, and Species Survival Commission*)
- ▶ Mednarodna komisija za kitolov (*International Whaling Commission*)
- ▶ Program Človek in biosfera pri Organizaciji Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (*Man and Biosphere Programme of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)
- ▶ Ramsarska konvencija (*Ramsar Convention*)
- ▶ Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah (*United Nations Framework Convention on Climate Change*)
- ▶ Konvencija Združenih narodov o pomorskem pravu (*United Nations Convention on the Law of the Sea*)
- ▶ Konvencija Združenih narodov o preprečevanju širjenja puščav (*United Nations Convention to Combat Desertification*)
- ▶ Razvojni program Združenih narodov (*United Nations Development Programme*)
- ▶ Svetovni center za varstvo in monitoring (*UNEP – World Conservation Monitoring Centre*)

- ▶ Forum Združenih narodov za gozdove (*United Nations Forum on Forests*)
- ▶ Center za svetovno dediščino Združenih narodov (*World Heritage Centre of the United Nations*)
- ▶ Organizacija (Združenih narodov) za izobraževanje, znanost in kulturo (*Educational, Scientific and Cultural Organization*)
- ▶ Svetovna banka (*World Bank*)

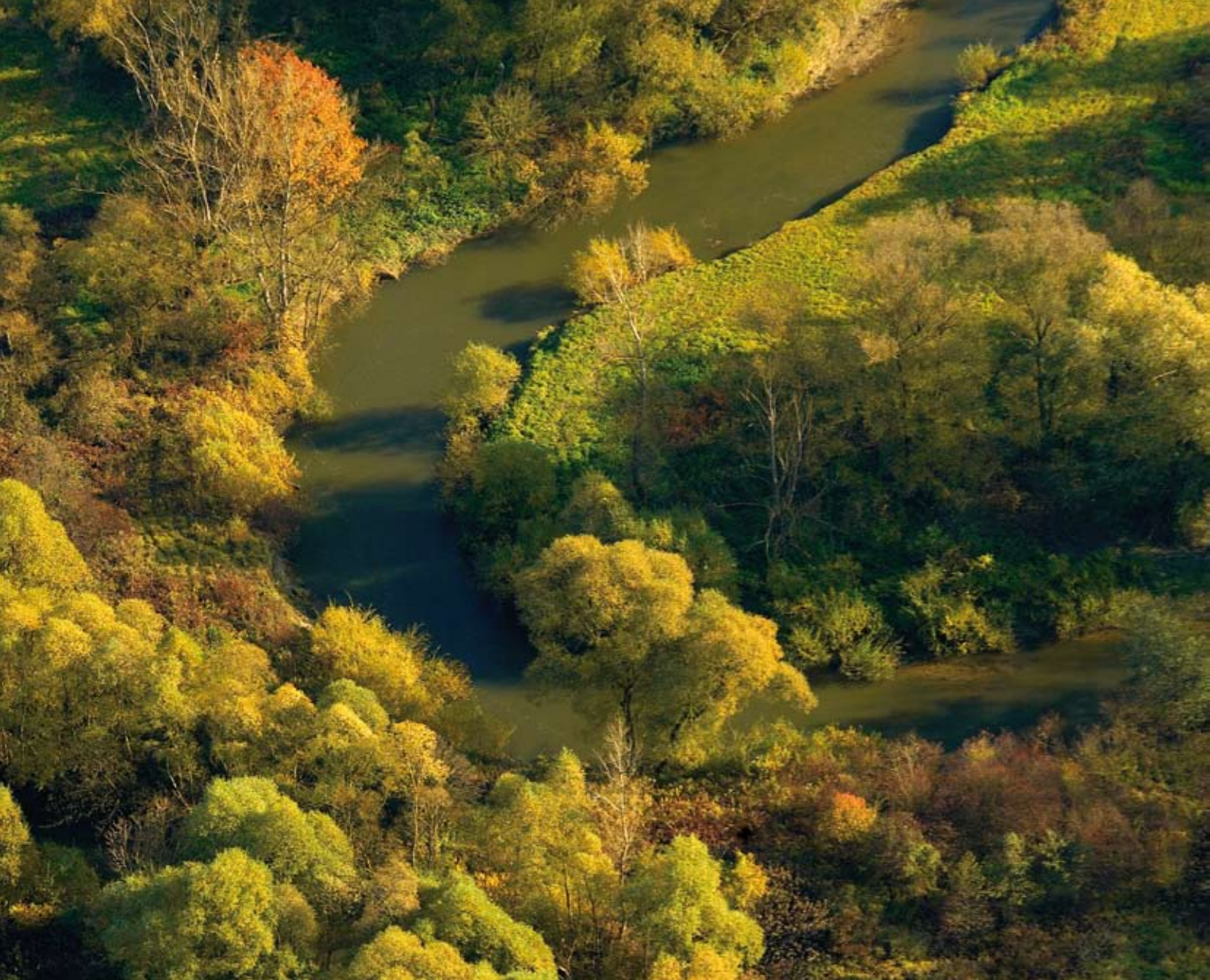
Sodelujoči:

- ▶ *BirdLife International*
- ▶ *Conservation International*
- ▶ *Fauna and Flora International*
- ▶ *The Nature Conservancy*
- ▶ *Wildlife Conservation Society*
- ▶ *World Resources Institute*
- ▶ Svetovni sklad za naravo (*World Wide Fund for Nature – WWF*)
- ▶ skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev
- ▶ zasebni sektor
- ▶ druge ključne nacionalne, regionalne in mednarodne nevladne ter druge organizacije

Foto: Paul Veenwilet

Zoisova zvončica je endemit Julijskih Alp. Kljub majhnemu arealu je zaradi težko dostopnih rastišč človek ne ogroža.

Poglavje 3

Analiza izvajanja Programa dela za zavarovana območja v Sloveniji

V tem poglavju povzemamo dejavnosti, ki so se v obdobju 2004–2010 izvajale na slovenskih zavarovanih območjih na osnovi delovnih programov upravljalcev, nacionalnih politik ali politik Evropske unije. Čeprav naloge niso bile opravljene z namenom izvajanja Programa dela za zavarovana območja, so številne prispevale k doseganju ciljev tega programa in okrepile nacionalni sistem zavarovanih območij.

Uvod

Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (MOP, 2002), ki je sprejeta za obdobje 2002–2012, obravnava zavarovana območja kot enega osrednjih načinov varovanja biotske raznovrstnosti *in-situ*. Strategija vsebuje nekaj usmeritev za zavarovana območja, vendar pa zanje ne določa kvantificiranih ciljev. V Sloveniji smo v začetku leta 2006 sprejeli tudi Nacionalni program varstva okolja 2005–2012 (NPVO) (ReNPVO, 2006), katerega sestavni del je tudi Nacionalni program varstva narave. Ta vsebuje nekaj konkretnih ukrepov za zavarovana območja. Analizo njihovega izvajanja podajamo v nadaljevanju tega poglavja, in sicer pri tistih ciljih Programa dela za zavarovana območja, na katere se ukrepi NPVO smiselno navezujejo. Čeprav je ob koncu priprave te publikacije (maja 2011) do izteka NPVO le še dobro leto in pol, številni ukrepi NPVO še niso bili izvedeni oziroma so bili izvedeni le delno.

Sekretariat Konvencije o biološki raznovrstnosti je v smernicah za izvajanje Programa dela za zavarovana območja (Dudley et al., 2005) poudaril, da pogodbenicam ni treba izpolniti vseh dejavnosti tega programa. Dejavnosti so zasnovane kot smiselne usmeritve, ki jih lahko pogodbenice prilagodijo in združijo v primerne ukrepe, s katerimi bodo vzpostavile reprezentativen sistem zavarovanih območij. V Sloveniji tega programa do zdaj nismo sistematično izvajali, zato tudi izbor potrebnih dejavnosti in ukrepov še ni bil izdelan. Brez dvoma pa lahko trdimo, da so tudi za Slovenijo smiselni prav vsi cilji tega programa dela. Uresničitev vsakega izmed njih prispeva h graditvi učinkovitega in reprezentativnega sistema zavarovanih območij. V nadaljevanju tako povzemamo pretekle dejavnosti v Sloveniji po posameznih ciljih programa dela, ocene izvajanja ob upoštevanju nabora vseh dejavnosti pa so zbrane ob koncu poglavja v tabeli 3.1.

PROGRAMSKI SKLOP 1

Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov zavarovanih območij

Dolgoročni cilj 1.1: Oblikovati ter okrepiti nacionalne in regionalne sisteme zavarovanih območij in jih vključiti v svetovno mrežo kot prispevek k svetovno sprejetim ciljem.

Slovenska zavarovana območja so ob koncu leta 2010 obsegala 12,6 % (2.548,47 km²) državnega ozemlja. Od tega je na 8,5 % ozemlja zavarovana območja ustanovila država, na 4,1 % pa lokalne skupnosti. Med letoma 2002 in 2010 se je površina vseh zavarovanih območij povečala za 3 %. K temu so prispevale ustanovitve Notranjskega regijskega parka (leta 2002), Krajinskega parka Goričko (leta 2003) ter Krajinskega parka Ljubljansko barje (leta 2008). Krajinski park Goričko in Krajinski park Ljubljansko barje pomembno prispevata k povečanju deleža zavarovanih območij v nižinah, ki so sicer v sistemu zavarovanih območij slabše zastopana. Ustanovitev Notranjskega regijskega parka, katerega osrednji del je presihajoče Cerkniško jezero, pa izboljšuje varovanje pomembnih območij celinskih voda.

Z novima uredbama o ustanovitvi Krajinskega parka Strunjan (leta 2004) ter Krajinskega parka Kolpa

(leta 2006) se površina zavarovanih območij ni spremenila, saj je šlo tu le za prenos zavarovanja z ravni lokalnih skupnosti na državno raven. To spremembo kljub vsemu lahko označimo kot pozitivno, saj je država ustanovila tudi javna zavoda, ki v okviru javne službe ohranjanja narave upravljata ti dve zavarovani območji.

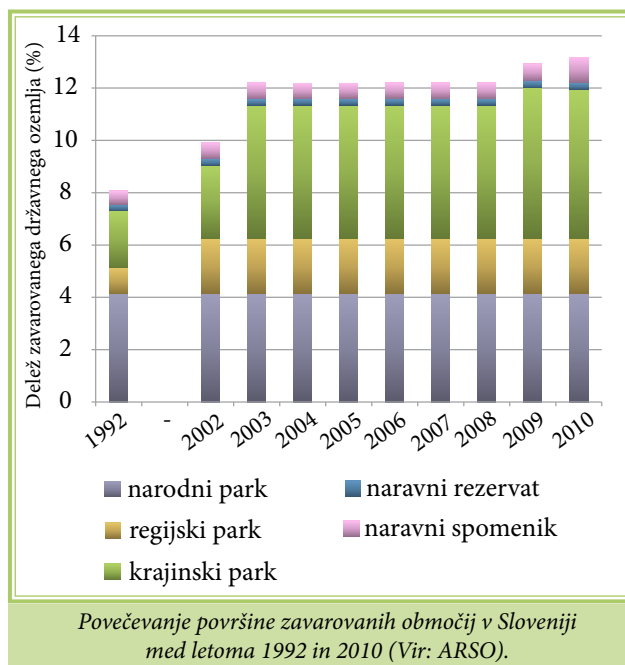
V letih 2009 in 2010 je bila v sklopu projekta Zavarovana območja v dinarski regiji opravljena analiza reprezentativnosti zavarovanih območij v dinarski regiji (Glasnović et al., 2009). Gre za regionalno analizo, pri kateri so bili uporabljeni grobi podatki o razširjenosti izbranih vrst in habitatnih tipov. V analizo je bil vključen le dinarski del Slovenije, zato rezultati na državnem ravni niso celoviti. Kljub temu je analiza pomemben korak k bolj sistematičnemu načrtovanju zavarovanih območij. Analiza izbranih ciljnih vrst in habitatnih tipov je pokazala, da večina še ni zadostno vključenih v zavarovana območja dinarskega dela Slovenije¹. Od skupno 85 izbranih vrst in habitatnih tipov je le 15

¹ V slovenskem pravnem redu območja Natura 2000 niso zavarovana območja, zato niso bila vključena v analizo reprezentativnosti.

ustrezno zajetih v sedanji sistem zavarovanih območij. Za 68 vrst in habitatnih tipov vključenost v zavarovana območja ni zadostna, medtem ko sta dva ciljna habitatna tipa povsem zunaj zavarovanih območij. Med vrstami, ki so pomanjkljivo vključene v zavarovana območja, je veliko rib jadranskega povodja, ki so zaradi geografske izoliranosti vodotokov vzdolž dinaridov tudi slovenski endemiti. Slovenija je zato odgovorna, da poskrbi za varstvo teh vrst tudi v regionalnem merilu. V prihodnosti bo treba sistem zavarovanih območij širiti tudi na območju Krasa, saj so v sistem pomanjkljivo vključene številne jamske živali, pri katerih je stopnja endemizma prav tako visoka.

Z doseženim napredkom pri ustanavljanju zavarovanih območij ne moremo biti zadovoljni. Delež slovenskih zavarovanih območij je trenutno manjši od svetovnega in evropskega povprečja. Povprečni delež na svetovni ravni je maja 2011 za kopna območja znašal 12,9 %, v Evropski uniji pa 15 %. Zaostajamo tudi za nacionalnimi cilji za zavarovana območja, ki so opredeljeni v NPVO. V skladu s tem programom bi moral delež zavarovanih območij že leta 2008 znašati 17 % in se do leta 2014 povečati na 22 % površine državnega ozemlja. Trenutno sicer tečeta postopka za ustanovitev Krajinskega parka Radensko polje ter Regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe, kar bo površino zavarovanih območij povečalo le na približno 14 %.

Na 10. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti je bil sprejet nov Strateški načrt biotske raznovrstnosti 2011–2020 (CBD, 2010b, Decision X/2), ki vključuje tudi cilj, da bo do leta 2020 v sistem zavarovanih območij vključenega najmanj 17 % kopnega ozemlja in celinskih voda ter najmanj 10 % obalnih in morskih območij. Če želimo uresničiti globalno sprejete cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti, bo torej treba v prihodnjih letih narediti velik korak naprej.

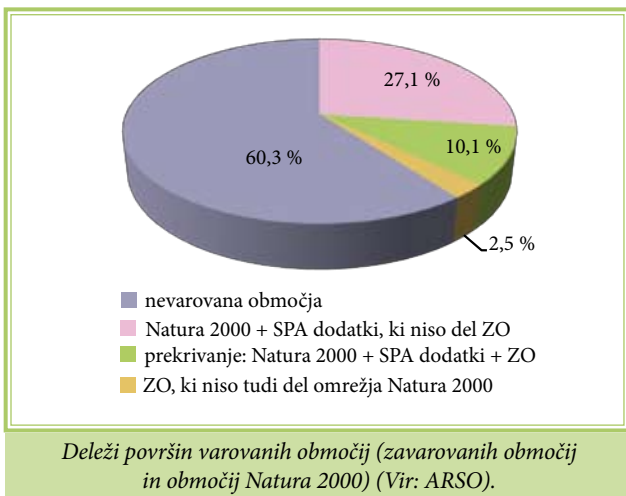
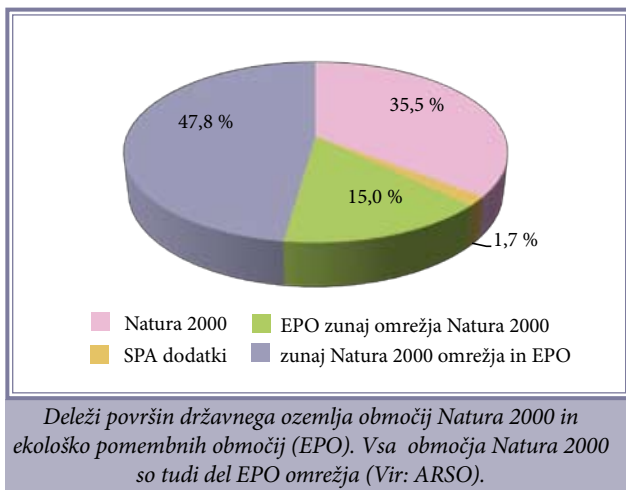
Dolgoročni cilj 1.2: Zavarovana območja vključiti v kopno in morsko krajino ter sektorske politike tako, da bo mogoče ohranjati ekološko funkcijo in strukturo.

Čeprav v slovenskem pravnem redu območja Natura 2000 niso del sistema zavarovanih območij, lahko ob ustreznem upravljanju pomenijo obliko ohranjanja narave in pomembno prispevajo k ekološki povezanosti območij varovane narave. Območja Natura 2000 v Sloveniji obsegajo 7.203 km², kar je 35,5 % državnega ozemlja. Posebna ohranitvena območja (*Sites of Community Interest* – SCI), določena v skladu z Direktivo o habitatih, obsegajo 31,4 %, posebna varstvena območja (*Special Protection Areas* – SPA), določena v skladu z Direktivo o pticah, pa 23 % ozemlja Slovenije. Območja SCI in SPA se večinoma prekrivajo. Leta 2008 so bila določena še območja, ki po mnenju Evropske komisije izpolnjujejo kriterije za posebna varstvena območja, t. i. dodatki SPA, ki pomenijo dodatnih 1,7 % površine. Glede na rezultate biogeografskih seminarjev je Slovenija opredelila zadostno površino območij za 72 % habitatnih tipov in vrst dodatka II Direktive o habitatih (EEA, 2009), zato lahko pričakujemo, da se bo delež območij Natura 2000 še nekoliko povečal.

Upravljanje območij Natura 2000 je določeno z Operativnim programom – programom upravljanja območij Natura 2000 2007–2013 (MOP, 2007), ki

določa cilje in varstvene ukrepe za kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Območja Natura 2000 se na 10,1 % površine državnega ozemlja (ARSO, 2009) prekrivajo z zavarovanimi območji, 27,1 % državnega ozemlja pa pripada omrežju Natura 2000, vendar pa ta območja niso zavarovana. Na območjih Natura 2000, ki so v zavarovanih območjih državnega pomena, naravovarstvene ukrepe izvajajo upravljalci zavarovanih območij, druge ukrepe pa, tako kot na preostalih območjih Natura 2000, pristojne sektorske organizacije.

Leta 2004 so bila določena tudi ekološko pomembna območja (EPO). To so območja pomembnih habitatnih tipov, njihovih delov ali večjih ekosistemskih enot, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Ekološko pomembna območja pokrivajo 52,2 % ozemlja Slovenije, od tega je 35,5 % hkrati tudi del omrežja Natura 2000. Na ekološko pomembnih območjih, ki niso tudi posebna varstvena območja (Natura 2000), uredba ne določa načina upravljanja, zato se na teh območjih (razen izjemoma) ne izvajajo ohranitveni ukrepi. Območja se upoštevajo pri strateškem načrtovanju, varstvo pa se zagotavlja tudi z usmeritvami za načrtovanje rabe in izkoriščanja naravnih dobrin, ki jih z naravovarstvenimi smernicami v sektorske načrte predlaga Zavod RS za varstvo narave. Območja EPO pa so kljub vsemu podvržena večjim pritiskom, saj na njih pred posegi ni treba opraviti presojo sprejemljivosti vplivov planov.

Za ohranjanje biotske raznovrstnosti imajo v Sloveniji velik pomen tudi gozdovi, ki so leta 2009 prekrivali kar 60 % ozemlja. Nekatera območja gozdov so skladno z Zakonom o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/1993, 67/2002, 110/2007, 106/2010) določena kot varovalni gozdovi in gozdni rezervati. Varovalni gozdovi vključujejo gozdove, kjer je gospodarjenje prilagojeno varovanju svojih in nižje ležečih zemljišč v zaostrenih ekoloških razmerah ali kateri koli drugi ekološki funkciji. Leta 2010 je bilo v Sloveniji od skupno 992 km² varovalnih gozdov 55 km² gozdov s poudarjeno biotopsko funkcijo (Uredba o spremembi uredbe o varovalnih ..., 2010). Ti gozdovi se marsikje prekrivajo z zavarovanimi območji. Gozdni rezervati so tisti deli gozdov s posebnim namenom, ki so zaradi svoje razvojne faze in dosedanjega razvoja izjemno pomembni za raziskovanje, proučevanje in spremljanje naravnega razvoja gozdov, biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ter kulturne dediščine. V gozdnih rezervatih so prepovedane vse gospodarske, rekreacijske, raziskovalne in druge dejavnosti, v nekaterih je dopuščeno le nadzorovano obiskovanje. Leta 2010 je bilo v Sloveniji 96 km² gozdnih rezervatov (Uredba o spremembi uredbe o varovalnih ..., 2010).

Glede obnove degradiranih habitatov lahko izpostavimo primer Naravnega rezervata Škocjanski zatok, kjer je bila med letoma 2000 in 2007 izvedena obsežna sanacija sladkovodnih in brakičnih habitatov, predvsem kot pomembnih habitatov gnezdečih in prezimujočih ptic

(Šalaja et al., 2007). V Notranjskem regijskem parku je bilo med letoma 2006 in 2009 v sklopu projekta LIFE Presihajoče Cerkniško jezero renaturiranih 1350 m vodotokov (Notranjski regijski park, 2009).

V preteklih letih smo pri ustanavljanju ekoloških omrežij dosegli precejšen napredek, manj pa je bilo storjenega na drugih dejavnostih tega cilja programa dela. S pristopom upravljanja območij Natura 2000, pri katerem so za izvajanje upravljavskih ukrepov zadolžene pristojne sektorske organizacije, smo sektorje aktivno vključili v upravljanje območij Natura 2000. Tudi na zavarovanih območjih je bil dosežen napredek, saj vse novejša akte o ustanovitvi zavarovanih območij državnega pomena sprejmeta Vlada RS ali parlament, kar zagotavlja boljšo medsektorsko uskladitev aktov. Še vedno pa opazamo slabše vključevanje zavarovanih območij in splošnih ciljev varstva narave v nekatere dolgoročne politike in programe drugih sektorjev. Podrobne analize za to področje še niso izdelane, zato tudi ni usmerjenih dejavnosti za izboljšanje tega področja.

Dolgoročni cilj 1.3: Ustanoviti in okrepiti regionalna omrežja, čezmejna zavarovana območja in vzpostaviti sodelovanje meddržavnih zavarovanih območij.

Poleg že omenjene vzpostavitve omrežja Natura 2000 se čezmejno povezovanje območij ohranjanja narave odvija tudi med nekaterimi zavarovanimi območji. Številna slovenska zavarovana območja ležijo v obmejnih predelih, vendar so čezmejno sodelovanje s sosednjimi zavarovanimi območji formalno opredelili le nekateri upravljavci.

Krajinski park Goričko je že leta 2006 sklenil dogovor o čezmejnem sodelovanju z avstrijskim Naravnim parkom Raab ter madžarskim Nacionalnim parkom Őrség. Leta 2009 je bil dogovor razširjen z novimi oblikami sodelovanja.

Triglavski narodni park, Park Škocjanske jame in Krajinski park Logarska dolina aktivno sodelujejo v Mreži zavarovanih območij v Alpah – ALPARC. Ta neformalna mreža združuje velika zavarovana območja vseh kategorij na območju izvajanja Alpske konvencije. Cilj mreže je izmenjava znanj, tehnik in metod med upravljavci alpskih zavarovanih območij. Povezovanje upravljavcev pomembno prispeva k izvajanju Alpske konvencije, ki jo je ratificiralo osem alpskih držav, poleg Slovenije še: Avstrija, Francija, Italija, Kneževini Liechtenstein in Monako, Nemčija in Švica.

Triglavski narodni park se že več let povezuje in uspešno sodeluje z italijanskim Naravnim parkom Julijske Predalpe. Leta 2009 sta parka prejela tudi mednarodni certifikat Federacije EUROPARC za čezmejna zavarovana območja. Sodelovanje med Naravnim parkom Julijske Predalpe in Narodnim parkom Nockberge se je krepilo tudi v sklopu večletnega projekta ERA – Eko Regia Alpe Adria – ki je potekal med letoma 2005 in 2007 in je med parki vzpostavil trajno sodelovanje.

Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije, ki je leta 1999 s koncesijsko pogodbo v upravljanje prevzelo območje Naravnega rezervata Škocjanski zatok, je s partnerji oblikovalo mrežo AdriaWet, ki združuje upravljavce severnojadranskih mokrišč iz Slovenije in Italije. Namen mreže je predvsem izmenjava izkušenj pri upravljanju mokrišč, izvedbi monitoringa ter skupna promocija. Poleg Naravnega rezervata Škocjanski zatok v mreži od slovenskih upravljavcev sodelujejo tudi Park Škocjanske jame, Notranjski regijski park in Krajinski park Sečoveljske soline.

Krajinski park Goričko in Krajinski park Logarska dolina sta dejavna v okviru pobude IUCN Evropska zelena vez (*European Green Belt*), katere cilj je vzpostaviti ekološko omrežje ohranjenih habitatov od Barentsovega do Črnega morja.

Vsi upravljavci so v preteklih letih vzpostavili neformalna, a zelo kakovostna dvostranska sodelovanja z upravljavci zavarovanih območij v drugih evropskih državah. Uspešni so tudi pri pridobivanju sredstev na različnih mednarodnih razpisih. S temi projekti se krepijo čezmejna sodelovanja, sredstva pa pomembno prispevajo tudi k izvajanju varstvenih ukrepov.

V prihodnjem obdobju je treba k trajnejšemu čezmejnemu sodelovanju spodbujati tudi tiste upravljavce, ki svojih dejavnosti še niso formalizirali. Nekatera območja bi lahko pristopila tudi k pripravi skupnih načrtov upravljanja ali pa vsaj medsebojno uskladila naravovarstvene ukrepe.

Foto: Šanka Dešnik

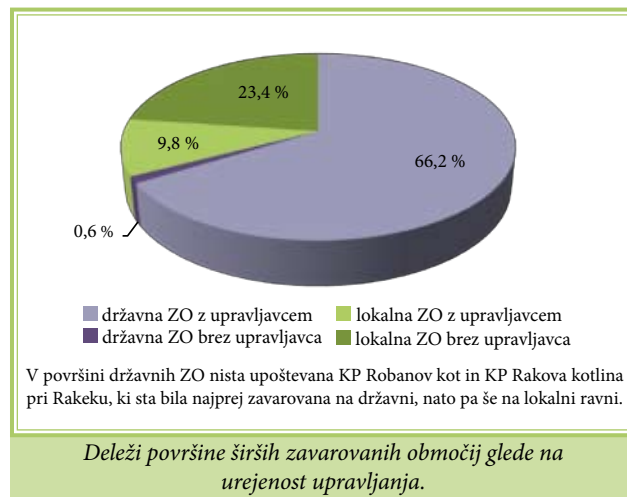
V gričevnatem svetu Krajinskega parka Goričko je človek z rabo oblikoval danes prisotne habitate.

Dolgoročni cilj 1.4: Bistveno izboljšati načrtovanje na ravni območij in upravljanje zavarovanih območij.

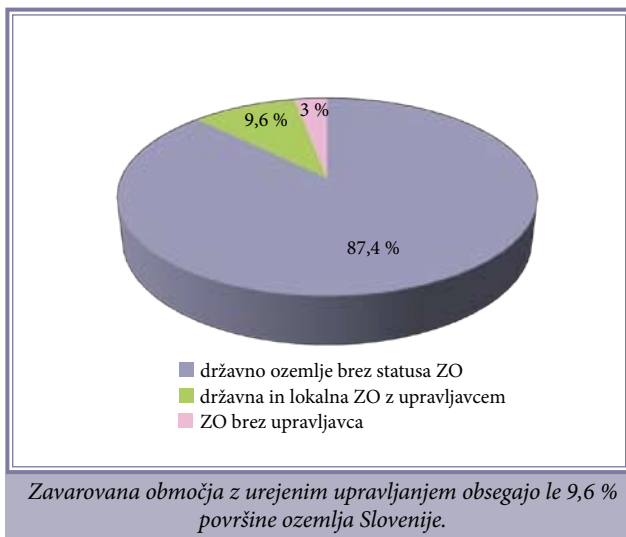
Čeprav se v zadnjih letih bolje zavedamo pomena učinkovitega upravljanja zavarovanih območij, je stanje v Sloveniji še vedno zelo neurejeno. Ob koncu leta 2010 je bilo v Sloveniji 1379 zavarovanih območij, med katerimi pa je le 47 širših zavarovanih območij: 1 nacionalni park, 3 regijski parki ter 43 krajinskih parkov. Preostalo so ožja zavarovana območja, in sicer: 1277 naravnih spomenikov, 54 naravnih rezervatov in 1 strog naravni rezervat. Večina zavarovanih območij je bila ustanovljena po predpisih, ki so veljali pred Zakonom o ohranjanju narave.

V zadnjem desetletju je država naredila napredek na nekaterih večjih zavarovanih območjih. Zavarovanje nekaterih območij je prenesla na državno raven, ustanovila javne zavode oziroma podelila koncesije in tako zagotovila upravljanje teh območij. Urejeno je tudi upravljanje vseh novoustanovljenih območij. Tako imamo zdaj ustrezno urejeno upravljanje nacionalnega in vseh treh regijskih parkov. Za te je država, v enem primeru pa občina, za upravljanje ustanovila javne zavode ali podelila koncesijo. Glede krajinskih parkov je stanje zelo slabo, saj ima od 43 krajinskih parkov upravljavca le šest območij.

Upravljanje je neurejeno na 24 % površine zavarovanih, pretežno lokalnih zavarovanih območjih. Čeprav so občine v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja ustanovile številne krajinske parke, za ta območja niso nikoli zagotovila upravljanja. Na številnih območjih zaradi zastarelih predpisov ni jasno niti, kako naj bi se upravljanje uredilo in kdo ga mora zagotoviti.

V Sloveniji imamo tako upravljanih zavarovanih območij na 9,6 % (1.947,24 km²) državnega ozemlja, preostalo pa so pretežno zavarovana območja »na papirju«. V prihodnjih letih je torej nujno opraviti revizijo zavarovanih območij, uskladiti ustanovitvene akte in zagotoviti upravljavce ali skrbnike.

Bistveno zaostajamo tudi za tistim ciljem Programa dela za zavarovana območja, ki predvideva sprejetje načrtov upravljanja za vsa območja do leta 2010. Ob koncu leta 2010 je od vseh širših zavarovanih območij (narodni park ter regijski in krajinski parki) imel načrt upravljanja le en regijski park. Tako imamo v Sloveniji sprejete načrte upravljanja le na 0,17 % površine širših zavarovanih območij. Na območjih, ki imajo določene upravljalce, v zadnjih dveh letih poteka več dejavnosti za pripravo načrtov upravljanja in številni upravljalci so že začeli postopke njihove priprave. Ker gre v vseh teh zavarovanih območjih za prve načrte upravljanja, pa so ti postopki dolgotrajni. Kljub temu

lahko v prihodnjih letih vsaj na državnih zavarovanih območjih pričakujemo postopen napredek.

Slabo stanje inšpekcijskega nadzora in nadzora v naravi (naravovarstvenega nadzora) je bilo izpostavljeno že v preteklih analizah (Bernik & Slapnik, 2010; Gosar et al., 2010). Neposredni nadzor v naravi poleg inšpektorjev izvajajo tudi naravovarstveni nadzorniki. Na zavarovanih območjih poleg inšpekcijske službe neposredni nadzor v naravi zagotavljajo tudi upravljalci zavarovanih območij, zunaj zavarovanih območij pa samo ministrstvo z inšpekcijsko službo. Cilj glede naravovarstvenega nadzora vsebuje tudi NPVO, in sicer: »vzpostavitev celovitega sistema naravovarstvenega nadzora (tudi prostovoljnega).« Za dosego cilja sta bila predvidena ukrepa priprave posebnega programa izobraževanja in povečanje površine, pokrite z naravovarstvenim nadzorom, za 40 %. Ta cilj je bil do zdaj dosežen le delno. Leta 2003 je bila sprejeta Uredba o določitvi programa usposabljanja za izvajanje neposrednega nadzora v naravi (Uradni list RS, št. 30/2003). Program usposabljanja je bil izveden le leta 2008. V letih 2006 in 2007 je naravovarstveni nadzor v izbranih gozdnih območjih zunaj zavarovanih območij izvajal del uslužbencev Zavoda za gozdove Slovenije. Od leta 2008 do 2010 za izvajanje ni bilo zagotovljenih finančnih sredstev, zato se nadzor na terenu ni izvajal.

Upravljalci zavarovanih območij se soočajo z velikim pomanjkanjem kadra za izvajanje naravovarstvenega nadzora. Ob koncu leta 2010 je bilo v slovenskih zavarovanih območjih, katerih upravljanje izvajajo državni javni zavodi, skupaj zaposlenih 32 naravovarstvenih nadzornikov, to pomeni povprečno le 2,5 nadzornika na 1000 km² zavarovanih območij (MOP, 2010). Pri naravovarstvenem nadzoru je v prihodnjih letih nujna kadrovska krepitev pri upravljalcih zavarovanih območij in na Ministrstvu za okolje in prostor. Manjka tudi podzakonski akt Zakona o ohranjanju narave, ki bo opredelil načine in zahteve za organizacijsko, vsebinsko ter teritorialno usklajeno izvajanje naravovarstvenega nadzora.

Premajhno število naravovarstvenih nadzornikov otežuje ustrezno izvajanje varstvenih režimov.

V zadnjih letih je pomembna tema evropskih politik tudi prilagajanje podnebnim spremembam. Na tem področju sta se v letu 2010 v Sloveniji začela dva projekta, ki vključujeta oblikovanje ukrepov za prilagajanje podnebnim spremembam in sta sofinancirana iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj. Med glavnimi cilji triletnega projekta HABIT-CHANGE (*Adaptive Management of Climate-induced Changes in Habitat Diversity in Protected Areas*) sta določitev in monitoring zdajšnjih in pričakovanih sprememb procesov na zavarovanih območjih, ki so posledica človekove dejavnosti (raba tal, podnebne spremembe). V sklopu projekta bodo pripravljene tudi upravljalске strategije, s katerimi se bo mogoče učinkovito odzivati na te spremembe. Slovenski partnerji so Univerza v Mariboru, Krajinski park Sečoveljske soline in Triglavski narodni park. Prav tako se je v letu 2010 začel triletni projekt CLIMAPARKS, v katerem sodeluje pet italijanskih in štiri slovenska zavarovana območja. Projekt vodi Triglavski narodni park, partnerji pa so Krajinski park Strunjan, Krajinski park Sečoveljske soline in Park Škocjanske jame. V sklopu projekta bodo zbrani in analizirani znanstveni podatki o vplivih podnebnih sprememb na biotsko raznovrstnost. V vseh zavarovanih območjih bodo potekale številne ozaveščevalne dejavnosti o podnebnih spremembah, biotski raznovrstnosti in trajnostnem razvoju.

Dolgoročni cilj 1.5: Preprečiti in omiliti negativne vplive in ključne grožnje za zavarovana območja.

Pri preprečevanju in blažitvi negativnih vplivov na zavarovanih območjih je bil v zadnjih dveh desetletjih dosežen pomemben napredek. Zakon o varstvu okolja je že v prvi različici vseboval določila v zvezi s presojo vplivov na okolje, v poznejši spremembi zakona (sprejeti leta 2004) ter njegovih dopolnitvah pa je bil ta sistem še nadgrajen z določili evropskih direktiv. Zakon o ohranjanju narave je bil leta 2004 dopolnjen z določbami v zvezi s presojo sprejemljivosti vplivov na varovana območja (zavarovana in Natura 2000). Postopek presoje podrobneje opredeljuje Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/2004, 53/2006, 38/2010, 3/2011), ki določa vsebino in podrobnejšo metodologijo presoje sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na zavarovana območja in območja Natura 2000 ter posege v naravo, ki lahko pomembno vplivajo na ta območja.

Leta 2008 smo v Sloveniji opravili analizo učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij. Analizo smo izvedli po metodologiji RAPPAM (*Rapid Assessment and Prioritization of Protected Areas*), ki je nastala pod okriljem WWF (Ervin, 2003). V sklopu analize RAPPAM (Kus Veenvliet & Sovinc, 2009) so bili za vključena zavarovana območja analizirani tudi pritiski in grožnje. Ena

največjih groženj² za slovenska zavarovana območja so spremembe v tradicionalni rabi (tako opuščanje kot intenzifikacija rabe). Poseben problem, predvsem v nižinskih zavarovanih območjih, je spreminjanje rabe kmetijskih zemljišč. V Sloveniji se kmetijstvo ne načrtuje na prostorski ravni, temveč le strateško za območje celotne države. Za spremembo rabe iz travnika v njive niso potrebna dovoljenja, zato nad tem niti v zavarovanih območjih ni mogoč nadzor. Prav tako, razen ob vključitvi kmetov v kmetijsko-okoljske ukrepe, tudi ni mogoče nadzirati gnojenja travniških površin, ki lahko v nekaj letih popolnoma spremeni razmere na rastiščih.

Med večjimi zaznanimi pritiski³ na zavarovana območja sta tudi turizem in rekreacija ter invazivne tujerodne vrste (Kus Veenvliet & Sovinc, 2009). Kljub tem ugotovitvam imajo le maloštevilna zavarovana območja jasno izdelane smernice za razvoj turizma in rekreacije. Stanje glede invazivnih tujerodnih vrst je pereče, saj se številne vrste širijo tudi na zavarovana območja. Razen manjših akcij na posameznih območjih pa zavarovana območja še niso oblikovala celovitih ukrepov za preprečitev ali omejitev širjenja invazivnih tujerodnih vrst.

2 Po metodologiji RAPPAM so grožnje potencialni in grozeči pritiski na zavarovanem območju, ki se še niso pojavili, vendar jih lahko pričakujemo v prihodnosti.

3 Po metodologiji RAPPAM so pritiski dejavnosti ali dogodki, ki so že prisotni na zavarovanem območju in so nanj že uničujoče vplivali.

Veliki pajesen se hitro širi po dolini reke Soče in tudi ponekod v Triglavskem narodnem parku že tvori goste sestoje.

V zadnjih letih na zavarovanih območjih zaznavamo tudi vse večje pritiske zaradi gradnje različne infrastrukture (sončne in vetrne elektrarne, bioplinarne, letališča, industrijske cone ipd.). Problemi izvirajo tudi iz načina ureditve prostorskega načrtovanja. Ta se delno načrtuje na državni in delno na lokalni ravni, pri tem pa pogosto prihaja do neusklajenega delovanja.

Na številnih varovanih območjih se povečujejo tudi pritiski zaradi nedovoljene vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, saj so v zadnjih letih majhna terenska vozila so postala cenovno bistveno dostopna. To področje trenutno ureja Uredba prepovedi vožnje v naravnem okolju, vendar njeno izvajanje ni uspešno. Ker številnih ukrepov ni mogoče celovito urediti na ravni uredbe, Ministrstvo za okolje in prostor v letu 2011 pripravlja zakon.

PROGRAMSKI SKLOP 2

Vodenje, sodelovanje, pravična in nepristranska delitev koristi zavarovanih območij

Dolgoročni cilj 2.1: Krepitev pravične in nepristranske delitve koristi zavarovanih območij.

Ta cilj programa dela vsebuje dejavnosti za ocenjevanje stroškov, koristi in vplivov zavarovanih območij ter analiz glede različnih oblik vodenja. Nekatere dejavnosti se navezujejo na vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev v ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij.

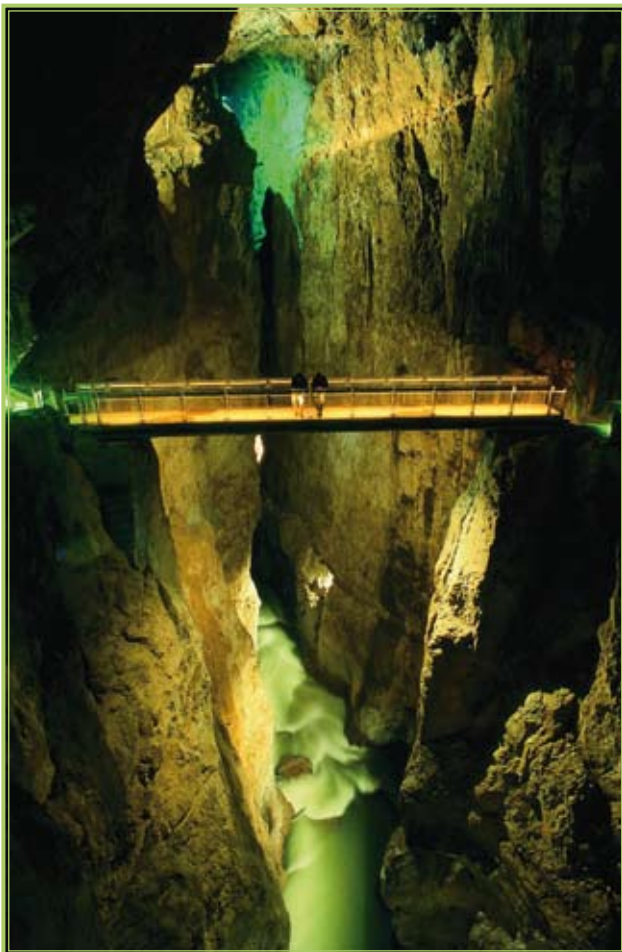
V Sloveniji nimamo skupnosti domorodnih prebivalcev. Te so namreč določene kot skupine prebivalcev, ki so naseljevali območje, ko so ga z osvojitvijo ali naselitvijo poselili ljudje iz drugih kultur ali etničnih skupin, in ki še danes živijo pretežno v skladu s svojimi ekonomskimi in kulturnimi običaji ter tradicijo, manj pa v skladu z običaji države, katere del so zdaj. Tudi v Sloveniji pa so pomemben partner pri ustanavljanju zavarovanih območij skupnosti lokalnih prebivalcev⁴.

⁴ V angleščini se v tem pomenu uporablja izraz »*local communities*«. Ker se izraz lokalna skupnost v slovenščini pogosto nanaša na občine, v tem pomenu izraz prevajamo kot skupnost lokalnih prebivalcev. S tem izrazom označujemo nepolitične skupnosti prebivalcev nekega območja (npr. agrarne skupnosti, pašne skupnosti, združenja kmečkih žena

V osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja so občine ustanovile številna zavarovana območja, za katera pa večinoma niso zagotovile upravljanja. Pozneje je ustanavljanje zavarovanih območij na lokalni ravni zamrlo. V zadnjih letih pa se občine vse aktivneje vključujejo v ustanavljanje novih zavarovanih območij, tako da se postopoma oblikuje nova oblika vodenja zavarovanih območij, pri kateri država in občina nastopata kot enakovredni partnerici.

Na področju ugotavljanja koristi zavarovanih območij smo v Sloveniji povsem na začetku. Evropska raziskava (The Gallop Organisation, 2007) je sicer pokazala, da ima slovenska javnost pozitiven odnos do ohranjanja biotske raznovrstnosti. Kljub temu opažamo, da se splošna javnost in tudi odločevalci slabo zavedajo dejanskih koristi zavarovanih območij in jih pogosto razumejo kot oviro pri razvoju. Zato je nujno, da izvedemo celovite ozaveševalne kampanje, s katerimi bo splošni javnosti predstavljen pomen zavarovanih območij za varovanje naravnih virov in ekosistemskih storitev.

ipd.) in ne lokalnih skupnosti (občin) kot upravnopravne kategorije.

Turizem v Škocjanskih jamah prinaša koristi za lokalne prebivalce zavarovanega območja in širše okolice.

Prve pobude in dejavnosti za ekonomsko vrednotenje ekosistemskih storitev so se v Sloveniji začele leta 2010 v sklopu projekta NATREG (*Kako upravljati varovana območja narave, da bodo postala priložnost za trajnostni razvoj*) (Žujo & Danev, 2010). V sklopu tega projekta se je marca 2011 končala študija ekosistemskih storitev Lovrenških jezer (Žujo & Marinšek, 2011). To je prva slovenska študija, v kateri se je poskušala ovrednotiti ekonomska vrednost ekosistemskih storitev naravovarstveno pomembnega območja.

V letu 2011 bo v sklopu projekta Zavarovana območja v dinarski regiji izdelana tudi pilotna študija vrednotenja ekosistemskih storitev za območje Regijskega parka Škocjanske jame.

Leta 2000 je bila opravljena raziskava zaposlitvenih priložnosti v Triglavskem narodnem parku (TNP) (Verša, 2002), ki je prvič pokazala, kako pomemben je lahko prispevek ohranjene narave za oblikovanje novih zaposlitvenih priložnosti. V letu 2000 je bilo v TNP v varstvu narave 41 neposrednih polnih zaposlitev⁵ (v upravi Javnega zavoda TNP – JZ TNP), 17–19 polnih zaposlitev je nastalo posredno (s proračunskimi sredstvi JZ TNP za investicije in nakupe ter s sredstvi Slovenskega kmetijsko-okoljskega programa). Med 226 in 252 polnih zaposlitev pa je t. i. induciranih zaposlitev, ki so nastale predvsem zaradi turističnega obiska, pogojenega z visoko ravniyo kakovosti narave. Induciranih

⁵ Ob koncu leta 2010 je bilo zaposlenih že 62 oseb (TNP, 2011).

zaposlitev je kar 5–6-krat več kot neposrednih, kar lahko razumemo kot dobiček od investicij v naravne vire. Študija je tudi pokazala, da naravovarstveni režim sicer omejuje nekatere dejavnosti in z njimi ekonomske priložnosti, vendar po drugi strani spodbuja nove ekonomske in zaposlitvene priložnosti na področjih, ki so skladna z naravovarstvenimi cilji.

V svetu so uveljavljene štiri oblike vodenja zavarovanih območij, in sicer: **i.** vodenje s strani države/ lokalne skupnosti; **ii.** soupravljanje (bodisi različnih nacionalnih bodisi čezmejnih partnerjev); **iii.** zasebno vodena zavarovana območja (zasebniki, nevladne organizacije) in **iv.** zavarovana območja, ki jih ohranjajo skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev (Borrini-Feyerabend et al., 2004).

V Sloveniji ustanavljanje zavarovanih območij ureja Zakon o ohranjanju narave. Zavarovano območje lahko ustanovita država ali občina. Ustanovitelj lahko neposredno upravlja zavarovano območje v režijskem obratu, ustanovi javni zavod, zaupa upravljanje javnemu zavodu, ki je ustanovljen zato, da usmerja trajnostno gospodarjenje naravnih dobrin, ali podeli koncesijo za upravljanje. Upravljavci večine državnih zavarovanih območij so javni zavodi, ki v sklopu javne službe ohranjanja narave upravlajo zavarovana območja. Država je sklenila koncesijske pogodbe za upravljanje Krajinskega parka Sečoveljske soline (s podjetjem Soline, d. o. o.) ter Naravnega rezervata

Škocjanski zatok (z nevladno organizacijo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije).

Tudi občina Cerknica je kot ustanoviteljica Notranjskega regijskega parka za njegovo upravljanje ustanovila javni zavod. S Krajinskim parkom Logarska dolina pa od leta 1992 upravlja podjetje Logarska dolina, d. o. o., ki so ga ustanovili lastniki zemljišč ter interesne skupine in od občine pridobili koncesijo. Taka ureditev vodenja je sicer že blizu obliki, kjer zavarovana območja ohranjajo skupnosti lokalnih prebivalcev, čeprav zaradi koncesijskega razmerja ni popolne neodvisnosti upravljavca niti zagotovila za trajno ohranjanje take ureditve.

V zahodni Evropi zavarovana območja pogosto vodijo nevladne organizacije, ki so lahko tudi lastniki vsaj dela zemljišč na teh območjih. Pri nas je ta oblika slabo razvita in ima tudi sistemsko šibko podporo. Edini primer je Naravni rezervat Iški morost, na katerem varstvene ukrepe izvaja Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. V rezervatu, ki obsega 63 ha, je društvo že leta 2006 odkupilo 7,6 ha površin, 44 ha pa vzelo v zakup od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Ker je Iški morost od leta 2008 tudi del Krajinskega parka Ljubljansko barje, ki ga upravlja za to ustanovljeni javni zavod, bo v prihodnje nujno urediti upravljavsko razmerja med obema organizacijama ter opredeliti naloge in načine financiranja.

Dolgoročni cilj 2.2: Okrepiti in zagotoviti vključevanje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev ter pomembnih deležnikov v ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij.

V zvezi z vključevanjem javnosti v postopke ustanavljanja zavarovanih območij je bil v zadnjem desetletju dosežen napredek. Ustanavljanje novih območij na državni ravni poteka po ustaljenem vzorcu, pri čemer država zdaj bolj sistematično vključuje lokalne skupnosti in ključne deležnike, v poznejših fazah pa na javnih predstavitvah tudi lokalne prebivalce.

Upravitelji zavarovanih območij imajo zelo različno število zaposlenih, vsi pa v lokalnih okoljih ponujajo delovna mesta tudi za visoko izobraženi kader. Upravitelji večinoma dobro sodelujejo s skupnostmi lokalnih prebivalcev in se aktivno vključujejo v organizacijo različnih lokalnih prireditev. Še vedno pa je premajhna vloga skupnosti lokalnih prebivalcev pri odločanju o upravljanju, saj so posamezni predstavniki zastopani le v nekaterih svetih javnih zavodov. Člani svetov zavodov so večinoma predstavniki ministrstev in občin, v katerih leži zavarovano območje. V nekatere svete so vključene tudi nevladne organizacije, ki izkažejo interes za upravljanje pri sodelovanju. Pozitiven premik k vključevanju javnosti v upravljanje zavarovanega območja je oblikovanje t. i. foruma za interesirane javnosti, ki ga je za območje Triglavskega

narodnega parka določil novi zakon, sprejet leta 2010 (Uradni list RS, št. 52/2010). Čas bo pokazal, ali je tako vključevanje skupnosti lokalnih prebivalcev ustrezno in bi ga veljalo postopoma uveljaviti tudi na drugih zavarovanih območjih.

Lokalni prebivalci in upravitelji zavarovanih območij sodelujejo pri ohranjanju tradicionalnih običajev.

Foto: Boris Grabrijan, arhiv KP Kolpa

PROGRAMSKI SKLOP 3

Podporne dejavnosti

Dolgoročni cilj 3.1: Zagotoviti podporno politiko ter ustrezne institucionalne in socioekonomske razmere za zavarovana območja.

Dejavnosti za doseganje cilja 3.1 vključujejo najrazličnejše naloge, s katerimi se izboljšuje in krepi institucionalno in sistemsko okolje za ustanavljanje zavarovanih območij, med drugim: krepitev sektorskih politik (odprava šibkosti in vrzeli, uskladitev zakonskih podlag), razvoj oblik vodenja zavarovanih območij, vzpostavitev spodbud za ustanavljanje zavarovanih območij, odprava sprevrženih spodbud ter krepitev priložnosti za trženje dobrin in storitev zavarovanih območij.

V letih 2008–2010 je bilo v projektu DAE opravljenih več analiz politik, povezanih z zavarovanimi območji, med drugim Analiza potreb po krepitvi zmogljivosti, Analiza RAPPAM (Kus Veenvliet & Sovinc, 2009) ter Analiza predpisov s področja financiranja zavarovanih območij (Kus Veenvliet, 2010). Na načelni ravni slovenska zakonodaja omogoča ustanavljanje območij in delovanje upravljavcev. V praksi pa se kažejo različne vrzeli, ki izvirajo iz neizvajanja veljavne zakonodaje, neskladij med različnimi predpisi ali pa iz neuskla-

jenega delovanja med sektorji. V sklopu Ciljnega raziskovalnega projekta (CRP) o učinkovitosti zavarovanih območij (Gosar et al., 2010) so bili podrobneje analizirani ključni problemi zavarovanih območij v Sloveniji. Anketa, ki so jo izpolnjevali upravljavci zavarovanih območij, je pokazala, da so ključni problemi (v vrstnem redu pomembnosti):

1. šibka podpora države;
2. nezadostno financiranje zavarovanih območij;
3. pomanjkljivo izvajanje naravovarstvenega nadzora;
4. nerešena lastniška razmerja med ustanovitelji in upravljavci;
5. nezadostno število zaposlenih v zavarovanih območjih in njihova šibka usposobljenost.

V študiji CRP so zbrana tudi priporočila za izboljšanje sistema zavarovanih območij v Sloveniji, ki so skupaj s priporočili RAPPAM izhodišča za oblikovanje ukrepov za izboljšanje učinkovitosti sistema v prihodnjih letih. Nekatera izmed teh priporočil povzemamo tudi v 4. poglavju te publikacije, v katerem so zbrani kratkoročni ukrepi za krepitev izvajanja programa dela.

Kot smo že navedli pri analizi cilja 1.4, ustanavljanje zavarovanih območij na zemljiščih v zasebni lasti sistemsko še ni urejeno, zato tudi ni na voljo nobenih spodbud. Zakon o ohranjanju narave sicer omogoča, da se ukrepi varstva narave izvajajo tudi na podlagi pogodbe o varstvu ali skrbništvu. Predmet take pogodbe so lahko opustitev nekaterih ravnanj (npr. gnojenja), prilagoditev dejavnosti (npr. poznejša košnja) ali izvajanje posameznih varstvenih nalog. Za zdaj se mehanizem pogodbenega varstva ali skrbništva zelo malo uporablja.

Najmočnejši mehanizem okoljskih spodbud v Sloveniji so kmetijsko-okoljska plačila (KOP). Ta plačila so med drugim namenjena tudi ohranjanju naravnih danosti, biotske raznovrstnosti ter varovanju zavarovanih območij. V ukrepe se kmetje vključujejo prostovoljno, pri tem pa morajo glede na ukrep zadostiti različnim okoljskim, pri nekaterih ukrepih tudi naravovarstvenim zahtevam.

V obdobju 2004–2006 je veljal tudi ukrep »ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih«, ki je kmetom na zavarovanih območjih zagotavljal višje subvencije. Ta ukrep od leta 2007 ni več na voljo, za obdobje nove finančne perspektive pa so bili oblikovani nekateri novi ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti na kmetijskih zemljiščih (MKGP, 2007). Čeprav so zahteve nekaterih ukrepov KOP ustrezni za doseganje ciljev varstva narave, pa je

vključevanje kmetov v te ukrepe še vedno premajhno. Razlogi za to so predvsem: strukturne težave slovenskega kmetijstva, premajhna promocija teh ukrepov, pogosto spreminjanje zahtev ter pre nizko ovrednotene spodbude glede izgube dohodka in stroškov za kmeta (Žvikart, 2010).

Pomen povečevanja vključenosti kmetijskih površin v ukrepe KOP se odraža tudi v NPVO (ReNVPO, 2006), ki vsebuje tudi cilj »vključitev čim večje površine območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti v izvajanje ustreznih (z vidika ohranjanja ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov) kmetijsko okoljskih programov, s spodbujanjem drugega pogodbenega varstva za izvajanje ustrezne rabe ali ravnanja«. Predvideno je povečanje deleža površin, vključenih v ustrezne ukrepe KOP do 1/3 negozdnih kmetijskih površin v ekološko pomembnih območjih do leta 2008, od tega najmanj tretjina v ekološko kmetijstvo. Iz analiz Zavoda RS za varstvo narave (Žvikart, 2011, pisno) lahko razberemo stanje na območjih Natura 2000, kjer je 108.000 ha površin, primernih za ukrepe KOP. Leta 2009 je bilo v naravovarstveno sprejemljive ukrepe KOP vključenih 33.126 ha (30,7 %), od tega 8.873 ha (26,8 %) v ukrep ekološko kmetovanje. Na območjih Natura 2000 torej zastavljene cilje v grobem dosegamo, podatki o doseganju tega cilja NPVO na ekološko pomembnih območjih pa še niso zbrani.

Visokodebelni sadovnjaki kljub spodbudam, ki jih za njihovo ohranjanje namenja država, hitro izginjajo.

Čeprav se pritiski zaradi rabe naravnih virov na zavarovanih območjih hitro povečujejo, do zdaj še ni bila opravljena poglobljena analiza t. i. sprevrženih spodbud, torej politik ali praks, ki posredno ali neposredno spodbujajo tako rabo naravnih virov, ki ogroža biotsko raznovrstnost.

V okvir tega cilja programa dela spadajo tudi odškodnine v zvezi z zavarovanimi območji. Te so ustrezno vključene tudi v Zakon o ohranjanju narave (ZON), ki določa, da se odškodnine lahko povrnejo fizičnim in pravnim osebam, ki se jim zaradi omejitev in prepovedi ZON ali aktov o zavarovanju, izdanih na njegovi podlagi, bistveno poslabšajo okoliščine za pridobivanje dohodka in tega ni mogoče nadomestiti z dovoljeno dejavnostjo v okviru varstvenih režimov oziroma razvojnih usmeritev na zavarovanih območjih. Poleg tega ZON določa tudi, da je država dolžna na zavarovanem območju, ki ga je ustanovila, odkupiti za primerno plačilo nepremičnino, ki je zaradi omejitev in prepovedi iz tega zakona ni več mogoče uporabiti za dejavnost, kot se je uporabljala pred zavarovanjem, ali pa se lahko uporablja le v neznatnem obsegu. Do zdaj iz tega naslova še ni bilo nobenih zahtevkov.

Cilj Programa dela 3.1 vključuje tudi dejavnosti za spodbujanje ekonomskih priložnosti in trgov za dobrine in storitve zavarovanih območij. Nekatera slovenska zavarovana območja so že oblikovala blagovne znamke. Podjetje SOLINE, d. o. o., upravljavalec Krajinskega parka Sečoveljske soline, že več let trži proizvode pod blagovno znamko Piranske soline in mu je z izdelki uspelo prodreti tudi na širši slovenski trg. V Kozjanskem parku so oblikovali blagovno znamko Sožitje, vendar ta še ni v celoti zaživela. Leta 2010 so blagovno znamko oblikovali tudi v Krajinskem parku Goričko

pod imenom Krajinski park GORIČKO. Upravičenec lahko po podelitvi pravice uporablja blagovno znamko za prehranske pridelke in proizvode, izdelke domače in umetne obrti, gostinsko-turistične storitve, ponudbo nastanitev in bivanja, storitve vodenja in interpretacije narave ter drugih vsebin na območju krajinskega parka. Podobno krovno blagovno znamko zavarovanega območja je oblikoval tudi Krajinski park Strunjan.

Dolgoročni cilj 3.2: Okrepiti zmogljivosti za načrtovanje, ustanavljanje in upravljanje zavarovanih območij.

Med letoma 2004 in 2006 je v Sloveniji potekal projekt Nacionalne samo-ocene potreb po krepitvi zmogljivosti za globalno okoljsko upravljanje – projekt NCSA. V projektu je bila opravljena tudi temeljita analiza izvajanja Konvencije o biološki raznovrstnosti (Kus Veenvliet et al., 2005), vključno z zavarovanimi območji. V sklopu projekta je bil izdelan tudi Načrt krepitve zmogljivosti za izvajanje okoljskih globalnih konvencij (Marega et al., 2006), ki pa se žal ni nikoli sistematično izvajal.

Cilj krepitve zmogljivosti na področju varstva narave je bil pozneje vključen tudi v NPVO (ReNPVO, 2006). V njem je predvideno, da se z rednim izobraževanjem in usposabljanjem izoblikuje učinkovita in kadrovska dograjena služba na strokovni, upravni, upravljalški in inšpekcijski ravni.

Problem zavarovanih območij, ki nimajo upravljavca, smo izpostavili že pri analizi doseganja cilja 1.4. Že delujoči upravljavci zavarovanih območij in tudi pristojni sektor na Ministrstvu za okolje in prostor pa se še vedno soočajo s pomanjkanjem kadra. V zadnjih letih se število zaposlenih v zavarovanih območjih povečuje predvsem na račun novo ustanovljenih javnih zavodov⁶. Občasna povečanja zaposlenih so na račun (nekajletnih) projektov, kar pa ne omogoča dolgoročne krepitve upravljalških organizacij.

Ministrstvo za okolje in prostor letno organizira nekaj delavnic za upravljavce zavarovanih območij, premalo pozornosti pa se posveča izobraževanju drugih zaposlenih, katerih delo je povezano z zavarovanimi območji (inšpektorji, kmetijski svetovalci ipd.).

V NPVO si je država postavila tudi cilj urediti upravljanje zavarovanih območij z uskladitvijo ustanovitvenih aktov za dve širši in dvajset ožjih zavarovanih območij. Do maja 2011 je bil cilj uspešno realiziran le za širša zavarovana območja. Leta 2004 je bilo na državno raven preneseno zavarovanje Krajinskega parka Strunjan, leta 2008 pa je bil za njegovo upravljanje ustanovljen Javni zavod Krajinski park Strunjan. Podobno je bilo urejeno tudi upravljanje Krajinskega parka Kolpa, in sicer s sprejemom državne uredbe in

⁶ Izjema je Triglavski narodni park, kjer je za izvajanje novega zakona predvidenih več novih delovnih mest, saj se je z novim aktom povečal tudi obseg dela.

ustanovitvijo javnega zavoda leta 2006. Leta 2010 je bil sprejet novi Zakon o Triglavskem narodnem parku, v letu 2011 pa poteka posodobitev ustanovitvenega akta za Kozjanski park.

Za ožja zavarovana območja so bili posodobljeni le ustanovitveni akti tistih območij, ki so vključena v širša zavarovana območja: Krajinski park Kolpa (2006), Krajinski park Ljubljansko barje (2008) in Triglavski narodni park (2010). V letu 2011 potekajo dejavnosti za posodobitev aktov o ustanovitvi Naravnega rezervata Zelenci in naravnega spomenika Jezerci z okolico v Bobovku pri Kranju. Pri obeh območjih bosta kot ustanovitelja v partnerstvu nastopili država in pristojni občini, predvideno je tudi skupno upravljanje.

Sklep X/31, sprejet na 10. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti, državam pogodbenicam nalaga tudi pripravo dolgoročnega akcijskega načrta za izvajanje programa dela za zavarovana območja. Akcijski načrt naj se vključi v posodobljeno nacionalno strategijo in akcijski načrt ohranjanja biotske raznovrstnosti ter v ključne sektorske načrte in proračune. Tak pristop je smiseln tudi za Slovenijo, saj bo v letu 2012 potekala posodobitev strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Dolgoročni cilj 3.3: Razviti, uporabiti in prenesti tehnologije na zavarovana območja.

Razvoj in prenos tehnologij je v Konvencijo o biološki raznovrstnosti vključen kot eden od temeljev za zagotavljanje trajnostnega razvoja. Doseganje ciljev te konvencije lahko podpirajo »prave« tehnološke rešitve (npr. mehanski in elektronski sistemi za daljinsko zaznavanje, oprema za monitoring, sistemi za shranjevanje in arhiviranje vzorcev genetskih analiz) ali pa gre za manj oprijemljive tehnologije (npr. izkušnje, procesi, standardi, metode). Za upravljanje zavarovanih območij so pomembne predvsem slednje, ki so običajno tudi javno dostopne. Prenos tehnologij na zavarovanih območjih lahko razumemo predvsem kot izkušnje in znanje, ki se prenašajo v sklopu dejavnosti za krepitev zmogljivosti (Dudley et al., 2005). Pri razvoju in prenosu tehnologij na zavarovanih območjih v zadnjih letih ni bilo usmerjenih dejavnosti. Kljub temu nekatere izvedene naloge posredno prispevajo k doseganju tega cilja programa dela.

Številne dejavnosti za izmenjavo izkušenj in informacij potekajo v mreži ALPARC, katere delovanje smo že opisali pri analizi cilja 1.3. Podobno sodelovanje upravljalcev zavarovanih morskih območij v Sredozemskem morju poteka tudi v mreži MedPAN. Ta je sprva delovala na projektni ravni, nato pod okriljem WWF, zdaj pa je neodvisna nevladna organizacija. V mrežo

MedPAN je vključenih 23 organizacij iz sredozemskih držav. Že od leta 1993 v mreži sodeluje Zavod RS za varstvo narave, ki skrbi za naravne spomenike Debeli rtič, Rastišče pozejdonke ter Rt Madona. Po ustanovitvi leta 2008 se je v mrežo vključil tudi upravljavec Krajinskega parka Strunjan, Javni zavod Krajinski park Strunjan. Zavod RS za varstvo narave je v letih 2006 in 2008 organiziral mednarodni strokovni srečanja o grožnjah morski biotski raznovrstnosti in njeni zaščiti v Jadranu. Tretje strokovno srečanje, katerega tema je bila oblikovanje reprezentativne mreže morskih zavarovanih območij v Jadranu, je bilo oktobra 2010.

Pri cilju 1.3 smo prav tako že omenili mrežo upravljavcev severnojadranskih mokrišč iz Slovenije in Italije AdriaWet, ki jo je ustanovilo tudi Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Upravljavec Krajinskega parka Sečoveljske soline je na podlagi koncesije podjetje SOLINE, d. o. o., katerega lastnik je telekomunikacijska družba Mobitel. Ta upravljavski model je bil tudi v Evropi večkrat predstavljen kot primer dobre prakse (Scottish Natural Heritage, 2005).

Foto: Andrej Sovine, arhiv KP Sečoveljske soline

V delu Krajinskega parka Sečoveljske soline se še proizvaja sol, opuščeni deli pa se vzdružujejo kot varstveno pomembni habitati.

Dolgoročni cilj 3.4: Zagotoviti trajnostno financiranje zavarovanih območij ter sistemov zavarovanih območij na nacionalnih in regionalnih ravneh.

Že v analizi RAPPAM smo ugotovili, da financiranje zavarovanih območij ni zadostno. Upravljanje zavarovanih območij je večinoma odvisno od sredstev, ki jih za to namenja država. Višina proračunskih sredstev pa je vsako leto predmet vladnega usklajevanja, zato zavarovana območja nimajo dolgoročnih zagotovil o prihodnjem financiranju (Kus Veenvliet & Sovinc, 2009). Podrobna analiza financiranja, opravljena v letu 2010 (MOP, 2010), je pokazala, da skoraj vsa javna sredstva za upravljavce državnih zavarovanih območij prispeva Ministrstvo za okolje in prostor, druga ministrstva in občine pa zelo malo. Od drugih ministrstev sta v zadnjih letih investicije oziroma dejavnosti v zavarovanih območjih sofinancirala le Ministrstvo za šolstvo (v Krajinskem parku Kolpa) ter Ministrstvo za gospodarstvo (v Parku Škocjanske jame), in sicer kot slovenski prispevek k sofinanciranju evropskih projektov. Čeprav je v številnih zavarovanih območjih poleg varstva narave poudarjeno tudi ohranjanje kulturne dediščine, Ministrstvo za kulturo sistemsko še ne prispeva sredstev v proračune upravljavcev.

Delež lastnih prihodkov se med zavarovanimi območji zelo razlikuje, to je odvisno od tega ali imajo upravljavci

možnost ustvarjati lastne prihodke (vstopnine, prodaja blaga). Zavarovana območja transparentno načrtujejo prihodke in dohodke in sledijo uveljavljenim računovodskim standardom. Poleg javnih sredstev večina upravljavcev uspešno pridobiva projektna sredstva na mednarodnih razpisih, nekateri tudi sponzorska sredstva in donacije. Za zdaj pa se iskanja novih finančnih virov še ne lotevajo dolgoročno in sistematično.

Leta 2009 je bil v sklopu projekta DAE pripravljen pilotni Poslovni načrt za Krajinski park Sečoveljske soline (Flores, 2010). Tak pristop presega do zdaj uveljavljen način finančnega načrtovanja. V sklopu študije opravljena analiza predpisov je pokazala, da obstajajo tudi nekatere neizkoriščene možnosti za financiranje zavarovanih območij, nekatere pa bi bilo mogoče izvesti ob manjših spremembah predpisov (Kus Veenvliet, 2010).

Dolgoročni cilj 3.5: Okrepiti komunikacijo, izobraževanje in ozaveščenost javnosti.

Prav vsa slovenska zavarovana območja z upravljavcem imajo v svojih programih tudi izobraževalne in ozaveševalne dejavnosti. Večinoma tudi dobro sodelujejo s šolami, s katerimi skupaj izvajajo del učnih vsebin. Nekatera zavarovana območja so ustanovila tudi t. i. mreže šol in organizirajo redne dejavnosti za učence osnovnih šol ter izobražujejo učitelje. Upravljalci dobro sodelujejo tudi s skupnostmi lokalnih prebivalcev pri organizaciji različnih prireditev, katerih namen so ozaveščanje, promocija zavarovanih območij, ohranjanje tradicionalnih znanj ipd.

Problem, ki ga zaznavamo pri doseganju tega cilja, je premalo povezovanja in sodelovanja med upravljavci posameznih zavarovanih območij glede ozaveščanja. Z uporabo sodobnih tehnologij in nekaj usklajevanja bi lahko uporabnikom preprosto približali informacije o dogodkih v vseh zavarovanih območjih, namesto da so te razpršene po spletnih straneh upravljavcev. Zato smo v priporočila za krepitev izvajanja programa dela umestili tudi predlog, da se oblikuje skupna spletna stran zavarovanih območij, na kateri bodo lahko vsi upravljavci redno objavljali obvestila.

Ministrstvo za okolje in prostor že vse od leta 2004 objavlja mesečne novice e-Natura, v katerih poroča v zvezi z Naturo 2000 in najavlja dogodke s širšega področja naravovarstva. Te novice sicer dosežejo relativno širok krog zainteresirane javnosti, ne pa tudi splošne javnosti. V prihodnje bo treba še veliko storiti za ozaveščanje splošne javnosti, predvsem glede pomena in poslanstva zavarovanih območij. Zato bi bilo treba organizirati širšo nacionalno kampanjo za ozaveščanje o zavarovanih območjih, podobno kot je bila v letih 2006 in 2007 izvedena nacionalna kampanja za Naturo 2000 (Pristop, 2007).

Foto: Paul Veenvliet

Izobraževanje mladih je temelj podpore ohranjanju narave v prihodnosti.

PROGRAMSKI SKLOP 4

Standardi, presoje in monitoring

Dolgoročni cilj 4.1: Oblikovati in sprejeti minimalne standarde in dobre prakse za oblikovanje nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij.

Prvi cilj tega sklopa se nanaša na oblikovanje minimalnih standardov in dobrih praks, s katerimi preverjamo kakovost upravljanja. Na podlagi standardov in dobrih praks lahko nato ocenjujemo učinke (sistema) zavarovanih območij in na osnovi teh ugotovitev predlagamo nekatere spremembe pri upravljanju.

Dejavnosti za pripravo standardov za zavarovana območja se v Sloveniji še niso začele. S standardi bi morali jasno opredeliti, kaj je optimalno upravljanje zavarovanega območja, npr. glede financiranja, števila zaposlenih, izkušenj zaposlenih ter drugih vidikov upravljanja. Opredelitev načinov doseganja standardov kakovosti upravljanja je sicer za območje Triglavskega narodnega parka z novim zakonom (Uradni list RS, št. 52/2010) predvidena vsebina načrta upravljanja. Ker priprava tega načrta poteka v letih 2011 in 2012, bo treba kar najhitreje oblikovati standarde kakovosti upravljanja na državni ravni.

Pri spremljanju učinkov zavarovanih območij se v Sloveniji srečujemo še z dvema težavama. Prva je ta, da na državni ravni monitoring stanja biotske raznovrstnosti še vedno poteka v omejenem obsegu in se skoraj izključno osredotoča na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe območij Natura 2000 (ki so sicer pomembne, vendar ne edine pomembne vrste na zavarovanih območjih). Druga težava pa je, da tudi tista zavarovana območja, ki imajo upravljavca, še vedno niso sprejela načrtov upravljanja. Zato doseganja dolgoročnih ciljev zavarovanih območij niti ni mogoče preverjati. Do sprejema načrtov upravljanja upravljavci delujejo v smeri doseganja kratkoročnih ciljev, vendar pa tudi za te še niso razvili ustreznih standardiziranih kazalnikov za spremljanje učinkov. Upravljavci izvajajo naloge na podlagi letnih programov dela, ki sicer vsebujejo kazalnike preverjanja izvedbe zastavljenih nalog, ne vsebujejo pa vsebinsko širših kazalnikov uspešnosti.

Zakon o ohranjanju narave med obveznimi vsebinami načrta upravljanja zavarovanega območja ne navaja kazalnikov uspešnosti, je pa njihovo oblikovanje priporočeno v osnutku Vodnika za pripravo načrta upravljanja širšega zavarovanega območja (MOP, 2009).

Na področju razvoja kazalnikov je bil storjen korak naprej v študiji CRP Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji (Gosar et al., 2010). V njej so že predlagani nekateri kazalniki za spremljanje učinkovitosti upravljanja in učinkov zavarovanih območij, ki pa jih bo v naslednjem obdobju treba podrobneje opredeliti in smiselno vključiti v načrte upravljanja.

Dolgoročni cilj 4.2: Oceniti in izboljšati učinkovitost upravljanja zavarovanih območij.

V zadnjih treh letih se temu področju namenja več pozornosti. Leta 2008 smo v Sloveniji na pobudo WWF opravili Analizo učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij. Analizo smo izvedli po metodologiji RAPPAM (*Rapid Assessment and Prioritization of Protected Areas*) (Ervin, 2003) in vanjo vključili devet zavarovanih območij, ki so imele v tistem času operativno delujoče upravljalvske organizacije (Krajinski park Strunjan in Krajinski park Ljubljansko barje sta že bila ustanovljena, vendar upravljavci še niso delovali). Na podlagi izsledkov analize RAPPAM smo oblikovali priporočila, ki se nanašajo na krepitev učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij, krepitev zmogljivosti na institucionalni ravni, učinkovito upravljanje habitatov in vrst na zavarovanih območjih, zagotavljanje financiranja ter krepitev prepoznavnosti in pomena zavarovanih območij (Kus Veenvliet &

Sovinc, 2009). V dveh letih po končani analizi so bila nekatera priporočila izvedena, izvajanje mnogih pa je zastalo že v začetni fazi.

Kot smo že izpostavili, so poseben problem v Sloveniji zavarovana območja, ki nimajo urejenega upravljanja (24 % površine zavarovanih območij oz. 3 % ozemlja Slovenije). Za ta območja učinkovitosti upravljanja ni mogoče ocenjevati niti ni mogoče oceniti doseganja varstvenih ciljev, saj ta, razen nekaj splošnih navedb v ustanovitvenih aktih, niso določena. Če želimo v prihodnje graditi reprezentativen in učinkovito upravljan sistem zavarovanih območij, je torej nujno izvesti poglobljen pregled trenutnega stanja. To analizo bi morali izvesti v prihodnjih dveh letih, da bi lahko v naslednje programske dokumente vključili ustrezne ukrepe za izboljšanje stanja.

Dolgoročni cilj 4.3: Oceniti in spremljati status in trende zavarovanih območij.

V preteklem desetletju je bil glede tega cilja dosežen viden napredek pri urejanju nacionalnih podatkovnih zbirk, ki vsebujejo podatke o mejah in pravnih podlagah za zavarovana območja. Zbirke so urejene, posodobljene in javno dostopne tudi prek spletnih pregledovalnikov (gis.arso.gov.si/atlasokolja in www.naravovarstveni-atlas.si). Slovenija dobro sodeluje z Evropsko okoljsko agencijo in ji redno sporoča okoljske podatke, med drugim tudi o zavarovanih območjih (EEA, 2010).

Bistveno slabše pa je stanje pri spremljanju trendov ter ocenjevanju napredka pri doseganju ciljev zavarovanih območij. Kot smo že omenili pri analizi cilja 4.1, monitoring stanja biotske raznovrstnosti še vedno poteka v zelo omejenem obsegu. Osredotočen je na izbrane kvalifikacijske vrste in habitatne tipe območij Natura 2000 in poteka le na nekaterih območjih. Na številnih zavarovanih območjih, tudi tistih, ki imajo zagotovljeno upravljanje, je poznavanje stanja biotske raznovrstnosti slabo, zaradi odsotnosti monitoringa pa tudi ni mogoče spremljati trendov. To pomeni za upravljavce veliko težavo pri načrtovanju upravljaljskih ciljev in ukrepov, saj pogosto ne poznajo niti izhodiščnega stanja.

Slabo poznavanje stanja zaznavamo tudi za naravne vrednote, ki so pomembni sestavni deli zavarovanih območij. Skladno z Zakonom o ohranjanju narave mora Zavod RS za varstvo narave spremljati stanje ohranjenosti narave, biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot ter stanje podzemnih jam. Naloga upravljavcev pa je redno spremljanje in analiziranje stanja narave na zavarovanem območju (Berginc et al., 2007). Ker v zvezi s tem prihaja do prepletanja nalog, ni popolnoma jasno, kdo spremlja stanje naravnih vrednot na zavarovanih območjih. Zato je potrebna čimprejšnja uskladitev operativnega izvajanja nalog in oblikovanje enotne popisne metodologije.

Foto: Jana Kus Veendlet

V Notranjskem regijskem parku prostovoljci že več let spremljajo populacijo rumenih pastiric.

Dolgoročni cilj 4.4: Zagotoviti, da znanstvena dognanja prispevajo k ustanavljanju in učinkovitem delovanju zavarovanih območij ter sistemov zavarovanih območij.

Analiza RAPPAM je pokazala, da upravljalci zavarovanih območij večinoma nimajo jasno določenih potreb po raziskavah. Ta naloga je bila zato vključena v priporočila RAPPAM, vendar je večina upravljavcev še ni izvedla. Številne vrzeli v podatkih in znanju se pokažejo pri pripravi načrtov upravljanja, zato lahko pričakujemo, da bodo upravljalci kmalu znali tudi jasneje izraziti svoje potrebe.

V analizi smo že večkrat omenili študijo CRP Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji, ki se je zaključila leta 2010. Pred tem, leta 2008, je bil končan tudi raziskovalni projekt z naslovom Trajnostni razvoj varovanih območij – celostni pristop in aktivna vloga države (Plut et al., 2008). Osnovni namen tega projekta je bil opredeliti možnosti trajnostnih oblik razvoja varovanih območij in raziskati načine za krepitev aktivnejše vloge države pri razvijanju razvojnih potencialov varovanih območij ob njihovem sočasnem varovanju.

Foto: Matevž Lenarčič

Zaradi novih oblik rekreacije je treba izvajanje varstvenega režima zagotavljati tudi v težko dostopnih soteskah.

Tabela 3.1: Povzetek ocene doseganja ciljev Programa dela za zavarovana območja v Sloveniji in primerjava z ocenami izvajanja na svetovni ravni (IUCN WCPA, 2010)

Cilji Programa dela za zavarovana območja	Ocena - Slovenija	Ocena - svet
Programski sklop 1: Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov ZO		
1.1 Oblikovati in okrepiti sistem ZO.	♦♦	♦♦♦♦ kopno, ♦ morska območja
1.2 Vključiti ZO v kopno in morsko krajino ter sektorske politike.	♦♦	♦♦
1.3 Ustanoviti in okrepiti čezmejna ZO.	♦♦	♦♦♦
1.4 Izboljšati načrtovanje in upravljanje ZO.	♦♦	♦♦♦
1.5 Preprečiti in omiliti negativne vplive in ključne grožnje za ZO.	♦♦♦	♦♦♦
Programski sklop 2: Vodenje, sodelovanje, pravična in nepristranska delitev koristi ZO.		
2.1 Krepi pravično in nepristransko delitev koristi ZO.	♦♦	♦♦
2.2 Okrepiti in zagotoviti vključevanje domorodnih skupnosti in pomembnih deležnikov v ustanavljanje in upravljanje ZO.	♦	♦♦
Programski sklop 3: Podporne dejavnosti		
3.1 Zagotoviti podporno politiko ter ustrezne institucionalne in socioekonomske pogoje za ZO.	♦♦	♦♦♦
3.2. Okrepiti zmogljivosti za načrtovanje, ustanavljanje in upravljanje ZO.	♦♦	♦♦♦
3.3 Razviti, uporabiti in prenesti tehnologije na ZO.	♦	♦♦♦
3.4 Zagotoviti trajnostno financiranje ZO.	♦♦	♦♦
3.5 Okrepiti komunikacijo, izobraževanje in ozaveščenost javnosti.	♦♦♦	♦♦♦♦
Programski sklop 4: Standardi, presoje in monitoring		
4.1 Pripraviti in sprejeti minimalne standarde in dobre prakse za oblikovanje sistemov ZO.	♦	♦♦♦
4.2 Oceniti in izboljšati učinkovitost upravljanja ZO.	♦♦♦	♦♦♦
4.3 Oceniti in spremljati statute in trende ZO.	♦♦	♦♦♦
4.4 Uporabiti znanstvena dognanja pri ustanavljanju in učinkovitem delovanju ZO.	♦♦	♦♦♦♦

Legenda: ♦ zelo majhen napredek; ♦♦ majhen napredek; ♦♦♦ zmeren napredek; ♦♦♦♦ dober napredek; ♦♦♦♦♦ odličen napredek.

Poglavje 4

Priporočila za krepitev izvajanja Programa dela za zavarovana območja

V četrtem poglavju zbrana priporočila za krepitev izvajanja programa dela so namenjena izvajanju dejavnosti v prehodnem obdobju do sprejetja Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti in Nacionalnega programa varstva okolja za novo programsko obdobje. Večina priporočil izhaja iz analize RAPPAM in študije CRP Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji.

Analiza, ki smo jo podali v prejšnjem poglavju, je pokazala, da številni cilji programa dela še niso bili doseženi. Prav tako je malo verjetno, da bodo do izteka NPVO leta 2012 izvedeni vsi predvideni nacionalni ukrepi.

V preteklih desetletjih se je pomen zavarovanih območij neprestano spreminjal. V zadnjih dveh desetletjih prejšnjega stoletja so zavarovana območja ustanavljale predvsem občine, vendar, razen v nekaj primerih, za območja niso zagotovile upravljanja. Večina teh območij zato še danes nima urejenega načina upravljanja, zaradi sistemskih sprememb pa mnoga med njimi niti nimajo več ustreznih pravnih podlag.

Leta 1999 je bil sprejet novi Zakon o ohranjanju narave, s katerim se je začelo oblikovanje novega sistema varstva narave. Prvih nekaj let po sprejetju novega zakona je pri ustanavljanju novih zavarovanih območij vladalo zatišje, sprva zaradi urejanja sistemskih podlag, med

letoma 2003 in 2006 pa so bili skoraj vsi človeški in finančni viri usmerjeni v vzpostavitev omrežja Natura 2000 in njegovega upravljanja.

V zadnjih treh letih se vloga zavarovanih območij postopoma krepi. Ker so bila dolgo zapostavljena, nas v prihodnjih letih čaka veliko nalog. V zadnjem obdobju k načrtovanju in upravljanju zavarovanih območij pristopamo bolj sistematično. Cilj ni več samo povečevanje površine obstoječih zavarovanih območij, temveč tudi učinkovito delovanje tega sistema zavarovanih območij.

V tem obdobju se je v Sloveniji začelo tudi izvajanje projekta DAE. Glavni cilj tega projekta je prav krepitev izvajanja Programa dela za zavarovana območja, zato so se v preteklih treh letih zvrstile številne dejavnosti. Čeprav je projekt osredotočen na dinarsko regijo, smo lahko zaradi majhnosti Slovenije v dejavnosti pogosto vključevali vsa upravljana zavarovana območja.

*Ohranjena narava v zavarovana območja
privablja številne obiskovalce.*

V sklopu projekta smo leta 2008 opravili analizo RAPPAM, v kateri smo prvič zbrali primerljive podatke o učinkovitosti tistih zavarovanih območij, ki imajo upravljavca. Hkrati je bila to tudi priložnost za obravnavo problemov, ki ovirajo učinkovito delovanje upravljavcev in nadaljni razvoj sistema zavarovanih območij. V sklopu analize RAPPAM je bil skupaj z udeleženci delavnice pripravljen nabor 30 priporočil za krepitev zavarovanih območij. V letih 2009 in 2010 so bila posamezna priporočila že izvedena, izvajanje nekaterih pa se je bodisi šele začelo bodisi je zastalo.

Dejavnosti za krepitev zavarovanih območij so se nadaljevale tudi v letih 2009 in 2010 s Ciljnim raziskovalnim projektom (CRP) Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji (Gosar et al., 2010). Ta je gradil na temeljih analize RAPPAM, z obravnavo celotnega sistema zavarovanih območij pa so bila pripravljena še obsežnejša priporočila za krepitev njihove učinkovitosti. Ta so zasnovana dolgoročno in so eno od izhodišč za pripravo dolgoročnih nacionalnih ciljev in ukrepov za vzpostavitev reprezentativnega sistema zavarovanih območij.

Ob koncu leta 2012 se izteče veljavnost dveh strateških dokumentov, ki obravnavata zavarovana območja – Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti in Nacionalnega programa varstva okolja. V tej publikaciji smo se zato namenoma odmaknili od dolgoročnega načrtovanja. Osredotočamo se na kratkoročna priporočila

(tabela 4.1), za katera ocenjujemo, da jih je mogoče v letih 2011 in 2012 izvesti ali vsaj začeti izvajati. Večina priporočil temelji na že oblikovanih priporočilih iz analiz RAPPAM in CRP, le nekatera smo dodali na podlagi izsledkov te analize.

Analiza programa dela in izvedena kratkoročna priporočila so podlaga za oblikovanje ustreznih dolgoročnih ukrepov za zavarovana območja v naslednjem programskem obdobju, v katerem moramo doseči bistven napredek. K temu nas zavezuje tudi 11. cilj Strateškega načrta biotske raznovrstnosti 2011–2020 (CBD, 2010a, Decision X/5), da bo do leta 2020 najmanj 17 % kopnega in celinskih voda ter 10 % obalnih in morskih območij zavarovanih in učinkovito upravljanih.

Foto: Paul Veenvliet

Porečje Bloščice, ki ima v večjem delu še nespremenjen vodni režim, je že bilo predlagano za vključitev v Regijski park Snežnik.

Tabela 4.1: Priporočila za izvajanje dejavnosti Programa dela za zavarovana območja v obdobju 2011–2012.

Priporočilo	Nosilec	Vir priporočila ¹	Cilj PoWPA
Programski sklop 1: Dejavnosti za načrtovanje, izbor, ustanovitev, krepitev in upravljanje sistemov ZO			
1.1 Z analizo reprezentativnosti ZO ugotoviti stopnjo zastopanosti nacionalno pomembnih vrst in habitatnih tipov (redke in ogrožene vrste, endemiti, vrste na robu areala, varovani habitatni tipi) v veljavnem sistemu ZO.	MOP v sodelovanju z raziskovalnimi organizacijami	CRP	1.1
1.2 Pripraviti kratkoročni načrt razvoja sistema zavarovanih območij za obdobje 2011–2012 in oblikovati ustrezne dolgoročne ukrepe za ZO, kot podlago za ukrepe v posodobljeni strategiji ohranjanja biotske raznovrstnosti in/ali Nacionalnem programu varstva okolja.	MOP	CRP	1.1
1.3 Dokončati smernice za pripravo načrtov upravljanja ZO in upravljavce spodbujati k čimprejšnjemu oblikovanju načrtov upravljanja.	MOP	RAPPAM	1.4
1.4 Na Ministrstvu za okolje in prostor zagotoviti kadrovsko podporo, ki bo skrbela za razvoj naravovarstvenega nadzora in na zavarovanih območjih povečati število naravovarstvenih nadzornikov.	MOP	CRP	1.5
Programski sklop 2: Vodenje, sodelovanje, enakost in delitev koristi zavarovanih območij			
2.1 Spodbujati projekte vrednotenja ekosistemskih storitev na zavarovanih območjih ter izsledke teh študij uporabiti za ozaveščanje o pomenu ZO in njihove vloge pri zagotavljanju kakovosti življenja.	MOP	CRP	2.1
2.2 Pripraviti seznam ZO predvsem za območja državnega pomena, na katerih je upravljalvske naloge smiselno izvajati s pogodbenim varstvom ali skrbništvom, in oceniti finančna sredstva, potrebna za izvajanje teh mehanizmov.	MOP	CRP	2.1
2.3 Spodbujanje skupnosti lokalnih prebivalcev k aktivnem vključevanju v načrtovanje in izvajanje upravljalvskih dejavnosti.	upravljavci ZO	ta analiza	2.2
Programski sklop 3: Podporne dejavnosti			
3.1 Izvesti dejavnosti za izvajanje zakonodaje za vključevanje upravljavcev ZO v postopke odločanja o rabi oz. oddaji zemljišč na ZO, ki jih upravlja Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov.	MOP	RAPPAM	3.1

3.2. Ministrstvo za okolje in prostor podpira upravljavce ZO pri črpanju sredstev iz evropskih skladov in pomaga pri povezovanju med sektorji.	MOP v sodelovanju z upravljavci ZO	ta analiza	3.1
3.3 Upravljalci ZO s finančnim načrtovanjem okrepijo iskanje novih finančnih virov in pri tem izkoristijo možnosti za financiranje ZO, ki jih že omogoča veljavna zakonodaja (donacije, turistična pristojbina, sredstva drugih ministrstev in lokalnih skupnosti idr.).	upravljalci ZO	CRP	3.2
3.4 Pripraviti skupno spletno stran upravljavcev ZO, ki bo omogočila kakovostno skupno promocijo.	upravljalci ZO v sodelovanju z MOP	ta analiza	3.5
Programski sklop 4: Standardi, presoje in monitoring			
4.1 Zagotoviti enotno obliko letnih programov in poročil o delu upravljavcev in vanje vključiti tudi elemente, ki bodo omogočali analizo učinkovitosti upravljanja.	MOP	RAPPAM, ta analiza	4.2
4.2 Pripraviti jasne sezname potreb po ekoloških in socioekonomskih raziskavah in se za njihovo izvedbo povezati z univerzitetnimi in drugimi organizacijami.	upravljalci ZO	RAPPAM	4.3
4.3 Pri spremljanju stanja biotske raznovrstnosti uskladiti operativno izvajanje nalog med Zavodom RS za varstvo narave in upravljavci ZO ter naloge ustrezno vključiti v letne programe dela.	MOP, ZRSVN, upravljavci ZO	RAPPAM, ta analiza	4.3
4.4 Oblikovati seznam nacionalno pomembnih vrst in habitatnih tipov (redke in ogrožene vrste, endemiti, vrste na robu areala, varovani habitatni tipi), ki bi jih bilo treba vključiti v nacionalni monitoring biotske raznovrstnosti, in oceniti finančna sredstva, potrebna za izvedbo monitoringov.	MOP v sodelovanju z raziskovalnimi organizacijami	ta analiza	4.3

Poglavje 5

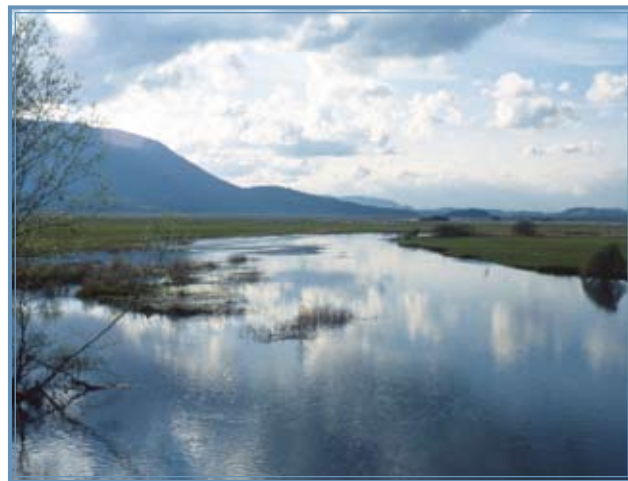
Terminološki slovar izrazov za zavarovana območja

V izvornem dokumentu Programa dela za zavarovana območja so številni izrazi, ki jih včasih ni enostavno prevesti v slovenski jezik, saj smo jih do zdaj le redko uporabljali. Zato smo v zadnjem poglavju v dveh tabelah zbrali manj znane izraze programa dela. V prvi tabeli podajamo slovenske izraze z definicijami in angleškim izvirnikom, v drugi pa so izrazi navedeni še po abecednem redu angleških besed.

Ob ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti leta 1996 je bilo v slovenščino prevedeno osnovno besedilo konvencije, pozneje pa se dokumenti in sklepi konvencije niso prevajali. Za številne izraze tako do sedaj nismo imeli ustaljenih slovenskih prevodov. Pri prevajanju Programa dela za zavarovana območja se je tako pokazala tudi potreba, da uredimo in ustalimo rabo vsaj tistih izrazov Konvencije o biološki raznovrstnosti, ki se navezujejo na zavarovana območja in sorodne teme. Ustrezne prevode smo iskali v strokovnih spletnih slovarjih, v že obstoječih prevodih sorodnih besedil ter se o rabi izrazov posvetovali tudi z nekaterimi slovenskimi strokovnjaki.

V tabeli 5.1 so zbrani slovenski izrazi, ki so v prevodu programa dela (poglavje 2) pri prvi uporabi označeni s krepkim tiskom. Za jasnost izrazja je pri vsakem terminu podana definicija, v zadnjem stolpcu pa angleški izraz. Definicije so povzete po ustreznih virih, ki so

navedeni na koncu publikacije. Na strani 95 je tabela 5.2, v kateri so po abecednem redu urejeni tudi angleški izrazi z ustreznim slovenskim prevodom.

Izraz polje, v pomenu kraškega polja, so iz slovenščine prevzeli tudi tuji krasoslovci.

Foto: Paul Veenrliet

Tabela 5.1. Pregled slovenskih izrazov za zavarovana območja z definicijo in angleškim izrazom.

	Slovenski Izraz	Definicija	Angleški izraz
A	analiza groženj	Raziskava in analiza groženj v zavarovanem območju, s katero ugotavljamo dejavnosti človeka ali njegove posredne vplive, ki negativno vplivajo na biotsko raznovrstnost, ekološke procese ali kulturne vrednote na zavarovanem območju.	<i>analysis of threats</i>
	analiza potreb po krepitvi zmogljivosti	Analitični postopek, v katerem preučimo in ocenimo različne vidike in potrebe po zmogljivosti na ravni sistema, institucij ali posameznikov. Glej tudi → krepitev zmogljivosti.	<i>capacity needs assessment</i>
	analiza reprezentativnosti zavarovanih območij	Analiza, pri kateri primerjamo razporeditev pomembnih elementov biotske raznovrstnosti s trenutno razporeditvijo zavarovanih območij in ugotavljamo, za katere vrste ali ekosisteme sistem zavarovanih območij (še) ni zadosten (Glasnović et al., 2009).	<i>protected area system gap analysis</i>
B	biološki viri	Genski viri, organizmi ali njihovi deli, populacije ali katerikoli drugi živi deli ekosistemov z dejansko ali potencialno uporabno vrednostjo za človeštvo (CBD). Primerjaj z → genski viri in → naravni viri.	<i>biological resources</i>
	biotska raznovrstnost	Raznolikost življenja v vseh oblikah – živalskih in rastlinskih vrst ter mikroorganizmov, genov, ki jih gradijo, in ekosistemov, ki jih naseljujejo. Enak pomen ima tudi izraz biotska pestrost. Besedno zvezo biološka raznovrstnost uporabljamo le pri navajanju imena Konvencije o biološki raznovrstnosti, saj se izraz biološki nanaša na biologijo – tj. vedo o življenju in živih bitjih.	<i>biodiversity/biological diversity</i>
C	celovita presoja vplivov na okolje	Sistematičen postopek proučitve okoljskih posledic predlagane politike, načrta ali programa, v katerem se okoljski vidiki ustrezno vključijo in naslovijo v najzgodnejših fazah odločevalskih procesov, skupaj z gospodarskimi in socialnimi vidiki (Evaluating Socio Economic Development, 2009).	<i>strategic environmental assessment</i>
	cilji ohranjanja biotske raznovrstnosti	Jasne navedbe o pričakovanih rezultatih ukrepov za ohranjanje in trajnostno rabo biotske raznovrstnosti.	<i>biodiversity conservation goals</i>

Č	čezmejno zavarovano območje	Območje kopnega ali morja, ki prehaja prek ene ali več meja med državami ali prek notranjih meja (npr. provinc, regij, avtonomnih območij) in/ali območja zunaj meja državnih pristojnosti, katerih sestavni deli so posebej namenjeni varstvu in ohranjanju biotske raznovrstnosti ter naravnih in z njimi povezanih kulturnih virov in so upravljani s pravnimi ali drugimi učinkovitimi sredstvi (Sandwith et al., 2001). Primerjaj z → meddržavna zavarovana območja.	<i>transboundary protected area</i>
D	degradiran ekosistem	Območje, katerega funkcionalnost je zaradi nekaterih motenj (npr. kmetijstva, sečnje, urbanizacije) okrnjena in še ni bilo povrnjeno v prvotno stanje bodisi po naravni poti bodisi z ukrepi renaturacije (ERA, 2010).	<i>degraded ecosystem</i>
	deležnik	Posamezniki, skupine ali skupnosti, ki živijo na zavarovanem območju ali vplivnem območju in je verjetno, da bodo upravljalvske odločitve ali dejavnosti nanje vplivale. Prav tako so deležniki tudi posamezniki, skupine ali skupnosti, za katere lahko sklepamo, da imajo določen vpliv na način upravljanja zavarovanega območja (Alexander, 2010).	<i>stakeholder</i>
	delitev koristi	Dajanje dela prednosti ali dobička, ki izhaja iz rabe genskih virov ali tradicionalnega znanja tistim, ki z njimi razpolagajo, zato da bi se dosegla pravičnost pri izmenjavi. Pri tem je še posebej poudarjeno zagotavljanje koristi tistim, ki sicer ne bi imeli ustreznega dostopa do nastalih proizvodov ali storitev (Schroeder, 2007).	<i>benefit sharing</i>
	država v razvoju	Država, v kateri so povprečni dohodki nižji kot v industrializiranih državah in kjer poteka proces ekonomske rasti. V primerjavi z razvitimi državami so nižji tudi standardi zdravstvene oskrbe, pismenost in dohodek na prebivalca.	<i>developing country</i>
	država z gospodarstvom v tranziciji	Država, v kateri poteka proces prehoda v tržno ekonomijo.	<i>country with economy in transition</i>
E	ekološka celovitost	Sposobnost ekosistema, da podpira in vzdržuje združbe, vključno z vrstno sestavo, raznolikostjo in funkcionalno organiziranostjo, ki je podobna kot v naravnih habitatih (Ervin, 2009).	<i>ecological integrity</i>
	ekološka obnova habitata	Obnova določene ekosistemske storitve v degradiranem ekosistemu ali habitatu. Primerjaj s → ponovna vzpostavitev habitata.	<i>rehabilitation of habitat</i>

ekološka povezanost	V ožjem smislu označuje fizične povezave med habitatnimi zaplatami, za katere je potrebno določiti sklenjene koridorje habitatov. V širšem smislu se nanaša na skupno površino in razporeditev habitatov v krajini ter prepustnost ozemlja med habitatnimi zaplatami ter njihovo velikostjo, obliko in stanjem ohranjenosti (Latham et al., 2008).	<i>ecological connectivity</i>
ekološki koridor	Krajinske strukture različnih velikosti in oblik ter z različnim rastlinskim pokrovom, ki ohranjajo, vzpostavljajo ali ponovno omogočajo naravno povezanost v krajini (npr. mejice). Ekološki koridorji omogočajo premike vrst v krajini in tako povečujejo površino razpoložljivega habitata (IENE, 2011).	<i>ecological corridor</i>
ekološko omrežje	Sistem ekoloških koridorjev, habitatov ključnih območij ter njihovih robnih delov, ki zagotavljajo (minimalno) omrežje habitata, ki je potreben za ustrezno ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni krajine (IENE, 2011).	<i>ecological network</i>
ekosistem	Dinamičen preplet združb rastlin, živali in mikroorganizmov ter njihovega neživega okolja, ki so povezani v funkcionalno celoto (CBD).	<i>ecosystem</i>
ekosistemske storitve	Koristi, ki jih imajo ljudje od ekosistemov. Vključujejo oskrbovalne (npr. hrana, voda), uravnalne (npr. preprečevanje poplav, preprečevanje širjenja bolezni), kulturne (npr. duhovne vrednote, rekreacija, kulturne vrednote) ter podporne storitve (npr. kroženje hranil) (Millenium Ecosystem Assessment, 2005). Včasih se uporablja tudi izraz ekosistemske usluge in storitve (angl. ecosystem goods and services), ki je pomensko enak, le da ločuje med uslugami in storitvami. Usluge so oprijemljive, materialne dobrine, storitve pa stanje in procesi v ekosistemi (Daily, 1997).	<i>ecosystem services</i>
ekosistemski pristop	Strategija za celostno upravljanje kopnega, vode in živih naravnih virov, ki vključuje ohranjanje biotske raznovrstnosti, trajnostno rabo ter pošteno in nepristransko delitev koristi. Pristop temelji na uporabi ustreznih znanstvenih metod, ki upoštevajo raven biološke organizacije in vključujejo strukturo, procese, funkcije ter odnose med organizmi in njihovim okoljem. Ekosistemski pristop šteje ljudi z raznolikostjo kultur za sestavni del številnih ekosistemov (CBD, 2000).	<i>ecosystem approach</i>

	enakopravnost in enakost med spoloma	Enakopravnost med spoloma se nanaša na pravico moških in žensk, da razvijejo svoje osebne sposobnosti in se samostojno odločajo, ne da bi jih pri tem omejevali stereotipi, zakoreninjene predstave o vlogi spolov ali predsodki. Enakost med spoloma pomeni pravično obravnavo moških in žensk, ki upošteva njihove potrebe, vendar priznava tudi različne želje in zanimanja moških in žensk (Unit for the Promotion of the Status of Women and Gender Equality, 2000).	<i>gender equality and equity</i>
F	finančni načrt	V kontekstu zavarovanih območij je finančni načrt dokument, s katerim načrtujemo finančno poslovanje upravljavca. V njem povzamemo preteklo finančno upravljanje ter opredelimo finančne mehanizme in strategije, s katerimi bomo zagotovili dodatna finančna sredstva.	<i>financial plan</i>
G	genski viri	Genski material dejanske ali potencialne uporabne vrednosti. Genski material je kateri koli del rastline, živali, mikroba ali drug del, ki vsebuje funkcionalne enote dednosti (CBD, 1992). Primerjaj z → biološki viri in → naravni viri.	<i>genetic resources</i>
	globalni cilji na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti	Mednarodno sprejeti cilji na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti. Leta 2002 je 6. konferenca pogodbenic CBD sprejela strateški načrt konvencije, ki je vključeval cilj, da se bo do leta 2010 bistveno zmanjšala stopnja upadanja biotske raznovrstnosti (t. i. Cilj 2010). Cilj do leta 2010 ni bil dosežen. Na 10. konferenci pogodbenic je bil sprejet nov strateški načrt za obdobje 2011–2020, ki vsebuje 5 strateških ciljev in 20 ciljev (t. i. ciljev Aichi).	<i>global biodiversity targets</i>
I	invazivna tujerodna vrsta	Invazivna tujerodna vrsta ali invazivka je tujerodna vrsta, katere ustatitev in širjenje ogroža ekosisteme, habitate ali vrste (Kus Veenvliet et al., 2009). Glej tudi → tujerodna vrsta.	<i>invasive alien species</i>
	izguba biotske raznovrstnosti	Zmanjševanje biotske raznovrstnosti zaradi delovanja človeka. Vplivi človeka so se v zadnjih dveh stoletjih bistveno povečali, predvsem zaradi naraščanja števila prebivalcev, čezmernega izkoriščanja naravnih virov in degradacije okolja. To je povzročilo bistveno hitrejše izginjanje vrst in ekosistemov (CEPA - Biodiversity Glossary).	<i>biodiversity loss</i>
K	kartiranje virov	Metoda zbiranja in grafičnega prikaza pojavljanja, razporeditve ter dostopa do in možnosti uporabe virov v določeni skupnosti ali na nekem območju (IIRR, 1998).	<i>resource mapping</i>

ključna vrsta	Vrsta, katere ohranjanje in upravljanje ugodno vpliva tudi na varstvo drugih vrst (Ervin, 2009).	<i>key species</i>
konferenca pogodbenic	Eno izmed glavnih pogajalskih teles v sklopu mednarodnega dogovora (npr. Konvencije o biološki raznovrstnosti). Konferenca pogodbenic se periodično sestaja in sprejema odločitve ter preverja izvajanje dogovora, sprejema sklepe, resolucije ter priporočila za nadaljnje izvajanje dogovora (UNEP, 2007).	<i>Conference of Parties</i>
krajina	Območje, ki vključuje mozaik ekosistemov, vključno z ekosistemi, v katerih ima prevladujočo vlogo človek (Millennium Ecosystem Assessment, 2005).	<i>landscape</i>
krepitev zmogljivosti	Proces krepitev in razvoja človeških virov, institucij in organizacij (Millennium Ecosystem Assessment, 2005).	<i>capacity building</i>
majhne otoške države v razvoju	Posebna skupina držav v razvoju, ki so zaradi odmaknjenosti in majhnosti še posebno ranljive. Te države imajo podobne razvojne izzive, na primer maloštevilno, a rastoče prebivalstvo, omejene naravne vire, oddaljenost, ranljivost za naravne nesreče, velika odvisnost od uvoza ter ranljiva okolja (UN-OHRLS).	<i>small island developing states (SIDS)</i>
meddržavna zavarovana območja	Zavarovana območja, ki ležijo v različnih regijah ali državah in se njihove meje fizično ne stikajo, vendar pa je med njimi razvito dobro sodelovanje in poteka redna izmenjava izkušenj. Primerjaj s → čezmejna zavarovana območja.	<i>protected areas across national boundaries</i>
Milenijski razvojni cilji	Cilji, sprejeti na Svetovnem vrhu leta 2000, s katerimi so se države zavezale, da bodo do leta 2015 izkoreninile najhujšo revščino, vključno s slabim finančnim stanjem, lakoto, boleznimi, pomanjkanjem ustreznih prebivališč, ob upoštevanju enakosti med spoloma, izobrazbe ter okoljske trajnosti. Milenijski cilji so: (i) izkoreniniti skrajno revščino in lakoto, (ii) doseči univerzalno zagotovitev osnovne izobrazbe, (iii) promovirati enakost spolov in dati več moči ženskam, (iv) zmanjšati smrtnost otrok, (v) izboljšati zdravje mater, (vi) boriti se proti virusu HIV/aidso, malariji in drugim boleznim, (vii) zagotoviti trajnostni razvoj okolja, (viii) razviti globalno partnerstvo za razvoj.	<i>Millennium Development Goals</i>
morska krajina	Območje morja, obale in bližnjega kopnega, katerega značilnosti so posledica interakcij med morjem in kopnim bodisi zaradi naravnih bodisi človeških dejavnikov (EUROPARC, 2010).	<i>seascape</i>

N	načelo onesnaževalec plača	Okoljsko načelo, ki zahteva, da stroške onesnaževanja plača povzročitelj (De Lucia & Reibstein, 2008).	<i>polluter pays principle</i>
	načrt upravljanja	Načrt upravljanja zavarovanega območja je programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva (Zakon o ohranjanju narave, 1999).	<i>management plan</i>
	naravni viri	Naravna bogastva (nepredelane snovi), ki so v naravi in jih lahko uporabimo za gospodarsko proizvodnjo ali potrošnjo (OECD Glossary of Statistical Terms). Primerjaj z → biološki viri in → genski viri.	<i>natural resources</i>
	nezakonito izkoriščanje virov	Kakršno koli izkoriščanje, razvoj, pridobivanje ali odstranjevanje naravnih virov, ki je v nasprotju z zakonom, običaji, prakso ali načeli trajne suverenosti države nad naravnimi viri (International Conference on the Great Lakes Region, 2006).	<i>illegal exploitation of resources</i>
O	običajna trajnostna raba virov	Načini ustaljene trajnostne rabe naravnih virov, ki so v skladu z običajnim pravom, vrednotami, običaji in tradicijo, vendar jih država formalno ne opredeljuje.	<i>sustainable customary resource use</i>
	oblike vodenja zavarovanih območij	Organiziranost in delitev funkcij in pristojnosti med vladnimi in nevladnimi akterji na ZO, ki določa način sprejemanja odločitev (ConservOnline – Glossary). Primerjaj z → upravljanje zavarovanega območja.	<i>protected area governance types</i>
	odgovornost in nadomestilo za škodo	Dolžnost pravne ali fizične osebe, ki je povzročila škodo, da zagotovi nadomestilo za škodo, za katero je odgovorna. Nadomestilo je popravilo škode (npr. povrnitev v prvotno stanje) ali plačilo denarne odškodnine (Abramson et al., 2004).	<i>liability and redress</i>
	odločevalec	Oseba, katere odločitve in dejanja lahko vplivajo na stanje, proces ali obravnavano vprašanje (Millennium Ecosystem Assessment, 2005).	<i>decision-maker</i>
	odpustki terjatev v zameno za investicije v naravo	Finančni mehanizem, pri katerem se del zunanjega dolga države odpusti v zameno za lokalno investicijo v ohranitvene ukrepe. Lahko na primer država kreditodajalka odpusti dolg v zameno za izvedbo ohranitvenih ukrepov. Redkeje se odpustki izvajajo prek nevladnih organizacij, ki odkupijo dolg države od zasebnih bank po znižani ceni, z državo dolžnico pa se dogovorijo, da bo ta prihranek vložila v ohranjanje narave (The World Bank, 2009).	<i>debt for nature swaps</i>

ohranjanje in trajnostna raba biotske raznovrstnosti	Ukrepi, s katerimi nadzorujemo človekov vpliv in poseganje v gene, vrste in ekosisteme tako, da omogočimo največje koristi za zdajšnje generacije, ob tem pa ohranjamo tudi njihov potencial za potrebe prihodnjih generacij (CEPA – Biodiversity Glossary).	<i>conservation and sustainable use of biological diversity</i>
omilitev negativnih vplivov	Ukrepi, s katerimi ublažimo posledice negativnih vplivov nekega posega na biotsko raznovrstnost, tako da so ti vplivi še sprejemljivi. Ukrepi so lahko na primer sprememba obsega, lokacije, procesa ali načina izvedbe predlaganega plana (CEPA - Biodiversity Glossary). V povezavi s tem izrazom se uporablja termin omilitveni ukrep (angl. <i>mitigation measure</i>).	<i>mitigation of negative impacts</i>
opredelitev zavarovanega območja	Opredelitev meja, načina vodenja in upravljalvske kategorije zavarovanega območja.	<i>designation of protected area</i>
orodja za daljinsko zaznavanje	Raziskovalne metode, pri katerih objekte ali materiale na površju Zemlje zaznavamo brez neposrednega stika, s senzorji ali sateliti. Na podlagi različnih valovnih dolžin, ki jih snovi oddajajo ali se od njih odbijajo, jih lahko razvrstimo glede na različne tipe in položaj v prostoru (Canada Centre For Remote Sensing).	<i>remote sensing tools</i>
ozaveščanje javnosti	Proces, s katerim vprašanja glede biotske raznovrstnosti predstavimo ključnim skupinam, ki imajo lahko določen vpliv. Javnosti razložimo, kaj in zakaj je neko vprašanje pomembno, kaj želimo doseči z zastavljenimi cilji in kaj lahko naredimo, da jih dosežemo (CEPA, Communications glossary).	<i>public awareness</i>
P ponovna vzpostavitev habitata	Povrnitev ekosistema ali habitata v prvotno stanje, vključno z vzpostavitvijo prvotne zastopanosti združb in vrst ter naravnih funkcij ekosistema (UNEP – WCMC – Biodiversity Glossary). Glej tudi → ekološka obnova habitata.	<i>restoration of habitat</i>
Pobuda obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja javnosti	Izhajajoč iz 13. člena Konvencije o biološki raznovrstnosti je 6. konferenca pogodbenic leta 2002 sprejela Program dela za obveščanje, izobraževanje in ozaveščanje javnosti (CEPA), ki določa tri programske elemente: (i) vzpostavitev mreže za globalno komunikacijo, izobraževanje in ozaveščanje, (ii) izmenjava znanja in izkušenj, (iii) krepitev zmogljivost za komunikacijo, izobraževanje in ozaveščanje (www.cbd.int/cepa).	<i>Communication, Education and Public Awareness (CEPA)</i>

posredovalnica informacij	Platforma za učinkovito in preprosto izmenjavo informacij v zvezi s Konvencijo o biološki raznovrstnosti, ki vključuje glavno spletno stran in mrežo nacionalnih spletnih strani o konvenciji.	<i>clearing-house mechanism</i>
postopek prostovoljnega soglasja po predhodnem obveščanju	Postopek, s katerim posameznike ali skupnosti predhodno obvestimo o projektih, ki se bodo morda odvijali na njihovem ozemlju in se v posvetovanju z njimi dogovorimo o zahtevah glede rabe zemljišč (Tebtebba, 2004).	<i>free and prior informed consent</i>
posvetovalni proces	Proces, v katerem v pripravo politik ali načrtov vključimo vse ustrezne deležnike in jim damo možnost, da prispevajo h končnemu dokumentu ter spremljajo tudi izvajanje sprejetega dokumenta.	<i>participatory process</i>
pravna država	Delovanje vseh državnih organov, ki je urejeno s pravnimi pravili, ki opredeljujejo vsebino in način njihovega odločanja. To daje posamezniku določeno varnost, saj lahko predvideva, kako se bo organ odločil in pozneje te odločitve nadzira ali pa se pred organi brani, če so odločitve nezakonite (Vladni portal RS za otroke in mladino, www.otroci.gov.si).	<i>rule of law</i>
presečne teme	Tiste teme, ki se nanašajo na vse tematske programe Konvencije o biološki raznovrstnosti in podpirajo njihovo izvajanje ali povezave med njimi. Take teme so na primer: turizem, podnebne spremembe, ekosistemski pristop, zavarovana območja, invazivne tujerodne vrste, tradicionalno znanje, inovacije in prakse, dostop do genskih virov in delitev koristi ter komunikacija, izobraževanje in ozaveščanje javnosti.	<i>cross-cutting issues</i>
preselitev domorodnih prebivalcev	Postopek preselitve domorodnih prebivalcev iz njihovih domov in/ali območij njihove običajne rabe naravnih virov zaradi določenega projekta (lahko tudi zaradi ustanovitve zavarovanega območja).	<i>resettlement of indigenous communities</i>
presoja vplivov na okolje	Interdisciplinarna analiza pričakovanih vplivov zasebnih ali javnih razvojnih projektov na naravo, zdravje ljudi ter družbeno-kulturne značilnosti. Študija odločevalce in javnost seznani s predlaganimi dejavnostmi in mogočimi alternativami, da se lahko, kjer je le mogoče, izognemo negativnim vplivom ali jih ublažimo (Felleman et al., 2010).	<i>environmental impact assessment</i>

	Program dela za zavarovana območja	Program dela, posvečen zavarovanim območjem, ki je bil sprejet na 7. Konferenci pogodbenic leta 2004. Glavni cilj programa dela je vzpostavitev celovitega, učinkovito upravljanega in trajnostno financiranih nacionalnih in regionalnih sistemov zavarovanih območij. Program dela sestavljajo 4 programski sklopi 16 ciljev, ki vključujejo priporočene dejavnosti za pogodbenice in naloge za sekretariat konvencije.	<i>Programme of Work on Protected Areas</i>
R	robno območje	Območja na robu zavarovanega območja, na katerem veljajo omejitve rabe zemljišč in so dovoljene le tiste dejavnosti, ki so združljive s cilji varstva v osrednjem delu zavarovanega območja (UNEP – WCMC – Glossary of Biodiversity Terms).	<i>buffer zone</i>
S	selitvena vrsta	Celotna populacija ali le geografsko ločen del katerekoli vrste ali nižjega taksona prostoživečih živali, katere pretežni del osebkov se ciklično in predvidljivo seli prek ene ali več nacionalnih meja (CMS).	<i>migratory species</i>
	selitveni koridor	Območje, prek katerega poteka selitev živali med poletnimi in zimskimi bivališči.	<i>migratory corridor</i>
	sistem zavarovanih območij	Vsa zavarovana območja večjega geografskega predela (npr. regije ali države), katerih upravljanje in medsebojne povezave med njimi prispevajo k doseganju varstvenih ciljev.	<i>system of protected areas</i>
	sklep	Uradni izraz volje upravnega organa mednarodne organizacije ali dogovora. Sklep je običajno zavezujoč, lahko pa je tudi nezavezujoč (UNEP, 2007).	<i>decision</i>
	skupnost domorodnih prebivalcev	Prebivalci, katerih predniki so naseljevali območje v obdobju, ko so ga z osvojitvijo ali naselitvijo poselili ljudje iz drugih kultur ali etničnih skupin, in ki še danes živijo pretežno v skladu s svojimi družbenimi, ekonomskimi in kulturnimi običaji in tradicijo in le deloma v skladu z običaji države, katere del so zdaj (CEPA – Biodiversity Glossary).	<i>indigenous community</i>
	skupnost lokalnih prebivalcev	Skupina ljudi, ki živi na istem območju in se preživlja na podoben način. Izraz uporabljamo za manjše skupine, v katerih je verjetno, da se ljudje srečujejo vsakodnevno in so tesneje povezani (prebivalci vasi, agrarna skupnost, pašna skupnost ipd.) (Borrini-Feyerabend et al., 2004).	<i>local community</i>

T	soupravljanje zavarovano območje	Zavarovano območje, ki ga je ustanovila država, in v katerem se odgovornost in odločanje delita med vladne institucije in druge deležnike, običajno skupnosti domorodnih ali lokalnih prebivalcev, ki so z območjem povezani kulturno in/ali je to območje ključno za njihovo preživetje (Borrini-Feyerabend et al., 2004).	co-managed protected areas
	spodbuda	Ukrep, katerega namen je motivirati in spodbuditi deležnike, da izvajajo dejavnosti dogovorno in tako prispevajo k doseganju varstvenih ciljev (Attwood et al., 2005). Primerjaj s → sprevržena spodbuda.	incentive
	sprevržena spodbuda	Politika ali praksa, ki posredno ali neposredno spodbuja tako rabo naravnih virov, ki vodi v poslabšanje stanja biotske raznovrstnosti. Sprevržene spodbude so na primer okoljsko sporne državne podpore, predpisi, ki določajo način rabe naravnih virov, lahko pa tudi običajna raba naravnih virov (CBD, 2006).	perverse incentive
	tradicionalna znanja	Znanje, inovacije in prakse skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev, ki izhajajo iz izkušenj, pridobljenih v stoletjih, so prilagojene lokalnim kulturam in okolju in se prenašajo med generacijami (CBD).	traditional knowledge
	trajnostni razvoj	Razvoj, s katerim zadovoljujemo potrebe in želje trenutne generacije, ne da bi pri tem ogrozili možnosti za prihodnje generacije.	sustainable development
	tujerodna vrsta	Tujerodna vrsta je vrsta, podvrsta ali takson nižje kategorije, ki je zunaj območja (pretekle ali zdajšnje) naravne razširjenosti oz. območja, ki bi ga lahko dosegla z naravnim širjenjem (to je zunaj območja naravne razširjenosti, ki ga ni mogla doseči brez neposredne ali posredne naselitve ali posredovanja človeka). Vključuje katerikoli del organizma, ki lahko preživi in je sposoben razmnoževanja (npr. spolne celice, semena, jajca) (IUCN).	alien species
U	učinkovitost upravljanja zavarovanih območij	Stopnja učinkovitosti upravljalca zavarovanega območja pri ohranjanju bioloških in kulturnih virov ter doseganju dolgoročnih in kratkoročnih ciljev, za katere je bilo zavarovano območje ustanovljeno (Hockings et al., 2006).	protected area management effectiveness
	upravljanje zavarovanega območja	Upravljanje zavarovanega območja je opravljanje nalog varstva naravnih vrednot in nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bilo območje zavarovano, in so določene v aktu o zavarovanju. Upravljanje se izvaja kot javna služba ohranjanja narave (Zakon o ohranjanju narave, 1999). Primerjaj z → oblike vodenja zavarovanega območja.	protected-area management

V	večnamensko zavarovano območje	Zavarovana območja, na katerih se določi predele z različno intenzivnimi rabami naravnih virov in se z upravljanjem uravnava njihova raba in izkoriščanje, tako da je zagotovljena njihova trajnostna raba (Price & Humphrey, 1993).	<i>multiple-use protected area</i>
	vrednotenje naravnih virov	Računovodski sistem za izračunavanje vrednosti zalog in sprememb zalog naravnih virov (živali in rastline, podzemni naravni viri, vodni in kopenski ekosistemi). Izraz pogosto uporabljamo za izračunavanje vrednosti v nadenarnih enotah, npr. teža, površina, število, pri okoljskem vrednotenju (angl. <i>environmental accounting</i>) pa podamo denarno vrednost naravnih virov (United Nations, 1997).	<i>natural resource accounting</i>
Z	zavarovano območje	Jasno določeno geografsko območje, ki je prepoznano, namenjeno in upravljano z zakonskimi ali drugimi učinkovitimi sredstvi, zato da se dolgoročno ohranja narava ter z njo poveže ekosistemske storitve in kulturne vrednote (Dudley, 2008).	<i>protected area</i>
	zavarovano območje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev	Naravni ali spremenjeni ekosistemi, ki vključujejo pomembna območja biotske raznovrstnosti, ekosistemskih storitev ali kulturnih vrednot, ki jih domorodni ali lokalni prebivalci prostovoljno varujejo na podlagi običajnega prava ali z drugimi učinkovitimi mehanizmi (Borrini-Feyerabend et al., 2004).	<i>indigenous and local community conserved area</i>
	zavarovano območje zunaj meja nacionalnih pristojnosti	Morsko zavarovano območje, ki leži na območju zunaj nacionalnih pristojnosti. Ta v skladu s konvencijo UNCLOS vključujejo: (i) odprto morje – to je vodni stolpec na območju, ki sledi izključni ekonomski coni, ali, če ta ni določena, za območjem teritorialnega morja in (ii) morsko dno, ki leži za območjem epikontinentalnega pasu (Kimball, 2005).	<i>protected area beyond the limits of national jurisdiction</i>

Tabela 5.2. Pregled angleških izrazov z ustreznim slovenskim prevodom.

	Angleški izraz	Slovenski izraz
A	<i>alien species</i>	tujerodna vrsta
	<i>analysis of threats</i>	analiza groženj
B	<i>benefit sharing</i>	delitev koristi
	<i>biodiversity/ biological diversity</i>	biotska raznovrstnost
	<i>biodiversity conservation goals</i>	cilji ohranjanja biotske raznovrstnosti
	<i>biodiversity loss</i>	izguba biotske raznovrstnosti
C	<i>biological resources</i>	biološki viri
	<i>buffer zone</i>	robno območje
	<i>capacity building</i>	krepitev zmogljivosti
	<i>capacity needs assessment</i>	analiza potreb po krepitvi zmogljivosti
	<i>clearing-house mechanism</i>	posredovalnica informacij
	<i>co-managed protected areas</i>	soupravljanje zavarovano območje
	<i>Communication, Education and Public Awareness (CEPA)</i>	Pobuda obveščanja, izobraževanja in ozaveščanja javnosti
	<i>Conference of Parties</i>	konferenca pogodbenic
	<i>conservation and sustainable use of biological diversity</i>	ohranjanje in trajnostna raba biotske raznovrstnosti
	<i>country with economy in transition</i>	država z gospodarstvom v tranziciji

D	<i>cross-cutting issues</i>	presečne teme
	<i>debt for nature swaps</i>	odpustki terjatev v zameno za investicije v naravo
	<i>decision</i>	sklep
	<i>decision-maker</i>	odločevalec
	<i>degraded ecosystem</i>	degradiran ekosistem
E	<i>designation of protected area</i>	opredelitev zavarovanega območja
	<i>developing country</i>	država v razvoju
	<i>ecological connectivity</i>	ekološka povezanost
	<i>ecological corridor</i>	ekološki koridor
	<i>ecological integrity</i>	ekološka celovitost
	<i>ecological network</i>	ekološko omrežje
	<i>ecosystem</i>	ekosistem
	<i>ecosystem approach</i>	ekosistemski pristop
	<i>ecosystem services</i>	ekosistemske storitve
	<i>environmental impact assessment</i>	presoja vplivov na okolje
F	<i>financial plan</i>	finančni načrt
	<i>free and prior informed consent</i>	postopek prostovoljnega soglasja po predhodnem obveščanju
G	<i>gender equality and equity</i>	enakopravnost in enakost med spoloma
	<i>genetic resources</i>	genski viri

I	<i>global biodiversity targets</i>	globalni cilji na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti
	<i>illegal exploitation of resources</i>	nezakonito izkoriščanje virov
	<i>incentive</i>	spodbuda
	<i>indigenous community</i>	skupnost domorodnih prebivalcev
K	<i>indigenous and local community conserved area</i>	zavarovano območje skupnosti domorodnih in lokalnih prebivalcev
	<i>invasive alien species</i>	invazivna tujerodna vrsta
	<i>key species</i>	ključna vrsta
	<i>landscape</i>	krajina
L	<i>liability and redress</i>	odgovornost in nadomestilo za škodo
	<i>local community</i>	skupnost lokalnih prebivalcev
	<i>management plan</i>	načrt upravljanja
	<i>migratory corridor</i>	selitveni koridor
M	<i>migratory species</i>	selitvena vrsta
	<i>Millennium Development Goals</i>	Milenijski razvojni cilji
	<i>mitigation of impacts</i>	omilitveni negaitvnih vplivov
	<i>multiple-use protected area</i>	večnamensko zavarovano območje
N	<i>natural resource accounting</i>	vrednotenje naravnih virov
	<i>natural resources</i>	naravni viri

P	<i>participatory process</i>	posvetovalni proces
	<i>perverse incentive</i>	sprevržena spodbuda
	<i>polluter pays principle</i>	načelo onesnaževalec plača
	<i>Programme of Work on Protected Areas</i>	Program dela za zavarovana območja
	<i>protected area</i>	zavarovano območje
	<i>protected area governance types</i>	oblike vodenja zavarovanih območij
	<i>protected-area management</i>	upravljanje zavarovanega območja
	<i>protected area management effectiveness</i>	učinkovitost upravljanja zavarovanih območij
	<i>protected area system gap analysis</i>	analiza reprezentativnosti zavarovanih območij
	<i>protected areas across national boundaries</i>	meddržavna zavarovana območja
	<i>protected area beyond the limits of national jurisdiction</i>	zavarovano območje zunaj meja nacionalnih pristojnosti
	<i>public awareness</i>	ozaveščanje javnosti
R	<i>rehabilitation of habitat</i>	ekološka obnova habitata
	<i>remote sensing tools</i>	orodja za daljinsko zaznavanje
	<i>resettlement of indigenous communities</i>	preselitev domorodnih prebivalcev
	<i>resource mapping</i>	kartiranje virov
	<i>restoration of habitat</i>	ponovna vzpostavitev habitata
	<i>rule of law</i>	pravna država

S	<i>seascape</i>	morska krajina
	<i>small island developing states (SIDS)</i>	majhne otoške države v razvoju
	<i>stakeholder</i>	deležnik
	<i>strategic environmental assessment</i>	celovita presoja vplivov na okolje
	<i>sustainable customary resource use</i>	običajna trajnostna raba virov
	<i>sustainable development</i>	trajnostni razvoj
	<i>system of protected areas</i>	sistem zavarovanih območij
T	<i>traditional knowledge</i>	tradicionalna znanja
	<i>transboundary protected area</i>	čezmejno zavarovano območje

Viri in literatura

Abramson, S., L. Bergkamp, K. Kummer Peiry, R. Lattimore, R. & L. van der Meer, 2004. Compilation of expert papers concerning liability and redress and living modified organisms. A contribution to the Article 27 process under the Cartagena Protocol on Biosafety. CropLife International, Brussels, Belgium.

Alexander, M., 2010. A Guide to Management Planning, CMS Consortium. Talgarth, Wales, UK. <http://www.esdm.co.uk/> [vpogled 12.2.2011].

ARSO, 2009. Register zavarovanih območij in Register območij Natura 2000, Agencija RS za okolje, Ljubljana.

Attwood, C., K. L. Cochrane & C. Hanks, 2005. Putting into practice the ecosystem approach to fisheries. FAO Fisheries Technical Guidelines No. 4, Supplement 2, Fisheries management. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Berginc, M., J. Kremesec - Jevšenak & J. Vidic, 2007. Sistem varstva narave v Sloveniji. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

Bernik, T. & A. Slapnik, 2010. Inšpekcijski nadzor na področju ohranjanja narave, Varstvo narave 24: 55-64.

Borrini-Feyerabend, G., A. Kothari & G. Oviedo, 2004. Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation. Best Practice Protected Area Guidelines, Series No. 11. Gland and Cambridge: IUCN.

Canada Centre for Remote Sensing, [brez letnice], Fundamentals of Remote sensing. http://ccrs.nrcan.gc.ca/resource/tutor/fundam/pdf/fundamentals_e.pdf [vpogled 13.2.2011].

CEPA, Biodiversity Glossary. www.cepatookit.org/html/resources [vpogled 13.2.2011].

CEPA, Communications Glossary. www.cepatookit.org/html/resources [vpogled 13.2.2011].

CBD, 2000. Decision V/6: Ecosystem Approach.

CBD, 2006. Incentive measures: Compilation of suggestions on the development of definitions on incentive measures, UNEP/CBD/COP/8/27/Add.1.CMS.

CBD, 2010a. Decision X/5: Implementation of the Convention and the Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020.

CBD, 2010b. CDB Decision X/2: The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets.

CMS, Convention on Migratory Species - Konvencija o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (Bonnska konvencija), www.cms.int.

ConserveOnline – Glossary, www.conservonline.org [vpogled 13.2.2011].

Daily G. C. (Ed.), 1997. Nature's services. Societal dependence on natural ecosystems. Island Press, Washington.

De Lucia, V., R. Reibstein, 2008. Polluter pays principle. In: Encyclopaedia of Earth. Eds. Cutler J. Cleveland. http://www.eoearth.org/article/Polluter_pays_principle [vpogled 13.2.2011]

Dudley N., K. J. Mulongoy, S. Cohen, S. Stolton, C. V. Barber & S. B. Gidda, 2005. Towards Effective Protected Area Systems. An Action Guide to Implement the Convention on Biological Diversity Programme of Work on Protected Areas. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Technical Series no. 18, 108 pages.

Dudley, N. (Ed.), 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN.

EEA, 2009. State of progress by Member States in designating sufficient protected areas to provide for Habitats Directive (92/43/EEC) Annex I habitats and Annex II species, version 25th August 2009.

EEA, 2010. Eionet priority data flows, May 2009–April 2010.

Evaluating Socio Economic Development, 2009. Sourcebook 2: Methods & Techniques, Strategic environmental impact assessment

ERA, 2010. Ecosystem Restoration Associates Inc. Frequently Asked Questions. www.eraecosystems.com [vpogled 12.2.2011]

EUROPARC, 2010. UK Marine Policy Statement: A draft for consultation. October 2010. A Consultation Response By The Europarc Atlantic Isles Coastal And Marine Working Group

Ervin, J. 2003. WWF: Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management (RAPPAM) Methodology, WWF Gland, Switzerland.

Ervin J., 2009. WWF metodologija za hitro ocenjevanje in določitev upravljaljskih prioritet na zavarovanih območjih. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, 2009 http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/rappam_metodologija.pdf.

Felleman, J., J. Herz & S. Draggan, 2010. Environmental Impact Assessment. V: Encyclopedia of Earth. Eds. Cutler J. Cleveland. www.eoearth.org/article/Environmental_Impact_Assessment. [vpogled 13.2.2011].

Flores, M. 2010. Financial Strategy and Business Plan Sečovlje Salina Nature Park, Slovenia. Final study. WWF MedPO.

Glasnovič, P., B. Krystufek, A. Sovinc, M. Bojović & D. Porej, 2009. Protected Area Gap Analysis (Final Report), Protected Areas for a Living Planet – Dinaric Arc Ecoregion Project, University of Primorska, Science and Research Centre of Koper, Institute for Biodiversity Studies.

Gosar, A., A. Sovinc, Fišer Pečnikar Ž., B. Kryštufek & E. Varljen Bužan, 2010. Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji, končno poročilo. Projekt V1–0509, Ciljni raziskovalni projekt Konkurenčnost Slovenije 2008–2013.

Hockings, M., S. Stolton, F. Leverington, N. Dudley & J. Courrau. 2006. Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas, 2nd Edition. Queensland, Australia: World Commission on Protected Areas.

IIRR. 1998. Participatory methods in community-based coastal resource management. 3 Vols. International Institute of Rural Reconstruction, Silang, Cavite, Philippines.

International Conference on the Great Lakes Region, 2006. Protocol Against the Illegal Exploitation of Natural Resources

IUCN, 1994. Guidelines for Protected Area Management Categories. CNPPA with the assistance of WCMC. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge.

IUCN WCPA, 2010. Next Steps: Convention on Biological Diversity Programme of Work on Protected Areas, Gland Switzerland.

Kus Veenvliet, J., M. Kotarac & M. Dermelj, 2005. Ocena izvajanja Konvencije o biološki raznovrstnosti. Tematski profil projekta Nacionalne samo-ocene potreb po krepitevi zmogljivosti (NCSA). Regionalni center za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo.

Kus Veenvliet, J. & A. Sovinc, 2009. Učinkovitost upravljanja zavarovanih območij v Sloveniji, Končno poročilo RAPPAM analize. Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

Kus Veenvliet, J. (Ur.), P. Veenvliet, T. Bačič, B. Frajman, N. Jogan, M. Lešnik & L. Kebe, 2009. Tujerodne vrste, priročnik za naravovarstvene nadzornike. Zavod Symbiosis, Grahovo.

Kus Veenvliet, J., 2010. Pregled možnosti financiranja zavarovanih območij v sedanjem pravnem redu. Predstavitve na delavnici Finančna strategija in poslovni načrt KP Sečoveljske soline, 3. november 2010.

Kimball, Lee A., (2005). The International Legal Regime of the High Seas and the Seabed Beyond the Limits of National Jurisdiction and Options for Cooperation for the establishment of Marine Protected Areas (MPAs) in Marine Areas Beyond the Limits of National Jurisdiction. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Technical Series no. 19, 64 pages.

Latham, J., T.H. Blackstock & E.A. Howe, 2008. Ecological Connectivity in Wales: planning action to help terrestrial biodiversity respond to habitat fragmentation and climate change.

Longyka, T., 2001. Slovensko-angleški pravni slovar. Zbirka Komunikacija, samozaložba, Ljubljana.

Marega M., J. Kus Veenvliet, M. Suhadolc, R. Špendl & A. Keuc, 2006. Krepitev zmogljivosti za globalno okoljsko upravljanje. Sintezno poročilo projekta Nacionalne samo-ocene potreb po krepitevi zmogljivosti (NCSA) z akcijskim načrtom. Regionalni center za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo.

Millenium Ecosystem Assessment. 2005. Ecosystems and human well-being: Synthesis. Island Press, Washington D.C..

MKGP, 2007. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana

MOP, 2002. Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

MOP, 2007. Operativni program-program upravljanja območij Natura 2000 2007–2013, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

MOP, 2009. Vodnik za pripravo načrta upravljanja širšega zavarovanega območja, osnutek z decembra 2009.

MOP, 2010. Analiza o delovanju javnih zavodov na področju zavarovanih območij s predlogi izboljšav. Gradivo za 135. redno sejo Vlade RS, 19. maja 2011. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.

Notranjski regijski park, 2009. Poročilo za širšo javnost projekta LIFE 06 NAT/SLO 000069 Presihajoče Cerkljsko jezero.

Plut, D., Cigale, D., Lampič, B. & I. Mrak, 2008. Trajnostni razvoj varovanih območij – celostni pristop in aktivna vloga države. Trajnostno gospodarjenje v varovanih območjih z vidika doseganja skladnejšega regionalnega razvoja. CRP Konkurenčnost Slovenije 2006-2013. Ministrstvo za okolje in prostor, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. Poročilo. 188 pp. in priloge.

Price A .R. G. & S. L. Humphrey (Eds.), 1993. Application of the Biosphere Reserve Concept of Coastal Marine Areas: Papers presented at the UNESCO/IUCN San Francisco Workshop of 14-20 August 1989. A Marine Conservation and Development report. IUCN, Gland Switzerland.

Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja, Uradni list RS, št. 130/2004, 53/2006, 38/2010, 3/2011.

Pristop, 2007. Krepitev implementacije Nature 2000 v Sloveniji – Komunikacijska podpora implementaciji Nature 2000. Končno poročilo. Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor.

ReNPVO, 2006. Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012, Uradni list RS, št. 2/2006.

Sandwith, T., C. Shine, L. Hamilton & D. Sheppard, 2001. Transboundary Protected Areas for Peace and Cooperation. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.

Schroeder, D., 2007. Benefit sharing: it's time for a definition. *Journal of Medical Ethics*, vol. 33: 205-209.

Scottish Natural Heritage, 2005. A review of relevant experience in sustainable tourism in the coastal and marine environment, Case Studies – Level 1+, Sečovlje Salina Nature Park.

Šalaja, N., B. Mozetič, M. Kaligarič, B. Marčeta, L. Lipej, B. Lipej & I. Brajnik, 2007. Oaza na pragu Kopra. Ljubljana: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Tebtebba, 2004. Preliminary working paper on the principle of free, prior and informed consent of indigenous peoples in relation to development affecting their lands and natural resources that would serve as a framework for the drafting of a legal commentary by the Working Group on this concept, E/CN.4/Sub.2/AC.4/2004/4.

The World Bank, 2009. Glossary Of Selected Innovative And Conventional Financial Instruments And Mechanisms Concessional Finance and Global Partnerships Multilateral Trusteeship and Innovative Financing.

The Galloup Organisation, 2007. Attitudes of Europeans towards the issue of biodiversity. Flash Eurobarometer Series #219.

TNP, 2011. Poročilo o delu, poslovno poročilo in računovodsko poročilo Javnega zavoda Triglavski narodni park za leto 2010. Bled: JZ Triglavski narodni park.

UNEP, 2007. Glossary of Terms for Negotiations of Multilateral Environmental Agreements. www.unep.org [vpogled 15.2.2011].

UNEP – WCMC. Glossary of Biodiversity Terms. [vpogled 13.2.2011].

United Nations, 1997. Glossary of Environment Statistics, Studies in Methods, Series F, No. 67, United Nations, New York.

Unit for the Promotion of the Status of Women and Gender Equality, 2000. Gender equality and equity. Summary review of UNESCO's accomplishments since the Fourth World Conference on Women (Beijing 1995).

UN – OHRLS UN, Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small.

Uredba o določitvi programa usposabljanja za izvajanje neposrednega nadzora v naravi, Uradni list RS, št. 30/2003.

Uredba o spremembi Uredbe o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, Uradni list RS, št. 91/2010.

Verša, D., 2002. Varstvo narave kot ustvarjalec zaposlitvenih možnosti – primer Triglavskega narodnega parka: magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Vladni portal RS za otroke in mladino. www.otroci.gov.si

Zakon o gozdovih, Uradni list RS, št. 30/1993, 67/2002, 110/2007, 106/2010.

Zakon o ohranjanju narave (ZON – UPB2), Uradni list RS, št. 96/2004.

Zakon o Triglavskem narodnem parku, Uradni list RS, št. 52/2010.

Žujo, J. & G. Danev, 2010. Uporaba metod za vrednotenje ekosistemskih storitev na varovanih območjih narave. *Varstvo narave*, 24: 65-84.

Žujo, J. & M. Marinšek, 2011. Ekonomsko vrednotenje ekosistemskih storitev Lovrenških jezer. Študija v sklopu projekta NATREG. Naročnik: Zavod RS za varstvo narave.

Žvikart, M., 2010. Uresničevanje varstvenih ciljev iz Programa Upravljanja območij Natura 2000 v kmetijski kulturni krajini. *Varstvo narave* 24: 21-34.